

ROMÂNIA EROICĂ

Revistă pentru promovarea românismului
Organul Uniunii Ziaristilor Români din Transilvania

Director: ION COLFESCU-DELATURDA

Redacția și administrația: CLUJ, str. Vasile Goldiș 18/b. - Telefon Nr. 14—89

„Numai aceia vor purta titlul glorios de educatori ai generațiilor de mâine, cari vor fi în acelaș timp eroi spirituali ai neamului în care au văzut lumina zilei.“

(Din „Spirit și Materie“ de I. Colfescu-Delaturda)

Conținutul:

- „România Eroică“: O chestie de curaj și de conștiință.
Alexandrina Gr. Cantacuzino: Să ne lămurim conștiințele.
Ion Colfescu-Delaturda: Mihail Eminescu - Vizionarul -
Onisifor Ghibu: In cel mai inaintat post orientat al Latinității — la Români de peste Prut și de peste Nistru.
Pr. Ioan Georgescu: Conferințe religioase.
Dr. Ilie Dăianu: Un ungar despre drepturile istorice ale Românilor.
Iosif E. Naghiu: Un capitol din istoria relațiilor culturale româno-italiene.
Dr. G. Făcăoaru: Câteva observații demografice — Ne piere neamul.
Italicus: Exemple de vrednicie românească.
Oct. M. Dobrota: Nu există Ungaria, dar ce vom face noi Români?
Cronicar: Dumineca Presei.
I. O. Suceveanu: Conștiința națională.
Italicus: Realizări Românești — Institutele de ocrotire și educație din Castelul Turnu Roșu și Orlat.
Dr. G. Făcăoaru: Câteva note de psihologie etnică cu prilejul unei călătorii în America de Nord.
At. Motogna: Golgota Românilor de peste hotare și marea problemă a Europei: extirparea cancerelor unguresc și bulgăresc.
George Sbârcea: † Ion Moldoveanu.
I. Colfescu-Delaturda: Sinagoga.
Flavius: Anchetă la frontiera de Vest: Românismul la Carei.
Mihail Gligor: Să se smulgă buruienile.
Insemnări: Încă o probă despre indestructibila fraternitate româno-italiană. — Un târg de mostre. — L. A. R. E. S. cu cel mai modern parc de avioane din Europa. — Monumentul I. Pop Reteganul.
Buletinul U. Z. R. T. — **Cronici**: Cărți — Reviste — Ziare.

Abonament anual 250 lei; instituții și străinătate 500 lei. Abonament de sprijin 1500 lei.

EGYPTIENI KÖNYVTÁR

194

KOLOZSVÁR

S 939 70

Reviste primite la redacție

„Gândirea” anul XVIII. Nr. 5, Mai 1939, cu un bogat și variat material. Relevăm articolul d-lui Nichifor Crainic: Frumusețea Naturei.

„Din Trecutul Nostru”, remarcabila revistă trimestrială Basarabeană, care apare la Chișinău și despre care am avut ocazie de a ne ocupa în aceste coloane. De astă dată primim Nrele pe Mai—Iulie și pe August—Septembrie 1939: Din primul număr relevăm studiul „Associations secrètes en Bessarabie au debut du XIX siècle” și din cel de al doilea „Patruzeci de ani din viața Basarabiei” (1877—1917) de Gheorghe Bezviconi. Cine vrea să urmărească trecutul recent al Basarabiei, văzut printr'o anumită prizmă, să urmărească cu atenție această revistă.

„Orizonturi”. Revista asociației profesorilor secundari din Galați. An. II. Nr. 2—3 Mai—Iunie și 3—4 Iulie—August, cu distinse colaborări și bogat material.

„Pagini Literare” din Turda. An. VI. Nr. 3—5 și 6.

„Ogorul Școalei”. An. V. Nr. 10, Iunie, 1939, revista învățătorilor din jud. Turda, număr festiv închinat comemorării a douăzeci de ani dela înființarea asociației.

„Căminul”, revistă creștină pentru familii. An. XV. Nr. 5, organul cultural al societății „Solidaritatea” a clerului Eparhiei Dunării de jos, cu sediul la Galați.

„Straja Neamului”. An. III. Nr. 3—4 Martie—Aprilie 1939, organ al „Ligii Culturale”, secția dintre Prut și Nistru. Apare lunar la Chișinău.

„Eu și Europa” dela Deva, an. III, nr. 4 Apr. 1939.

„Luminătorii” dela Iași. An. III. Nr. 5—6 Mai—Iunie 1939.

„Credința”, revista bilunară a Cons. Eparh. din Cernăuți. An. X. Nr. 3, 15 Iulie 1939.

„De Strajă”, revista „Străjii Țării” pentru tineret din București, an. II, nr. 5 Mai 1939.

„Ramuri” dela Craiova. An. XXXI. Nr. 5—6 Mai—Iunie 1939.

„Învățătorul Bănățean” din Lugoj. An. III. Nr. 2—3 Februarie—Martie 1939.

„Școala Noastră” dela Zalău. An. XIV. Nr. 1—2 din Febr. 1939. O excelentă revistă lunară de educație, cultură profesională și afirmare națională, condusă de eminentul publicist d. B. Mărgineanu.

„Notariatul Public”, organul uniunii generale a notarilor publici din România, Cluj. Nr. 5 din Mai 1939.

„Penitenciarul”, revistă de știință penitenciară aplicată, din Oradia, an. VIII, nr. 3—4 Martie—Aprilie 1939.

„Vestul Medical”, revistă lunară, științifică informativă, an. V, nr. 5—6 1939. Apare la Oradia sub direcția dlui dr. I. Glăvan.

„Plaiuri Săcelene” din Satulung—Brașov, an. VI nr. 4—5, Apr.—Mai 1939, sub direcția dlui Victor Tudoran.

„Brazde Bănățene”, an. II, nr. 5—6 Mai—Iunie 1939, editată de păr. Caius Pascu, din Topolovăț mic, jud. Timiș Torontal.

„Arhivele Olteniei” din Craiova, an. XVII, nr. 97—100, sub direcția dlui prof. C. D. Fortunescu una dintre cele mai de seamă reviste românești.

„Biserica și Școala”, an. LXIII, nr. 25, revistă oficială a Episcopiei Aradului.

„Luminiță 'n colț de Țară”, revista societății culturale „Bogdan Petriceiu Hașdeu” de pe lângă liceul de băieți „Marele Voevod Mihai” din Cetatea Albă, an. III, nr. 7—8—9—10, Martie—Iunie 1939.

„Marea Noastră”, revistă pentru propagandă orientarea și apărarea intereselor pe apă, an. VIII nr. 6, Iunie 1939. Apare în București, str. Spiru Haret nr. 6, sub direcția dlui comandor A. Negulescu.

„Viața Adevărată” organul cultural al preoților din jud. Tulcea.

Pentru prima oară primim la redacție revistele „Gazeta Ilustrată” și „Poliția”; prima sub direcția d-lui Petru Bortăș și secunda, sub aceea a d-lui Gheorghe Chendi.

„Gazeta Ilustrată” este în anul al 8-lea. Avea înainte No. 1—2, Ianuarie—Februarie 1939. În afară de un reportaj teatral, se ocupă în întregime cu Grădina Botanică, într'un articol scris de conducătorul și animatorul ei, dl. Prof. Al. Borza, cu ilustrații în text și cu o descriere impresionantă suntem introduși în lumea plantelor, în frumusețile naturii și în realizările minunate ale d-lui Prof. Al. Borza și ale antecesorilor în acest domeniu.

„Poliția” d-lui Gheorghe Chendi e în anul al XX-lea. Am primit Nrile 1 și 5, din acest ultim an. Ian.—Febr. și Aprilie—Iunie, 1939. Judecând după aceste două numere, această revistă umple un gol în specialitatea ei.

Românul cinstit face față obligațiilor sale: nu primește revista fără a face față îndatoririi elementare de a-și plăti abonamentul.

ROMÂNIA EROICĂ

REVISTĂ PENTRU PROMOVAREA ROMÂNISMULUI

Organul Uniunii Ziaristilor Români din Transilvania

Director:

Ion Colfescu-Delaturda

APARE LUNAR

Redacția și administrația:
Cluj, str. V. Goldiș 18/b
Telefon 14-89

O chestie de conștiință și de curaj

Domnul Henri Béraud într'un remarcabil articol publicat în „Gringoire” dela 11 Mai cor. intitulat „Școala Fascistilor” ne pune înaintea un pasaj dintr'un decret lege adus la cunoștința publică la 25 Aprilie cor. prin care cetățenii francezi sunt opriți de a-și mai exprima liber opiniunile lor cu privire la jidovi, sub sancțiunea de a fi urmăriți din oficiu de către procurorii republicei:

„Urmărirea va putea fi exercitată din oficiu de Ministerul Public, când defăimarea sau injuria, comisă în contra unui grup de persoane aparținând, prin originea lor, unei rase sau unei religii determinate, va avea drept scop de a provoca ura între cetățeni sau locuitori”.

„Aceasta înseamnă — ne spune Dl Béraud — „că este interzis de a publica în mod liber orice părere cu privire la jidovi. Dacă nu te supui, vei avea de a face cu parchetul. Cu parchetul, înțelegeți bine. Nu cu înțersații. E o deosebire. E permis să strigi oricând: „Maurras la închisoare!” Sau: „La Rocque la spânzurătoare!” Inșă faptul de a te atinge de „rasa” unui imigrat bulgar sau de „religiunea” rabinului de Brooklyn constitue un delict prevăzut și pedepsit de decretul din 21 Aprilie 1939, modificând legea din 29 Iulie 1881, delict atrăgând intervențiunea magistraturei, cu sesizarea imediată, diligentă, și, la nevoie, motorizată, a agenților forței publice”.

Și ne spune mai departe autorul articolului:

„Ne pipăim; ne frecăm ochii; ne întrebăm dacă nu visăm; căutăm precedente și nu le găsim nicăiri. Este în adevăr fără exemplu ca într'o țară de libertate, legea să refuze purtătorilor de cuvânt ai opiniunii dreptul de a judeca în mod public actele publice ale unei categorii determinate de cetățeni — sau locuitori”.

Și după ce scoate în evidență natura interlopă a elementelor puse astfel sub protecția unei legi de favoare, scoate în evidență faptul că:

„... un atât de generos procedeu nu este în nici un fel răsplătit cu reciprocitatea. Căci, dacă această lege neobișnuită obligă pe orice francez de a respecta anumite „grupuri de persoane”, ia nu constrânge în nici un chip aceste grupe de persoane, de a respecta pe francezi.

„Ni se spune că acești respectabili oaspeți aparțin unei rase și unei religii determinate. Nu punem faptul la îndoială. Inșă este aceasta o rațiune pentruca, într'o țară în care statul nu mai recunoaște Biserica, să se oblige oamenii de a-și ridica pălăria înaintea zeilor străini?”

Pentru a scoate în evidență starea de spirit care a dus la această lege și la acest protest, relevăm timiditatea autorului care se simte obligat de a scoate în general pe jidovi de sub oprobiul ce poate provoca formularea acestei legi excepționale:

„... eu am amici printre jidovi. Sunt oameni de omenie și drepți, incapabili de un calcul josnic și de mici răzbunări. Ei sunt de ai noștri, atât cât pot să fie, prin munca, prin operele lor, prin sângele prin care l-au vărsat. Nici unul dintre aceia despre care vorbesc nu poate imagina lumea fără Franța și nici viața fără libertate”.

Il credem pe autor pe cuvânt, atunci când își exprimă stima sa față de prietini lui jidovi. Dar cum se explică că:

„... de trei ani țara noastră — cum ne spune el — a suferit crude vicisitudini și că, pentru Izrael nenorocirea a voit ca la originea relelor noastre să se fi găsit primul izraelit chemat la guvernarea Franței”.

Domnul Béraud. nu înțelege, sau nu îndrăznește să înțeleagă că șeful guvernului la care se referă polarizează o întreagă rasă și că întreaga rasă a lucrat și lucrează prin personagiile proeminente, ca și prin cele umile și necunoscute, la destrămarea țării care îi primește și îi ocrotește în sânul ei.

Și nici aceasta nu ne spune, dacă bunii amici jidovi, la cari face aluzie, ar mai fi în imposibilitate de „a imagina lumea fără Franța”, în cazul când această țară îngăduitoare s'ar scutura de lepra judaică; dacă nu cumva aceiași buni amici nu concep libertatea decât ca un mijloc de a se întinde ca un cancer în tot trupul Franței și de a ajunge până la guvernarea ei reducând-o la neputință și dacă nu cumva acești amici ar înceta ca prin farmec de a-și imagina imposibilitatea existenței vieții fără libertate, atunci când libertatea ar deveni, ceea ce trebuie să fie, un instrument de purificare, de înălțare morală, de spiritualizare, de ordine și disciplină în creațiune. Dl Béraud nu ar trebui să uite că amicii săi, oricât de distinși și onorabili ar fi, sunt dintr'o bucată, că fac parte din totul judaic și că, în cazul când libertatea le-ar sta în cale, în calea operei de destrămarea universală pe care rasa lor o duce la îndeplinire, nu ar ezita un moment de a întoarce spatele Franței și de a da cu piciorul libertății și de a se transforma în cei mai odioși călăi. Insași legea la care se referă Dl Béraud e un mic avertisment, o mică pildă edificatoare.

Mai multă dreptate are Dl Béraud, atunci când vorbind de autorul acestei legi scrie:

„Bunul și bravul francez numit Marchandau, priceputul autor al acestei minuscule tentative de biată lege scelerată, ar fi, de sigur, cel mai uluit dintre oameni, dacă i s'ar spune că, aducând un decret de excepție în favorul izraeliților se comportă ca și antisemitul Hitler”.

În acelaș ziar, nr. 549 din 18 Mai c. d. André Tardiéu, fostul prim ministru și ministru de externe al Franței, fără să se refere la jidovi sub titlul **Căderi și Redresări**, vorbește despre continuele căderi și redresări, redresări cari au loc în mod intempestiv și fără vlagă în momentele de mari pericole și căderi cari, la 1914 au dus Franța pe marginea prăpăstiei și cari, cu toată redresarea de ultimul moment:

„... erau pe punctul de a face pe francezi să piardă războiul și în orice caz, din lipsa de munițiuni, au fost împiedecați de a exploata victoria dela Marna”.

„Este o boală a regimului electiv”, ne spune Dsa, „Când zece ani după pace am devenit șef al guvernului, am constatat cu stupefacție că prostiile de dinainte de război, au reinceput. Stocurile noastre nu erau decât găuri. Atunci când serviciile cereau în fiecare an 800 milioane, au fost reduse dela 1923—1928 la mijlocia anuală de 219 milioane.

„Am operat, cu toate că nu eram supus la o amenințare de războiu, redresarea, — clasică în caz de pericol, — și m'am urcat dela 219 milioane, la 777 milioane în medie anuală pentru creditele de material, pentru perioada 1929—1932.

„Insa după ce am plecat, Blum, Herriot, Daladier și ceilalți, cari au votat contra liniei Maginot, au desființat, de îndată ce au ajuns la putere, toate creditele militare: ofițeri, subofițeri, reangajați, cai, casarmamente, garde mobile, durata reală a serviciului.

„Aceiaș oameni, în fața revoltei germane dela 1935, au refuzat de a vota legea de doi ani, care timp de 15 luni, n'a putut fi aplicată decât printr'un artificiu și care n'a fost adoptată decât sub Laval”.

Și iată, în felul acesta a ieșit triumful Germaniei și starea precară în care se găsește astăzi Europa și întreaga lume. Tot Dsa ne spune mai departe:

„Când, violând diktatul dela Versailles și tratatul liber semnat dela Locarno, d. Hitler a reocupat Renania neutralizată, d-nii Sarraut și Flandin, conștiinți despre o slăbiciune de care erau responsabili, nu i-au opus decât discursuri.

„Tot restul, Anschluss, Sudiji, Cehoslovachia, Memel, Polonia, de aicea au ieșit. Aflăm acuma că în Sept. 1938 nu eram gata”... „La fiecare alergătură s'au lăudat de a fi realizat o splendidă refacere. Insa s'a neglijat, ca de obicei, de a se da explicații asupra căderii care a făcut o indispensabilă”.

Și Domnul Tardiéu trage concluzia:

„Redresările noastre astea sunt. Sunt plățile incapacităților și ale lașității conducătorilor noștri”.

Puneți în legătură cele afirmate de d. Béraud, cu constatările dezastruoase făcute, din propria experiență, de un om de talia dlui Tardiéu, și vă veți da seama de tot dezastrul pe care il aruncă în omenire democrația electorală de factură jidovească.

Față de această stare de lucruri, grija cea mare în ceea ce privește trebuie să fie aceea de a ne găsi singuri propria noastră mântuire.

În mijlocul acestei destrămări generale, este cazul de a ne pune chestia de conștiință și de a lua măsuri drastice de redresare la interior, ca și la exterior.

Noi suntem amicii Franței. Incontestabil. Dar se pune întrebarea, ca și pentru fiecare dintre noi, suntem noi amici credincioși, atunci când le cântăm în strună, sau încurajăm, slăbiciunile amicilor noștri, plăgile organice care-i duc la nimicire și cari ne pot distruge și pe noi, dacă nu ne vom redresa noi înșine? Dacă suntem amicii Franței, trebuie să o ajutăm să se mântuiască. Și ca să o ajutăm trebuie să avem curajul de a ne desolidariza față, **nu de Franța eternă**, ci de Franța lui Blum, de Franța tuturor căderilor, de aceea Franța oficială care, după expresia Dlui Tardiéu, pune Franța eternă, pune lumea întreagă „**de a-i plăti incapacitățile și lașitatea**“.

Noi trebuie să știm precis ce se petrece pe malurile Senei. Să nu fim legați la ochi. În politica noastră internă, cași în cea externă, să căutăm creatorii, dinamicii, făuritorii de istorie. Să ne dăm seama despre viitorul strălucit pe care îl are, **va trebui sa-l aibă**, poporul din care facem parte și de pericolele mortale cari îl pândesc.

Legea de protecție de care ne vorbește Dl Béraud constituie o obrăznicie jidovească. Dar nu e decât un mezelic. Și fără legi speciale jidovii știu să trăiască în afara de lege. Să nu ajungem să ne facă ei legi, să ne puie definitiv călcâiul pe grumaz. Nu ar mai fi legi ci: **fărădelegi**. Nimic nu se poate compara cu cruzimea scelerată a jidovului, atunci când ajunge stăpân pe situație. Democrația, umanitarismul, sunt în mintea lui tot o invenție scelerată. Sunt mijloace de adormire a victimelor și de liberă desfășurare a acțiunii criminale de descompunere, de prăpăd, pe care această rasă o inițiază în mijlocul poporului care l-a primit în sânul său.

Teroarea sub care trăim 170.000.000 de oameni la Nord, prăpădul din Spania, la Sud, degradingolada în care merg marile democrații occidentale, întreaga operă de dizolvare care a adus omenirea pe marginea prăpăstiei, ne stau înaintea ca pilde înfricoșătoare.

Față de aceasta stare de lucruri cum putem noi privi acțiunea Italiei, a Germaniei: Anschlussul, ocuparea Boemiei și Moraviei și celelalte, pe cari Dl Tardiéu le prezintă ca fiind o mare nenorocire? Față de pericolele mortale cari pândesc prin prezența colosului dela Nord de culoare jidovească și prin puterea pe care o prezintă jidovimea în propria noastră

țară, cași în restul lumii, trebuie să privim aceste evenimente ca o mare binefacere pentru noi.

Vor fi unele dintre ele regretabile din anumite puncte de vedere. Dar s'au cucerit cetăți s'au stărpit focare de infecție înfipte adânc în inima Europei, cari constituiau înaintate pericole pentru sănătatea ei morală și cari nu se puteau înlătura pe altă cale.

Judaismul demoralizator a infestat lumea. El ne ține prizonieri. Ne ține strâns în clește. ne forțează să ne trezim la viață, să ne salvăm din ghiara morții. El ne face școală prin recrudescența răului, prin efectele otrăvirii sângelui, prin darul de viață în fața morții.

E școala Fascismului. E școala redresării. E școala trezirei la viață. E școala reîncreștinării. E școala spiritualizării popoarelor. E școala care ne va vindeca de plăgile pe cari ni le-a lăsat în trup și în animă democrația lăbărțată, individualismul anarchic, imoralitatea, lașitatea, ticăloșia, materialismul abject de factură jidovească.

Odată cu pregătirea armatelor de regenerare la interior, să ne purificăm, să ne „grijim“ și să ne „cuminecăm“, pentruca să devenim demni de a participa cu tot aparatul nostru decisiv la perșătirea și aruncarea în luptă a armatelor celor mari, a armatelor menite a ne aduce regenerarea universală.

E o chestie de conștiință și de curaj; dar și o problemă de viață sau de moarte.

Copii de Moși cerșetori pe străzile Clujului

Să ne lămurim conștiințele

de ALEXANDRINA GR. CANTACUZINO

Niciodată nu a fost dat aceleleași generații să fie părtașă la atâtea evenimente decisive pentru soarta țării sale și a neamului său, cum ne este dat nouă.

Am trăit deopotrivă și succesiv ceasurile ticinite dinainte de războiu, când îndelete cu o senină privire asupra oamenilor și a lucrurilor putea Regele Carol I-iu să-și aleagă colaboratorii și să-și făurească programul de lucru.

Am trăit ceasurile înfrigurate ale marelui războiu, care ne-a îngăduit prin vitejia atâtor jertfiți, să vedem înfăptuiță Unitatea Națională.

Am cunoscut truda ultimilor 20 ani pentru așezarea pe noi temelii a României-Mari și desiluziile încercate prin atâtea forțe reslăfite de politicianismul nesăfios, care ne a adus la o reacție ce s'a concretizat prin regimul de astăzi. Intre timp Europa s'a prefăcut cu desăvârșire; cei învinși de ieri s'au însănătoșit într'atât, încât au trecut la ofensivă și am văzut cu surprindere puternicile democrații amuțind în fața dinamismului Statelor totalitare. Noile ideologii au împărțit omenirea și o împing la un nou războiu, mai grozav decât cel din trecut.

Noi aci stăm în plină erupție vulcanică, în bătaia vânturilor ce se încrucișează pe deasupra acestor plaiuri.

Războiu nu vrem. Ce să căutăm în această văpae? Ne ar trebui liniște, ca să ne întărim în toate direcțiile; însă destinul nu te întreabă **dacă-ți convine cartea ce trebuie jucată.** Destinul bate astăzi ca ieri la ușă și imperativul lui ne smulge din preocupările mărunte, din patimi și ispile nenorocite.

Prima chestiune ce se pune este de a ști, cu cine suntem noi în ceasul acesta, când corbii își ascutesc ghiarele? — „Cu nimeni“, strigă nenea Ghiță, care este pacifist. „Suntem cu noi, vrem pace și atât!“ Răspuns naiv. Oare te întreabă cineva de vrei pace? Se va opri mersul vremurilor cu comandamentele istorice, pentru că noi spunem că vrem pace?? Am fi copii să o credem. **Astăzi a sunat ceasul răspunde-**

rilor; ele nu se mai pot ocoli. Am intrat în zodia destinului, care nu se întâmpină cu vorbe, ci cu bărbăția făuritorilor. Ei din viclesugul lui pot, prin înțelepciune și voință să scoată isbânzile neperitoare ce încunună cu gloria eternă neamurile, care primesc luptele vajnice cu însuflețirea eroică a vremurilor de prefacere a tot și toate pe pământ.

A fi sau a nu mai fi, este semnul sub care se va da lupta noastră. In uriașa ciocnire între Germani și Ruși, între Europa și Asia, sub scutul anglo american, trebuie să știm ce vrem, cu cine înțelegem să mergem? Noi, Daco-Latinii dela Dunăre, noi de milenară așezare pe acest pământ, trebuie să cercetăm bine în hrisoave, în istorie, în spiritualitate, în tot ce este specificul nostru național creștinesc-românesc încotro trebuie să activăm pentru binele și mărirea Patriei? Aci nu este vorba de simpatii și antipatii, de tarabă îngustă de negustori, ci de realitatea vie și indestructibilă a rosturilor noastre colective ca națiune, ca popor, ca Stat. Nu se poate îngădui răspunsul ușuratec: — Ce ne privește? Guvernul are conducerea, să facă cum va ști.“ Ce ar însemna această abdicare dela elementarul simț al datoriei către obște? Se poate concepe o amorțeală patriotică mai grozavă?

A iubi Patria, a o sluji, a o apăra, cere înainte de toate a te preocupa în fiecare clipă de nevoile sale; deci o asemenea nepăsare dovedește o lipsă totală dela cea mai sfântă datorie. A aștepta cu ochii către cer deslegarea unor asemenea probleme de conștiință, este a dezerta dela chemarea ce istoria o îndreaptă către noi toți, nu numai către câțiva privilegiați. **Soarta țării se hotărăște în lunile ce vin împreună cu noua stare geografică a Europei.** Românii și Româncele să n'aibă altă grijă decât rugând Domnul să vegheze ca nici cea mai mică greșală să nu atingă patrimoniul sacru al neamului, agonisit prin veacuri cu jertfe și lacrimi.

Trezi la datorie, cu limpedea viziune a viitorului nostru; aceasta este porunca celor din morminte!

Mihail Eminescu

- Vizionarul -

de ION COLFESCU-DELATURDA

Propriu unui geniu este de a evoca din adâncuri și a pune în funcție spiritul creator. Prin aceasta el solidarizează, unifică și determină la acțiune. Cel mai mare geniu al omenirii — după aprecierea noastră a europenilor, a fost Christ. El a apărut pe firmament ca o stea luminoasă care domină omenirea și o guvernează de 2000 de ani.

Și în mic, la popoare, se întâmplă asemenea fenomene. Dacă în timpul vieții sale, Eminescu nu a avut importanța geniului său, după moartea sa și de atunci încolo, generațiile de elită, din toate teritoriile locuite de români, au gândit și au lucrat prin el. Ceeace a pătruns în public nu a fost mult. Mă găsesc acum în fața a patru volume mari (recenta ediție a D-lui Prof. Ion Crețu „Cultura Românească”, 1938—39). Dar ceea ce a pătruns până acum în masele tineretului și ale intelectualilor români, a fost opera poetică a poetului care se reduce la un volum de proporții neînsemnate. Dar nu importă cantitatea. Eminescu, într'un volum mic de versuri a aruncat în românism o mare de lumină și de căldură, o forță constructivă, regeneratoare în ordine spirituală. Am putea spune că intrupează geniul rasei în ceea ce are mai profund și mai curat.

Dela moartea lui și până astăzi, generațiile s'au adăpat numai din poeziile lui. De abia acum, după 50 de ani, se scoate la suprafață întreaga sa operă.

Nu e de mirare că această desgropare are loc acum. Poporul român a mers spre renaștere. El a ajuns în fine la conștiința de sine. Renașterea națională e în plină desfășurare. El are norocul că primul care s'a sesizat, a fost însuș Regele Țării care a luat în mâini puternice frânele guvernării ei.

Ce este asemenea cu asemenea se adună. Nu e o pură întâmplare că la expoziția „Luna Bucureștilor”, alături de pavilionul regal stă pavilionul lui Eminescu. Și nu este fără justificare, că opera lui se pune alături de opera lui Carol II și a Dinastiei Sale.

Dacă opera lui Eminescu în afară de cunoscutul volum de poezii a stat înmormântată până azi, aceasta a avut loc, pentru că clasa noastră conducătoare era prea întunecată, pentru a o putea cuprinde. Trebuia aprinsă o lumină în întuneric. Faptul că a trebuit să se aștepte Constituția lui Carol II și jubileul de 50 de ani pentru a fi scoasă la lumină, justifică și desființarea partidelor și dovedește în acelaș timp și incapacitatea organică a clasei noastre conducătoare.

Procurorul timpurilor de atunci și precursorul „renașterii naționale”

Articolele politice ale lui Eminescu sunt o adevărată revelațiune. Nu putea să nu sufere acest om, dată fiind atmosfera în care trebuia să trăiască și să nu-i smulgă accente de disperată revoltă. În mijlocul materialismului celui mai deșanțat, el a fost singurul care a citit clar în evenimente și a trăit prin poporul din care făcea parte, a cărui animă reală a fost hrana lui de toate zilele. Prezența lui între noi, acum când pornim pe drumul marelui renașteri naționale, era o necesitate. El e precursorul acestei renașteri și noi astăzi nu facem decât să ne conformăm principiilor călăuzitoare cari făceau substratul vieții sale.

Toate problemele de stat sunt tratate cu o viziune de profet. În „Educație și învățământ” (Timpul 12 Iulie 1880), vorbind de învățământul nostru de stat, în care școlarii „n'ajung să știe nimic cum se cade” îi caracterizează rezultatele: „...apucând din toate câte ceva, dar neștiind nimic în fond, supunându-și memoria la învățarea pe de rost a mii de cuvinte neînțelese, elevul român se distinge cu drept cuvânt prin lipsa de interes pentru învățatură.”

Vine apoi critica, care pare ar fi făcută de Carol II: „...că școala n'ar trebui să fie o magazie de cunoștințe străine, ci o gimnastică a întregii individualități a omului; elevul, nu un hamal care-și încarcă memoria cu saci de coji ale unor idei străine, sub cari geme, ci un om care-și exercită toate puterile proprii ale inteligenței întărindu-și aparatul intelectual, precum un gimnast își imputernicește până'n gradul cel mai mare, aparatul fizic, fie'n vigoare, fie'n îndemănare”.

Cu un asemenea învățământ și cu asemenea pregătiri, unite și cu influențe externe rău înțelese „Teorii abstracte de cosmopolitism”, cari „au slăbit pe încetul simțul conservării naționale”, și s'a introdus în „mecanismul nostru politic” „fraza goală în locul realității”.

De aci a venit: „Inecarea cu străini a tuturor ramurilor vieții noastre economice, reducerea Românilui în țara sa proprie la rolul de simplu salahor agricol, căderea repede a tuturor meseriilor, stingerea industriei casnice și înlocuirea ei prin produse industriale străine, lipsa absolută a unei legi de incolat, ceea ce permite ca gunoaiile societăților vecine

din câteşi patru unghiurile lumii să s'aşeze la noi, prefacerea în fine a acestor elemente în elemente politice, cari au umplut funcţiile statului şi se strecoară în reprezentarea naţională, toate acestea dovedesc că ţara noastră nu mai e vechia Românie, ci e o Americă orientală deschisă tuturor imigraţiunilor, al căror principiu e „Ubi bene ibi patria” şi teoria de „om şi om”. („Reacţiunea”. Timpul, 22 Iulie 1880).

În altă parte vorbind de clasa de mijloc ne spune: „Capitaliile cele mari ale acestei clase, consistă în sume colosale de fraze, în cuvinte deşerte; arta de a şti, sau mai bine de a nu şti scrie şi citi e echivalentă în România cu dreptul de a domni peste munca şi înţelegerea altora”. (Idea statului monarhic. Timpul, 21 Febr. 1881).

Chiar şi ideea statului, aşa cum o concepe renaşterea naţională, mijeste din rândurile lui Eminescu: „statul nu este numai suma de indivizi ce coexistă într'un moment dat”, „el reprezintă însăş putinţa de îndreptare”, (p. 302, vol. III).

El nu admite ca „... libertatea să fie o libertate de exploatare şi democraţia să fie domnia unei populaţii flotante şi improductive prin sufragiul stors dela aceste clase în contra a chiar intereselor lor bine înţelese.” (Ideile liberale şi conservarea naţionalităţii noastre. Timpul, 26 Febr. 1880).

Despre „greco-bulgărimă” şi străinismul parazitar

Clasele conducătoare aveau de fapt misiunea de a exploata, de a pompa produsul muncii trudite a ţăranului român, şi aceasta în tovărăşia „tuturor vagabonzilor şi a criminalilor”, România devenind, graţie acestei pleve care se agita la suprafaţă „mlaştina de scurgere pentru tot ce e moraliceşte şi economiceşte nesănătos dincolo de graniţă, pentru tot ce fuge de muncă, pentru tot ce se simte urmărit de înrolarea în armată, de poliţia şi de justiţia penală”.

Graţie acestei stări de lucruri, graţie acestei vieţi închinată în întregime parvenitismului şi procopselei, căile ferate cari se construiau pe vremea aceea, după ce erau plătite „din sudoarea amară a imensei şi cumplit sărăcitei majorităţi a populaţiunii române”, nu serveau decât pentru „plimbările perciunaţilor cetăţeni din Galiţia spre România, pentru transportul mărfurilor proaste cari ucid până şi umbra de meserie şi meştesug în ţara noastră, reducându-se astfel totalitatea populaţiunii noastre, fie din oraşe, fie din sate, la tristul rol de ilot producător de grâu pentru străinătate, o totalitate care ea însăşi nu se hrăneşte cu grâu şi cu mălai”.

Pe vremea lui Cuza Vodă, ne spune Eminescu, Bucureştii erau un oraş românesc. „Ce sunt astăzi? Un oraş străin”. Şi continuă: „Nu vorbim de zilele mai vechi ale lui Ghica Vodă în care puternica organizaţie a breslaşilor făcea aproape cu neputinţă pătrundera unui străin în organismul economic al naţiei, vorbim de-o vreme în care fraza îşi luase deja avânt, de o vreme în care exista deja un ziar ca „Românul” care invenina ţara în contra Domnului şi pe Domn în contra ţării. Şi totuşi Bucureştii erau încă un oraş creştin şi românesc. Nu vedeai o firmă străină în Lipsani de pildă, astăzi devin rare cele române.” (p. 257, v. 3. „Şi cum vin pe drum de fier...” Timpul, 22 Ianuarie 1880).

Se vor fi făcut progrese, în ordine economică şi politică. Timpurile ne împingeau dela spate. Ceeace s'a făcut însă din deplin a fost o imensă operă de înstrăinare şi de aservire a românilor, fie faţă de puhoiul galiţian care invadea ţara pe la nord, fie faţă de scursurile din peninsula Balcanică, cari, în acest timp, au putut să se consolideze şi să puie definitiv stăpânire pe ţară. Evreul, îndeplinându-şi misiunea rasei lui, a aservit scopurilor sale pe cei de sus şi a distrus economiceşte pe cei de jos, punând stăpânire faţă de toţi, pe izvoarele de bogăţie ale ţării, iar scursurile din orient, alcătuite din elemente incapabile de muncă ordonată, au alcătuit păturile suprapuse, întrucât aici aveau toate beneficiile şi nici o răspundere.

Din state creştine, cum erau principatele noastre pe vremea voevozelor, România a devenit un stat satanic. „Christ a fost reprezentantul săracului cinstit şi harnic. Antichrist e reprezentantul săracului viclean şi leneş”. Această categorie de oameni nici nu se putea să nu aibă „vicleşugul şi lenea, tertipul şi ruşinea de muncă”, imoralitatea crasă şi exploatarea, fără milă şi fără ruşine a claselor producătoare, ca principala lor atribuţiune.

Aceste clase de oameni constituiau o excrescenţă monstruoasă pe trupul secătuit al poporului român. „Întâmplarea m'a făcut, din copilărie încă să cunosc poporul românesc din apele Nistrului, începând, în cruciş, şi în curmeziş până în Tisa şi Dunăre şi am observat modul de a fi, caracterul poporului este cu totul altfel, absolut altul decât acela al populaţiunilor din oraşe din care se recrutează guvernele, gazetarii, deputaţii şi a. m. d.”.

În articolul „Materialuri Etnologice” (pag. 107, vol. 4. Timpul, 8 Aprilie 1882) Eminescu îşi explică revoluţia de sub Cuza Vodă al cărei apogeu e sub domnia lui Carol-Îngăduitorul, ca mijlocul ultim prin care clasa aceasta înstrăinată a pus definitiv stăpânire pe ţară. „Este în realitate, nimic mai mult şi nimic

mai puțin, decât proclamarea perpetuă a predominării elementelor străine asupra poporului istoric, compus încă până azi din țărani mici și mari. Odată ajuns la această convingere totul era hotărât pentru mine, era o datorie de a fi și de a rămâne în partea poporului istoric din care însumi fac parte, și în contra păturei suprapuse de venetici" (p. 411).

Cu cât te adâncești în citirea articolelor politice ale lui Eminescu, cu atât îți dai seama de clarviziunea acestui geniu, cași de originea stărilor de lucruri de pe vremea lui cari s'au perpetuat până în timpul de față.

Revoluția lui Tudor Vladimirescu care, în timpul scurt cât a avut conducerea, nu a utilizat nici un străin, a fost o încercare nereușită. A reușit în schimb Ipsilanti care vorbește astfel către prietenii săi: „Voi prietini mei patrioți, pe câți întâmplările și nevoiau i-au târât într'aceste pământuri ale Moldovei și Valahiei, siliți fiind de întâmplările potrivitoare, ați ajuns să stați până și îndărătul trăsurilor boerilor pământeni ale acestor țări: Batjocură și rușine neauzită încă de locuitorii Eladei”.

„Câți însă veți rămânea surzi la această sfântă chemare a patriei și veți voi a rămânea slugi boerilor acestor două țări, stând dinapoia trăsurilor lor, să cunoașteți că de azi nu veți mai putea purta arme și că neapărat trebuie să vă îmbrăcați în haina acestor pământeni”.

Oamenii aceștia, ne spune Eminescu, au făcut de fapt ceea ce Ipsilante considera ca o rușine pentru ei: au îmbrăcat haina pământenilor, pentruca iei și descendenții lor să devie stăpânii țării. Felul de a fi al acestor oameni ni-l prezintă tot Ipsilante în ordinul de zi dat dela Cozia, reproduș în parte în articolul „Studii Etnologice” (pag. 222 publ. în Timpul din 9 August 1881; vol. 4).:

„Ostașilor! Dar ce zic? Blestem și batjocură! Nu voi mânji niciodată acest frumos și glorios nume, adresându-mă către voi cari sunteți cirezi de nebărbate și nevrednice gloate de adunături, fricoși, dobitoace, leneși și tot ceea ce se poate numi mai prost etc. etc.”. Să comparăm această apreciere, cu ceea ce cunoaștem noi astăzi și cu aprecierea lui Eminescu din scrisoarea a treia din care vom cita mai jos.

*Pe când oastea se așează, iată, soarele apune,
Voind creștetele 'nalte ale țării să 'ncunune,
Ca un nimb de biruință: fulger lung, incremenit,
Mărginește munții negri în întregul asfințit;
Pân' ce izvorăsc din veacuri stele una câte una
Și, din neguri, dintre codri, tremurând s'arată luna:
Doamna mărilor și-a nopții varsă liniște și somn.
Lângă cortu-i, unul dintre fiii falnicului Domn
Stă, zâmbind de-o gîmintire, pe genunchi scriind o carte:*

*„De din vate de Rovine
Grăim, Doamnă, către tine,
Nu din gură, ci din carte,
Că ne ești așa departe.
Te-am ruga, mări, ruga
Să-mi trimiți prin cineva
Ce-i mai mândru 'n valea fa:
Codrul cu poenele,
Ochii cu sprâncenele;
Că și eu trimite-voiu
Ce-i mai mândru pe la noi:
Oastea mea cu flamurile,
Codrul și cu ramurile,
Coiful 'nalt cu penele
Ochii cu sprâncenele.
Și să știi că-s sănătos
Că, mulțumind lui Hristos,
Te 'sarut, Doamnă, frumos.”*

Nu numai în viața internă a statului, ci și în raporturile țării cu statele străine, Eminescu are vederi juste, cari contrastează dureros cu sufletele murdare și corupte ale papugiilor cari se agitau la suprafață: „părerea cronicarului Ioan Neculce că toate relele țării acesteia dela greci se trag, e adevărată azi pentru copiii acelor oameni, precum era adevărată în vremea cronicarului... Basarabia dela Hotin pân' la mare, a vândut-o un grec pentru bani; Bucovina a vândut-o un grec, Dragomanul Moldovei”.

De aceea Eminescu scrie despre clasa conducătoare depe timpul lui:

*„Și apoi în sfatu țării se adun' să se admire
Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire.
Toate mutrele acelea sunt preținse de Roman,
Toată greco-bulgăriimea e nepoata lui Traian.
Spuma asta 'noeninată, astă plebe, ăst gunoi,
Să ajungă a fi stăpână, și pe țară și pe noi!
Tot ce 'n țările vecine e smintit și stârpitură,
Tot ce-i însemnat cu pata putregiunii de natură,
Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloșii,
Toți se scurseră aicea și formează patrioșii.*

*Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni!
I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!*

*Cum nu vii tu, Țepeș — Doamne, ca punând mâna pe ei
Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei,
Și, în două temniși large, cu de-asila să-i aduni,
Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!*

(Scrisoarea a III-a, pag. 145—147).

Comparați atmosfera pe care o răspândește în juru-le lumea interlopă — trecută prin școalele publice — pe care o descrie Eminescu, cu atmosfera de curățenie spirituală de pe timpul vechilor domni, atmosferă lipsită de artificii, dar cu atât mai curată, spre a trage singuri concluzii.

Eminescu despre Unguri

Dar Eminescu condamnă, nu numai „greco-bulgăria” din vechiul regat. El pătrunde și în Ardeal și vede cu ochi răi slăbiciunea românilor față de unguri. Nici aici el nu găsește „oameni ai faptei pe cari să nu-i orbească nici șansele, nici aurul, nici stelele și *ordurile* mari cari în genere se pun pe inimi mici”. Eminescu condamnă „sufletele de sclavi” cari „cerșesc pentru a căpăta”. Condamnă „politica lingăilor” și spune că „pe flamura noastră trebuiesc scrise pur și simplu voințele noastre”.

Comparând politica Cehilor cu slăbiciunea Românilor și referindu-se la un congres pe care îl propune, exclamă :

„Dacă mai are cineva o singură îndoială despre importanța unui Congres, acela cugete numai cât de degradați trebuie să fim noi Românii, dacă până și Maghiarii, poporul cel mai decăzut al Europei moderne, au ajuns să fie stăpânii noștri și să-și bată joc de noi în ședințele acelei adunări, ce se pretinde cameră”.

Noi nu mai suntem în stare de a deștepta în români „virtutea și demnitatea străbunilor”, „simțul cetățeanului Romei”. Noi astăzi „nu mai suntem meniți ca să dictăm legi lumii, dar nici am trebuit să fim așa de abrutizați ca să ne degradăm noi pe noi înșine la rolul de sclavi”, (pag. 23 v. II).

„Nepăsarea noastră ne pierde”, strigă Eminescu. „Mâni nu va mai vrea nimeni să primească mâna de înfrățire a unui popor fără energie”.

Eminescu nu are cuvinte destul de aspre și nici destul de mare putere de indignare pentru a condamna rușinea de a suporta stăpânirea populației maghiare, „cele mai decăzute populace din Europa” (pag. 31) cari vorbesc o limbă „de care ar trebui să le fie rușine”, cu sunete cari „îngrozesc piatra”, cu o structură „copie a spiritului limbei germane”, astfel încât „ei vorbesc germănește cu material de vorbă unguresc”. „Științele?” „Istoria civilizației a înregistrat numai o nulă”. În legislație „găsești legi din evul mediu, mai barbare decât barbaria”. Arta și literatura lor, „traducțiune rea din limba germană”. Industria e germană, comerțul e al evreilor. „Nu e în lume o singură inteligență, care să fie o mai rea expresiune a poporului iei decât cea maghiară. Acest neam e condus de o coterie „eșită din niște școli mizerabile a căror singură țintă e propagarea minciunei”. La unguri „tot ce constituie viața lor internă, e o minciună”.

„Cele șasesprezece milioane de Unguri, cu care înșeală Europa, sunt o minciună. Și cine nu-și aduce aminte, cum au schimbat numele indivizilor din districte întregi, încât bieții locuitori nemțești nu știau

în urmă cum îi chiamă. Astfel cu aparența, cu numele maghiar; ei vor să mintă ființa germană ori română. Din fericire, încercarea, pe lângă aceea că e perfidă, apoi e și eminent vană. Acești oameni ei înșiși cu statul lor, cu parlamentul lor, nu sunt decât o minciună, o ficțiune”.

Și conducerea acestei adunături din neamurile incunjurătoare o au; „Magnați cari își începeau viața cu scrieri fanatice și exaltate, spre a o sfârși în vre-o casă de nebuni, ori în drojdiile vițiilor beției și ale desfrânării; copii bătrâni ce pătează părul lor alb cu tot ce e mai degradat, mai obscen, mai teluric în această natură ce-i zic omenească”. Si când „toată lumea știe că ungurii, chiar în ungaria proprie, sunt în minoritate, când totul este o ficțiune și o minciună”, „e trist de a vedea în inima Europei” tănuind o națiune care, cu toate aparentele exterioare ce și le făurește, prin minciună și prin fals, nu poate decât „să ascundă în sine, cel mai infamant faliment”.

Cât de clar a văzut Eminescu, atât în politica internă a vechiului regat, cât și în politica internă a Ardealului față de Unguri! Ce bine a cunoscut el oamenii! E intuiția geniului. Dar cine la băgat pe el în seamă? Și cine ar băga în seamă chiar astăzi pe un om ca Eminescu? Au avut atunci și au astăzi oamenii rolul lor potrivit timpului.

Românul nu s'a ridicat încă din zăpăceala în care a fost aruncat de măciuca ce i s'a aplicat în cap de barbarii cari l-au cutropit pe toată întinderea teritoriului lui național. „Greco-bulgăria” în vechiul regat, ungerimea în Ardeal, evreimea și străinismul în general, pretutindeni sunt stăpâni pe situație. Bietul român, stă, ascultă și execută. Nu-și dă seama că a răsărit soarele și pentru el. Și oamenii cari l-au condus și-l conduc sunt la înălțimea acestui diapazon. Ceeace trece peste, rămâne o escrescență, o strălucire, o lumină care nu pătrunde în adâncuri.

Și cu toate acestea lumina a început să străbată adâncurile. Însăși sărbătorirea lui Eminescu e o dovadă că Românismul începe să se deștepte din toropeala în care l-au aruncat suferințele de milenii. Incepe să devie el însuși. Să-și scuture coama. Să se scuture de lepra care-l consumă. Incep să se lumineze desigurile și să se deschidă drumurile de afirmațiune, în interior cași în exterior.

Sărbătorirea lui Eminescu, nu poate rămâne un simplu episod. Dacă în adevăr este „cel mai mare om al neamului” cum îl califică în general ziarerele, atunci să pornim cu el la luptă. Să ne fie îndrumătorul, comandantul și stindardul. Să ne dăm

seama că cele patru volume de scrieri din ed. Dlui prof. Ion Crețu, rămase de la Eminescu, sunt un depozit sacru.

Ungurimea în ardeal, „greco-bulgăria” în vechiul regat, evreimea și străinismul în general, nu au putut trece peste noi, fără a lăsa profunde alterații în structura noastră intimă. La Luna Bucureștilor, Eminescu stă alături de Regii României. După 50 de ani de somn adânc, ese deodată din mormânt și dă mâna cu Carol al II-lea. E stindardul și e purtătorul lui. E idealul, e geniul neamului polarizat într'unul din fii lui de elită, e voința de viață, e pulsația vie a poporului român străbătând veacurile și e executorul, puterea de înfăptuire a aceluiaș neam, polarizată falnic în Carol al II-lea.

Dacă plaga străinismului era acută pe vremea lui Eminescu, astăzi această plagă e cu mult mai periculoasă. „Greco-bulgăria” a operat puternic. În tot timpul cât a durat regimul democratic, de la 1866 și până astăzi, cași pe vremea fanarioților, poporul român a fost absent dela conducerea destinelor sale. A fost o gigantică operă de substituire. Românul a fost scos din orice atribuții, în afară de aceea de ilot al muncii. Ceeace au făcut ungurii în Ardeal în decursul veacurilor, ceace au făcut scursorile din Fanar, în timpul când domniile țarilor românești au ajuns de meza în mâna vizirilor, a desăvârșit clasa conducătoare din vechiul regat dela 1866 și până astăzi.

La izbucnirea marelui război eram deja într'o stare mult mai gravă ca pe vremea lui Eminescu. Focarele de afirmațiune românească erau extirpate pretutindeni. Evreimea era deja stăpână pe orașele din Moldova, pe capitala regatului și pe bogățiile țării. „Greco-bulgăria” ne înzestrase deja cu o organizație socială de împrumut. „Inteligența” românului și „știința”, adusă de peste frontiere, odată cu scoaterea din funcțiune a animei naționale, a creat pretutindeni focare de infecție care au contaminat întreaga viață socială, aruncându-ne pe marginea prăpăstiei, cu tot progresul aparent, cu toată strălucirea de împrumut cu care se împăunau cei de sus.

Odată cu intrarea României în război, a căzut pe capul acestui popor, o nouă calamitate. Au fost camuflații, au fost beneficiarii, au fost hienele războiului. Pe când floarea neamului pierdea pe câmpul de război, evreul și „greco-bulgăria” îi pompau vlagă. Și astfel războiul nostru a dotat țara cu un contingent de paraziți, cu un formidabil aport de contingente cari au îngroșat rândurile paraziților anteriori, cari, cu puteri unite, au scos din beneficiile lor legitime, au svârșit în adâncuri pe urmașii celor 800 de mii de eroi și pe adevărații făuritori ai României de astăzi. S'a desăvârșit o imensă răsturnare

de valori: cei nemernici deasupra și cei buni, transformați în slugi ai paraziților de la suprafață. S'a creat o stare de lucruri care e de natură de a produce mari și adânci svârșoliri sociale.

Dar prăbușirea nu s'a mărginit aici. Ea a mers înainte. „Greco-bulgăria” a contaminat noile provincii. Pe când înainte de război aceste provincii își creaseră o clasă socială care avea misiunea de a le polariza aspirațiile și care își îndeplinea eroic misiunea sa sacră, după război „greco-bulgăria” a invadat aceste provincii, a pompat la suprafață drojdiile lor sociale și a creat o stare de lucruri asemănătoare cu cea din vechiul regat.

Astăzi cu mult mai mult temei ca pe vremea lui Eminescu se poate scrie:

*„Vai de biet român săracul!
Indărăt tot dă ca racul
Nici îi merge, nici s'endeamnă,
Nici îi este toamna toamnă,
Nici e vară vara lui
Și-i străin în țara lui.”*

E suficient să mergi la țară, pentru ca să vezi în ce stare de mizerie trăiesc, falnicii români, făuritorii acestui stat, depozitarii sacri ai neamului, însuș neamul în continua lui devenire. Și e suficient să străbați orașele pentru ca să vezi cât de absent este românul de la beneficii și cât de copleșit este el de străinism. Străinismul acesta l-a copleșit în așa măsură încât nu-și are țara în mână. Este înăbușit. Nu are posibilitate de respirație. Este condamnat în favoarea claselor stăpânitoare, făurite după război de „greco-bulgăria” lui Eminescu care a infestat cu produsele ei otrăvicioase întreaga suprafață a regatului mărit.

E suficient să schițăm desfășurarea evenimentelor din ultimul timp, pentru ca să ne dăm seama despre gigantica operă ce trebuie înfăptuită, pentru a ajunge la renașterea, la regenerarea statului și neamului nostru. Regele Carol al II-lea a avut o viziune clară, atunci când a scos la suprafață și a pus alături de opera sa și a dinastiei sale, operele poetului. Eminescu trăind peste viața materială a contemporanilor săi și împărțându-se de o intensă spiritualitate, a avut posibilitatea de a citi în evenimente, de a fi iluminat de lumina spiritului creator, pe care nu o poate avea omul care trăiește în materie, ori cât ar fi el de împăunat cu inteligență și știință. Spiritualitatea dinamică a lui Eminescu nu poate trăi decât în animele de elită.

Genialitatea lui Eminescu ne pune înainte toată greutatea luptei pentru renaștere, pentru regenerare; toate piedecile ce ne stau în cale. Pentru ca să înălțurăm aceste piedeci, trebuie să redevenim noi înșine și pentru ca să putem redeveni noi înșine.

trebuie să cunoaştem bine cangrena care ne roade măruntaiele.

Eminescu ne pune înainte viforoasele acte ale vovezilor noştri. Trecutul nostru de glorie este evocat cu atâta măiestrie. Prin contrast, el ne pune înainte epoca de decădere.

Ce este această operă de decădere? Este infiltraţia pe nesimţite a animei străine în conducerea ţării. Este eliminarea treptată a elementului românesc până la reducerea lui la starea de ilot. În timpul năvălirilor barbare, elementele daco-romanice rămase în Dacia şi-au făurit o clasă conducătoare cu ajutorul căreia au suportat şi învins vijeliile. Aceste elemente, în Transilvania cu timpul s'au maghiarizat, iar în Valachia şi Moldova ne-au dat strălucirile voivodale. Dar fenomenul de desnaţionalizare, petrecut în Ardeal, a apărut repede şi în cele două principate, şi a lucrat concomitent. Aşa erau atunci timpurile. Trebuia să treacă poporul român şi prin această încercare.

Dar, pe când în Transilvania, ni s'a dat o clasă exploatoare de limbă ungurească, în principate, am avut una — nu mai puţin odioasă — de limbă românească, însă complect străină de substratul genuin al neamului pe care-l exploata. Decăderea principatelor a corespuns cu decăderea treptată a vechilor boeri şi domni făuritori de stat şi cu înlocuirea lor cu elementele de parvenire. Decăderea a continuat şi sub aparentă strălucire economică din timpul închegării regatului şi până în zilele noastre exploataorii evoluând şi luând forma partidelor politice.

Nu se putea ajunge la alte rezultate. Dezvoltarea claselor noastre conducătoare trebuia să ne ducă până la emascuarea complectă a naţiuni.

Keyserling în opera sa „Călătoria unui filosof” ne dă pilda unor oraşe din America întemeiate de francezi astăzi complect desnaţionalizate, prezentând însă un aspect anglo-saxon, o animă identică cu a vechilor coloni franceze. Francezii au fost desnaţionalizaţi ca limbă. Nu a mai rămas unul. Dar, la rândul lor, au desnaţionalizat ca spirit pe noii nemţi.

Un fenomen analog s'a petrecut în principatele române şi în parte, în Ardeal.

Românul era legat pământului. El nu se putea aşeza la oraşe. În timpul acesta stăpânirea turcească arunca în principate elemente interlope, cari se pierdeau aici ca într'un fund de sac. Boerimea a fost contaminată, mânăstirile desnaţionalizate, negustorimea levantizată, pretutindeni s'a înfipt un spirit afa- cerist, exploatare, corupt, lipsit de orice legătură cu ţara reală.

Au venit valuri după valuri şi continuă a veni, până în zilele noastre. Primul val, după ce învăţa româneşte, desnaţionaliza valul al doilea. Il desnaţionaliza ca limbă, însă îl pregătea în acelaş timp pentru opera de exploatare şi de jaf a elementului autohton.

A venit timpul când românul dela ţară a putut şi el să se aşeze la oraşe. Aici intra însă sub stăpânirea elementului românesc ca limbă, dar străin ca animă. În felul acesta valuri după valuri, ţărâ-nimea aşezată la oraşe dobânda specificul veneticilor, era crescută la şcoala lor, era înstrăinată de elementul de origine şi, făcând corp comun cu elementele de adunătură, cari nu aveau nimic de a face cu ţara asta, pe cari nu le interesa soarta românului, cari îi erau chiar duşmane şi pentru cari el nu era decât un obiect de exploatat, erau transformate în armate de exploatare, de jefuitori, de corupători ai spiritului public.

Din rândurile acestor armate desrădăcinate, crescute la şcoala străinismului, transformate în bande de răufăcători, au eşit partidele politice şi toată otrava care a infectat întregul organism al vieţii publice, în toate ramurile lui de activitate — notaţi bine grozăvia: *în toate ramurile lui de activitate* —, de la cele mai înalte trepte şi până în adâncuri.

Aceasta este marea calamitate a acestei ţări. Acesta este cancerul care ni s'a înfipt în trup, până la eliminarea căruia nu există posibilitate de viaţă.

Vorba lui Eminescu:

„Vai de biet român săracul . . .”

Ce putea să ne aducă această clasă străină de neam şi de ţară, înfiptă ca un cancer în corpul nostru: toată „greco-bulgărima” ca să se dezvolte ca în paradis, invazia jidovească, individualismul francez, aservirea culturală şi economică, cultivarea inteligenţei, ştiinţa de import, puse toate în serviciul instinc-telor primare, ateismul, renunţarea la orice independenţă de judecată şi de afirmare, dispariţia oricărui ideal, oricărei credinţe, oricărui elan de înfăptuire românească, cultul străinismului, dispreţul românismului, un pustiu, o junglă care te îngrozeşte, în care nu apare la suprafaţă decât fiara care exploatează şi jefueşte, anarhia morală cea mai abjectă.

Am spus că, şi în Ardeal s'a petrecut un fenomen asemănător. Deşi clasa conducătoare a fost pompată de străini, elementele conducătoare cari i-au luat locul, eşite din rândurile ţărâ-nimei, în mod subconştient, au adoptat felul de a fi al stăpânitorilor. Şi în Ardeal conducătorii românilor nu sunt încă ei înşişi. N'au ajuns încă să fie români de sânge în ordine spirituală. Înainte de război, ei tipau românism, dar gândeau ungureşte şi nemţeşte. Iar,

după război, cine nu știe ce ravagii au făcut aici „greco-bulgăreană”? Tot așa, în celelalte provincii.

Ne vor năpădi ciocoi, țipau, prin corifeii lor, viitoarele noastre provincii. Era țipătul de spaimă care sta ca un blestem în calea unirei dorită de toată suflarea românească. Nici basarabeni, nici bucovinenii, nici transilvănenii, nimeni nu voia să facă unire cu ciocoi. Și de ce se temeau n'au scăpat. Toate noile provincii, într'o mai mică sau mai largă măsură, au trebuit să plătească tributul lor acestor clase parazitare. Basarabia, care a fost mai puțin înarmată pentru a rezista, a fost cea mai nenorocită. Într'o măsură analoagă au suferit însă și Ardealul și Bucovina.

Focarul cel mare de corupție și de desnaționalizare era Bucureștiul: Sodoma și Gomora românilor. De aici a pornit uraganul care a unificat totul în aceeaș nemernicie. N'a avut nimeni curajul să ostracizeze această nefastă metropolă a străinismului; deși chestiunea a făcut, la un moment dat, obiect de preocupare publică. Schimbarea capitalei ar fi fost un mijloc eficace pentru a pune noii baze statului. Această schimbare ar fi fost și un mijloc tot atât de eficace de a consolida noile frontiere și de a stărpi din fașe, veleitățile iredentiste. Ridicarea unei noi capitale în ținuturile foste ungurești, în mijlocul fraților ardeleni, oțeliți în atâtea lupte grele pentru menținerea naționalității lor și leaderi ai românismului de pretutindeni, ar fi fost nu numai un mijloc de însănătoșire publică și de subminare a „greco-bulgărimii”, dar și o acțiune decisivă care ar fi pecețuit pentru totdeauna unirea acestei provincii cu patria mamă, dându-i în acelaș timp rolul ce i se cuvine în conducerea țării întregite.

Aceasta este marea problemă a românismului: stârpirea „greco-bulgăreană”, înlăturarea dela conducere a spiritului străin, afacerist, degajat de orice legătură cu țara și cu neamul; ridicarea din adâncuri a unei mari clase conducătoare, născută, crescută, făurită din trupul și sângele nostru care să polarizeze geniul nostru creator, adevăratele noastre aspirații, care să ne pue pe picioare ca popor de sine stătător, care să ne incadreze ca element creator de istorie în concertul popoarelor lumii, care să creeze adevărata Românie internă și care să știe să utilizeze cu eroism bastionul lui Traian, actuala Românie, pentru lărgirea hotarelor până unde a pătruns geniul rasei, pentru îndeplinirea glorioasă a misiunii noastre istorice.

Am vorbit mereu despre „greco-bulgăreană” lui Eminescu, cu privire la care marele nostru poet are cel mai mare dispreț. Nici Eminescu, nici noi nu condamnăm prin aceasta popoarele din care au eșit aceste scursori. Bulgarii, sârbii, albanezii și, in-

tr'o măsură oarecare chiar și grecii, n'au avut să sufere de pe urma lor ceace am suferit și suferim încă noi. Imprejurări istorice au cerat această pleavă pe teritoriile lor. Dar aceleași împrejurări au făcut din principate funduri de sac în cari aceste scursori erau aruncate valuri după valuri. Noi, primind toată pleava pe teritoriul nostru, am servit de supapă de siguranță statelor balcanice.

Marea problemă a României de azi: spiritualizarea neamului

Aceasta e grava problemă a României de azi: liberarea din ghiarele unei clase stăpânitoare care n'are nimic comun cu corpul și sângele nostru și care nu poate avea alt rol decât acela de a-i ține pe loc avântul și de a-i compromite viitorul.

Până când nu ne vom fi liberat de lepra străinismului întruchipat în actuala noastră clasă conducătoare, tristă moștenire a unui trecut perimat, nu vom fi câștigat războiul și vom continua a fi pân-diți de pericole de moarte.

Războiul nu se câștigă decât aparent în ordine materială. Adevărata victorie, victoria definitivă este în ordine spirituală. Marele război ne-a adus victoria în ordine materială, însă în ordine spirituală ne-a adus înfrângerea.

Este de datoria noastră, a oricărui român conștient, născut a doua oară în Patria și Neamul lui, de a se înarma până în dinți și de a contribui la organizarea marelui armate care să ne dea adevărata victorie, singura victorie care ne va scoate din moarte la viață, care ne va crea ca nucleu în plină expansiune eroică, care ne va da siguranța existenței și ne va pune bazele strălucitului rol ce avem de îndeplinit în lume: **victoria în ordine spirituală.**

Cărți de căpătâi

Cărțile directorului nostru:

1. „**Fericire Pământească**”. (București, Tip. Astra, 1902), lucrare de adolescență.
2. „**Viața Morală a Popoarelor și Războiul Mondial — Cauze și efecte** — lucrare din care se poate vedea rolul capital al spiritualității care ne animează în marile evenimente.
3. „**Război și Civilizație**”, ideologia animatoare care ne-a condus la și prin marele război.
4. „**Spirit și Materie — Eroismul în Viața de Stat**”, care poate fi privită ca Biblia timpului, prin care trecem.

Cea din urmă se poate procura la redacție, iar celelalte se pot consulta în bibliotecile publice.

In cel mai înaintat post oriental al Latinității - la Români de peste Prut și de peste Nistru

— Amintiri și documente —

de Prof. Univ. ONISIFOR GHIBU

Ce istorie interesantă a avut neamul românesc. Odraslă romană, aruncată de soartă departe de trunchiul din care s'a desprins, între neamuri străine și dușmane, — este o adevărată minune, că nu s'a prăpădit și că nu s'a îndepărtat cu totul de obârșia sa. Strâns, ca într'un cerc de fier de unguri, de Nemți și mai ales de slavi: Poloni, Sârbi, Bulgari și Ruși, fără nici o legătură cu frații săi de sânge din Apus, persistența lui pe aceste plaiuri până în zilele de acum nu poate fi socotită numai ca o enigmă istorică, ci ca o adevărată minune. Iar învierea lui întreagă, în cursul marelui războiu european, și încheierea statului român între Nistru, Tisa și Mare nu poate fi privită numai ca punctul de plecare al dezvoltării lui ulterioare, ci și ca un capitol strălucit al însăși istoriei universale. Căci biruința aceasta românească este în acelaș timp o biruință latină, de care întreaga gintă este în drept să se mândrească și din care este în măsură să tragă și anumite concluziuni pentru misiunea sa istorică mai presus de veacuri.

Am avut fericirea ca, în timpul marelui războiu să petrec timp de doi ani printre Români din cel mai înaintat port al latinității, în Basarabia și dincolo de Nistru și să fiu, astfel, martor al procesului de redeschidere la conștiința națională românească și latină a fraților noștri din acele locuri îndepărtate. Păstrez, din acele timpuri istorice, amintiri și documente prețioase, pe cari în repetite rânduri m'am gândit să le aștern pe hârtie, spre a le lăsa urmașilor dornici de a cunoaște frământările vremurilor de mare credință și de mare avânt din trecut. O parte a acestor amintiri se găsește, ce e drept, în câteva lucrări pe cari le-am publicat în ultimii 22 de ani, am rămas până astăzi dator, deși în câteva rânduri am făgăduit prietenilor mei să revin la începuturile făcute, ducându-le la capăt. Acum în sfârșit mă găsesc foarte aproape de momentul în care să-mi împlinesc promisiunea. De câțva vreme încoace m'am apucat în adevăr, să-mi revăd și să-mi sistematizez bogatul material documentar, pe care vreau să-l elaborez definitiv în câteva volume, împlinind astfel o veche dorință, și a mea și a altora.

Anunțând pe prietenii și colaboratorii mei de odinioară despre acest lucru, deocamdată țin să tipăresc în coloanele acestei reviste câteva documente în legătură cu a doua epocă pe care am petrecut-o din însărcinarea Asociațiunii „Astra”, printre Români din Basarabia și de peste Nistru și anume în anii 1926—1927, când printre altele, am reeditat la Chișinău, vechiul meu ziar, *România Nouă*, — înființat încă la 1917, pe timpul guvernării rusești, sub numele *Ardealul* și transformat, sub numele de mai târziu, la 24 Ianuarie 1918, — și când alături de acest cotidian am chemat la viață și gazeta populară săptămânală *Cuvântul Moldovenesc*, care continuă să apară și astăzi, sub altă direcțiune.

Desprind din această epocă trei momente, cari îmi par că ar putea interesa și astăzi pe cei ce caută să găsească anumite puncte de contact între Români și Latinitate și să contribuie la încheierea unei conștiințe latine, care ar putea da lumii de mâne un alt aspect, decât cel pe care-l are astăzi.

I

La începutul lunii Noemvrie 1926 a sosit la Chișinău Mareșalul Badoglio dela Roma, după ce Italia recunoscuse oficial unirea Basarabiei cu România. Cu acest prilej, trimisul surorii noastre Latine, primit de Români basarabeni cu multă afecțiune, a rămas uimit de tenacitatea rasei noastre în contactul ei cu formidabila forță slavă. Cum eu concentrasem în redacția ziarului meu elemente din toate provinciile, — inclusiv Republica moldovenească de peste Nistru, — am ținut ca mareșalul Badoglio să fie informat, în timpul petrecut în Basarabia, cât se poate de precis nu numai despre raporturile României oficiale cu Italia, ci și despre românismul oriental care nu se termină la hotarele actuale ale Statului românesc ci merge până dincolo de Bug. În această ordine de idei am publicat în nr.ii 134 și 135 din 10 și 11 Noemvrie 1926 din *România Nouă* două articole în limba italiană, care îi atrăgeau atenția oaspetelui nostru asupra legăturilor indestructibile ce trebuie să existe între România și între Italia, precum și asupra faptului că latinitatea, în forma ei românească,

se întinde până departe spre Nipru și că misiunea latinității spre Răsărit este o mare obligațiune pentru Români ca și pentru Italiani, deopotrivă. Las să urmeze aici ambele articole:

L'Inviato dell'Italia in Bessarabia

„La nostra provincia che ieri ha registrato nei suoi annali il piu grande avvenimento della sua storia dall'unione alla Madre-Patria, in poi, sente oggi una gioia assai profonda: un dolce fratello dalle sponde dell'antico Tevere viene a vederci ed a consolarci.

La Bessarabia era già da molto tempo in attesa di questo fratello. Durante i nove anni essa ebbe l'occasione di salutare nella sua capitale come pure nelle varie regioni di essa degli amici cari di Francia, dell'Inghilterra, dell'America e del Giappone, i quali tutti ci portarono parole de animazione; soltando da parte della nostra Madre Roma, essa non ebbe ancora la felicită de ricevere ciò, che essa, n'era convinta, una volta tuttavia dovră receive.

I nemici dela nostra nazione non di raro susurravano che la nostra Madre ci abbia dimenticati e che invano aspettiamo i di lei caldi abbracciamenti.

Però anche questa volta venne verificato il vecchio proverbio romeno: *Il sangue acqua non diventa.*

Roma non ci hi dimenticata; in questi momenti storici, essa c'invia un figlio suo illustrissimo, l'Eccellenza Sua il Maresciallo Badoglio, il quale dovră non solamente vederci, ma per la Sua presenza in nome della Roma eterna affermare con risolutezza, qui agli estremi limiti della latinită i diritti indisutribili della vita e della civiltă latina, l'avanguardia della quale siamo noi qui da due mila anni, nelle vicinanzē della barbaria antica e moderna.

Quelli che credevano che l'Italia non ci socorreră nella questione della Bessarabia oggi per la presenza tra noi dell'Inviato di Roma ricevono la piu eloquente risposta.

Carissimo fratello, sil benvenuto fra noi! Porta alla Roma dei nostri padri la rassicurazione che qui sulle sponde dei Nistru non abbiamo cessato un solo istante di crederci i figli di essa e che noi vivremo e lotteremo fin'all'ultima respirazione da latini coscienti della loro missione storica.

România Nouă

* * *

La Nistru stă de veghe sentinela română

„Solul Italiei. mareșalul Badoglio, eroul care a pecetluit cu numele său cea mai frumoasă pagină din istoria Italiei moderne, se află printre noi. El a venit in numele Regelui Victor Emanuel, să ne îmbărbăteze.

Pretutindeni el e primit cu o bucurie extraordinară și pretutindeni el se simte între ai săi. Dela primul pas pe care l-a făcut in această provincie el s'a simțit pe pământ latin, și acesta i-a dat solului Romei o nouă încredere in vitalitatea rasei, al carei

văstar este. Ca Anteu, din vechea mitologie, atin-gerea cu pământul patriei sale latine, ii dă forțe noi, cari vor anima și Italia.

*

Mareșalul Badoglio nu este un om politic și nu este un orator; el e mai mult de cât atâtă; este un Latin de rassă și un ostaș neinfrișat. El n'a venit să ne ție discursuri și să ne facă făgăduințe diplomatice, mai mult sau mai puțin echivoce; el a venit să ne spuie numai atât:

„Dacă s'ar întâmpla să vie vr'odată un ceas de primejdie pentru voi, să știți. iubiți frați, că mareșalul Badoglio va fi alături de voi“!

Aceste cuvinte frățești ne sunt de ajuns.

*

Numai orbii nu văd ce se petrece in jurul nostru decând s'a încheiat Tratatul de amicitie italo-român și numai cei fără minte nu înțeleg gestul admirabil al Regelui Italiei care, l-a făcut pe prim-ministrul României văr al său numidu-l duce. In acelaș timp declarațiile pe cari premierul italian, d. Mussolini, le-a făcut unui ziarist român—declarații pe cari le publicăm la alt loc — sunt dovezi mai presus de orice îndoială că între Italia și România s,au făcut legături cari ne dau dreptul de a fi com- plect liniștiți in ce privește viitorul nostru.

* * *

Popearelor hrăpărete, cari și-ar întinde bucu-ros mâna peste pământul nostru, le putem spune cu toată încrederea, cuvintele profetice ale poetului St. O. Iosif:

*Ce credeți voi, popoare nesătule.
Că nu ne are grije Cel de sus?
N'am înfruntat noi năvăliri destule
Din Miază noapte, Răsărit și-a Apus?*

* * *

Vecini cu gânduri haine! Luați seama că Ni- strul nu-l mai păzește numai România pe care voi, in îngânfarea voastră prostească, o socotiți slabă! Nistrul numai e de azi înainte numai hotar între două țări, el este o stavilă între două rase.

La Nistru sentinela romană stă alături de sen- tinela română și peste Roma eternă nu veți putea trece in veci!"

Onisifor Ghibu

II

La 1 Octomvrie 1927 a avut loc, la București, *Congresul presei latine*, la care au participat ziaristi din toate țările latine ale Europei și ale Americii. Printre participanți a fost și un grup de ziaristi ro- mâni din Basarabia și de peste Nistru, cari au răs- pândit printre frații lor veniți din țări străine un număr special din gazeta *Cuvântul Moldovenesc* dela Chișinău, dedicat congresului dela București. Acest număr cu- prindea următorul manifest in limba franceză, scris de mine pentru informarea colegilor latini de pretu- tindeni:

Les Latins du Boug et du Dniestr

vers leurs frères de l'Europe Occidentale et de
l'Amerique du Sud,

assemblés au Congrès à Bucarest

En ce magnifique moment, lorsque les porteurs de la parole de toute la race latine se réunissent en conseil, dans la capitale de la Roumanie, nous les représentants de la branche des Latins les plus éloignés de l'Orient—venons avec l'âme pleine d'affection et de confiance, pour saluer et embrasser nos frères du même sang desquels nous a séparés tant de siècles et leur dire nos croyances et nos désirs aussi.

* * *

Au delà des eaux du Prouth et du Dniestr, en Bessarabie comme en Oukraïne aussi, depuis de longues siècles habitent — comme les plus nombreux autochtones — trois millions de Roumains.

Il y a déjà dix ans — ils vivaient dans la plus profonde obscurité.

Les Russes les ont empêchés d'atteindre un état digne du progrès de notre siècle. Sans littérature, sans histoire, sans aucune science, ils ne savaient de soi-même ni à quelle origine ils appartiennent, ni quel était le but de leur destination dans ce monde.

Ils se nommaient tout simplement „Moldaves”, en se comptant comme d'une race à part, inférieure. Leurs maîtres tout-puissants réussirent — après une centaine d'années d'oppression — à leur faire croire, que leur unique destination était qu'ils versent leur sang exclusivement pour la gloire du Slavisme.

* * *

Mais, les événements provoqués par la guerre mondiale, ont réveillé ces fils si éloignés de leur mère — la Rome — de leur sommeil léthargique.

Au milieu de grandes perturbations des années 1917 et 1918 les Roumains bessarabiens autant que les Roumains oukraiens ont levé leurs voix et leurs bras pour démontrer à tout le monde qu'ils ont le droit de se créer une autre destinée, une destinée organique et bien liée avec le peuple roumain indépendant et, par conséquence avec la race latine.

Au Congrès de 17/30 Decembrie 1917, tenu a Tiraspol, les représentants de plus d'un million de Roumains qui se trouvent entre le Boug et le Dniestr, ont demandé l'annexion de leur territoire à leur mère — la Roumanie, demande qui, à cause de l'ébranlement violent russe bolchévique, ne put pas être réalisée. Le 27 Mars (9 Avril) 1918, les représentants légaux des Roumains d'entre le Dniestr et Prouth ont décidé la réunion de leur province avec le Royaume roumain indépendant, pour l'éternité.

Il ya seulement une dizaine d'années depuis l'union de la Bessarabie avec la Roumanie, et elle marche déjà d'un pas ferme et décisif vers l'accomplissement de ses grandes destinées, inhérentes à sa race et, malgré tous les immenses obstacles qu'elle rencontre encore de la part des agents de la vieille

et de la nouvelle Russie, elle se consolide d'un jour à l'autre, devenant une cité formidable de notre race.

Au delà de Dniestr, même les bolchéviques ont été contraints de reconnaître non seulement le caractère roumain de la population de ce territoire, mais aussi leurs droits nationaux. Ils ont été même finalement déterminés de créer la „République Moldave”, dont l'avenir latin nous inspire toute la confiance.

Au nom de ceux deux puissantes ruptures de la latinité d'entre le Prouth et le Boug, — le cœur accablé d'émotion — nous saluons nos frères de l'Italie, de la France, de l'Espagne, du Portugal, de Belgique, de Suisse et de tous les pays latins de l'Amerique du Sud, assemblés en conseil, dans la Capitale de tous les Roumains et nous les prions de tenir compte et de dire à haute voix à leur frères jusqu'à ce que cette voix pénètre dans la conscience universelle, que: *la frontière de la race latine est la Boug*, que la Latinité de l'Orient de l'Europe est encore menacée par la grande avalanche slave, qui dans sa physionomie d'aujourd'hui présente un péril pour le monde entier civilisé — et que toute la Race latine doit — à son propre intérêt — et avec des forces plus acharnées que jusqu'à présent, soutenir le peuple roumain dans ses aspirations pour sa complète émancipation de l'oppression et de l'influence des races étrangères et hostiles.

La race latine a une histoire brillante de plus de 2500 ans; elle doit avoir toujours son avenir brillant aussi.

L'union bien serrée des représentants de grands idéals de cette race garantit son triomphe toujours plus complet.

Vivent les journalistes latins, — les porteurs de la vérité de partout! Vive la force d'âme la plus formidable de notre race immortelle!

Vive la Latinité!

Les journalistes roumains de la Bessarabie et de la „République moldave” redevenues latines.

Aviz pentru abonați

Adresăm din nou abonaților noștri un călduros apel să se pună la zi cu plata abonamentelor, cunoscând că numai în acest fel putem asigura regulata apariție a revistei.

Am făcut până acum sacrificii peste puterile noastre spre a susține această făclie de lumină pentru românii iubitori de patrie și mărirea ei. Lăsați numai la puterile noastre, ori cât dorim să facem bine, suntem neputincioși să împlinim cât ni se cere și mai ales în aceste vremi care ne obligă să ne strângem rândurile spre a înfrunta încă odată furia dușmanilor integrității Statului Român.

Conferințe religioase

de Pr. IOAN GEORGESCU

Conferințele religioase dela Notre-Dame din Paris au un renume universal. Inaugurate de celebrul călugăr dominican Lacordaire, continuate de Monsabré, Sanson, Ianvier, Pinard de la Boulay, astăzi ele sunt ținute de *canonicul Chevrot*, unul din cei mai mari predicatori ai orașului -- lumină.

Actualul Papă, Pius XII, a proclamat amvonul acestei catedrale cel dintâi amvon din lume și, în 1937, cu prilejul Expozițiunii universale, s'a simțit măgulit când, în calitate de legat pontifical, trimis să consacre basilica din Lisieux, a avut prilej să vorbească și el, din înălțimea lui, despre misiunea istorică a națiunii franceze.

Aceste conferințe religioase ajută foarte mult la mobilizarea valorilor morale și spirituale, speranța de acum și de totdeauna a Franței și a lumii.

Pe câți nu auzim spunând că viitorul e al celor tari. Idealul celor mai mulți e pur materialist-hedonist: averea, puterea, plăcerea. De cinste, omenie, jertfă, nu se mai vorbește.

De sigur, e vai de cel leneș; dar e vai și de cel lacom care, cu sila ori cu viclenia, pune mâna pe avutul altuia. Când se crede mai tare, mai stăpân pe agoniseala lui, atunci o perde și-și perde de atâtea ori și sufletul.

De aceea e lucru așa de mare să te știi stăpâni, să poți renunța, să ai disciplină. *Disciplina* — orice disciplină, dar mai ales cea evanghelică — ne strânge, după cum cazanul strânge vaporii, ca locomotiva să poată duce și trenul cel mai încărcat sau ne restrânge libertatea, după cum șinele fixează trenul pe două făgașe, ca să meargă cu atât mai repede.

Altă virtute creștinească, pentru care oamenii de astăzi nu prea au înțelegere, este *smerenia sau umilința*. Smerenia e virtutea celor proști, o spun atâția fanfaroni. Demnitatea omului e în gândirea sa, zic ei. El n'are să primească nimic dela altul, nici chiar adevărul, ci trebuie să-l descopere, să și-l creeze singur.

A fi umil, zice canonicul Chevrot, este a fi capabil să cunoști adevărul despre Dumnezeu, despre tine, despre alții. Căci omul nu găsește în sine însuși adevărul, Adevărul, cași binele, sunt neătârnătoare de noi. Autonomia noastră consistă în a le recunoaște și a le primi liber; a primi adevărul în așa fel, încât să devină convingere și în a ne supune legii în conștiință. Chemarea minții nu e să făurească ea adevărul, ci să-l înțeleagă, să-l cuprindă.

De sigur, trufia, îngâmfarea, nu prea vrea să audă de acestea. Mai ales când se întâmplă ca omul să aibă și succese.

Cât de anevoie e atunci să nu i se suie fumul la cap! Dar vine o zi — totdeauna vine — când cel îngâmfat e atât de plin de sine, încât nu mai ține socoteală de nimic, Observațiile îl irită, chiar sfaturile prietenilor îl plictisesc. Se crede un semizeu. Drumul lui? Suiș fără coboriș. Dar iată, un pas greșit și s'a prăbușit! Atunci se spune că steaua lui a apus. Aievea însă îngâmfarea, încrederea prea mare în sine însuși l-a orbit. Rămâne așa de adevărat cuvântul Scripturii: „Înainte prăbușirii merge trufia, și semeția înainte căderii” (Prov. Solom. 16, 18).

Smerenia creștinească nu primejduiește dreptatea. Dimpotrivă. Trufia e cea mai mare primejdie pentru dreptate, pace, armonie. Smerenia nu cunoaște nici exploatați, nici exploatați, ci numai frați, totdeauna gata să se ajute unii pe alții.

Pe când îngâmfarea? Ea face toate desbinările între bogați și săraci, mari și mici, proști și cumiți.

Dar mulțimea e-un pustiu de țeste'nguste:

Nici n'ascultă, nici nu crede, nici nu știe;

Ea rânjește și rămâne neschimbată,

In prostie, în prostie, în prostie, —

zice un poet, cunoscător de asemenea metehne.

Dar, firește, orice pregătire — mai ales cea sufletească — este în vederea muncii. Prin muncă, omul se face părtaș atotputerniciei dumnezeiești. Plugarul, arând, semănând, secerând, alegând bine semintele, desăvârșește feluritele plante ce cultivă. La fel, face economul de vite cu soiurile de animale; educatorul cu copiii. Prea adesea omul de astăzi uită că el nu trăește să muncească, ci muncește să trăească. Această distincție e esențială. Ea singură garantează libertatea omenească.

Robota continuă, necruțătoare, împinsă până la sleirea tuturor puterilor, cum se obișnuiește, din nenorocire, în unele părți chiar față de femei și copii nevârstnici, e tot ce poate fi mai neomenesc. Evanghelia vrea ca munca noastră să fie cu rost și cu socoteală, să fie urmată regulat de repaos adevărat și rodnic.

O viață fără bucurii, cași o viață fără muncă, sunt de o potrivă de rele. Noi trebuie să iubim munca și să știm întrebuinta și odihna.

Cât de sugestivă e pilda talanților din Evanghelia! Slunga cu cinci și cu doi talanți știm că au

fost bune și credincioase, agonisind alți cinci sau alți doi talanți. Vicleană și leneșă a fost cea cu un singur talant. Ea încearcă să se scuze, zicând: „M'am temut”. (Mt. 25, 25).

Eterna poveste!

Se teme de orice sfortare mai de seamă. Ca elev, nu vrea să învețe limbi străine că doar n'o să scrie el nemțește, franțuzește ori englezește sau îi repugnă matematicile și științele în general; ca student, se ferește de munca ordonată, punctuală, conștiincioasă, crezând că se poate strecura prin protecție; ca bărbat vânează zestre, legături înalte, situații, dar nu-i trebuie copii și răspunderi. „Se teme” să fie părtașul creațiunii, muncii și fericirii dumnezeiești. De aceea, nu îmbrățișează carierele care ele mai cu seamă, aduc bogăție și, odată cu ea, puțința de a face bine: industria și comerțul; nici

nu vrea să învețe a face economii personale, ci urmează înainte nenorocita cale: bursier, funcționar, pensionar.

Cu totul alta e soarta celor credincioși, umili și muncitori. Cât de mulțumiți sunt ei că pot ajuta pe Dumnezeu în creațiunea sa, că-l pot fi tovarăși; că și pot crește familia câtă o lasă Cel de sus, căci ei nu pun nici o piedecă înmulțirii ei firești, bine știind că nu de copii mulți, ci de copii răi sărăcesc și se prăpădesc neamurile; ori că din ce le-a adus Pronia și propria vrednicie pot să ajute și pe alții, din mult — mult, din puțin — puțin, dar cu inimă curată.

Unii ca aceștia sunt, în adevăr, ca sfinții: se roagă lui Dumnezeu și-I aduc cea mai plăcută jertfă, atunci când muncesc. Munca le umple toate zilele vieții trecătoare pământești și ziua cea netrecătoare a vieții de veci, răsplata celor harnici și evlavioși.

Un ungur despre drepturile istorice ale Românilor

de Dr. ILIE DĂIANU

În ziua de 5 August 1846, censorul cărților din Aiud, Enric Wiszkocsy, pune pe un manuscris, ce i-se prezentase, aceasta stereotipă clausulă: *Admittitur ad Typum*. Adică: se admite să fie tipărită. Câtva timp în urmă, în același an, a și ieșit de sub presa tipografiei Collegiului reformat din Aiud, care există și azi, ca liceu cu internat unguresc, cartea censurată, sub titlul:

„*Vizsgálódás az Erdélyi Kenézségekről, egy-szersmind az erdélyi két oláh püspök igazolásával, felelet Trausch és főkép Schuller cáfolataira. — Irta egy igazságkedvelő nemes hazafi. Kiadták többen.*”

Cea ce pe românește se traduce astfel:

„**Cercetare** asupra chinezatelor din Ardeal, totodată și ca răspuns pentru justificarea celor doi episcopi români față de broșurile de combatere ale lui Trausch și mai ales Schuller. Scrisă de un nobil patriot iubitor de adevăr, editată de mai mulți.”

Fenomen literar

Cartea aceasta de 88 de pagini în format 8° este un fenomen literar, pe cât de frumos, pe atât de rar, și merită să fie făcută cunoscută tuturor Românilor, chiar și dacă îndrăzneala dlui conte Bethlen Ștefan, fost premier al Ungariei, nu ar fi provocat, cu aserțiunile sale lipsite de orice temei de adevăr

istoric, scoaterea la iveală a acestei vechi cărți uitate din Aiud.

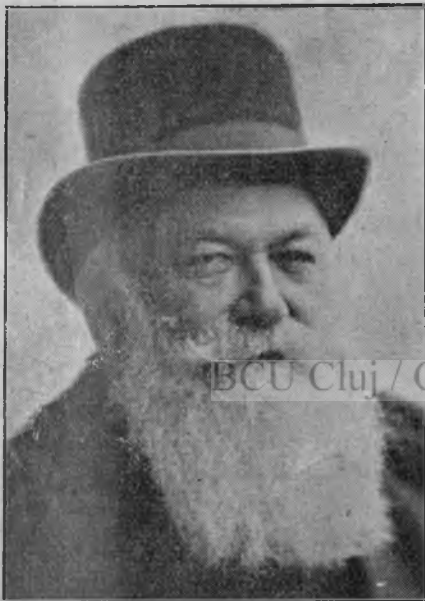
Iată ce m'a determinat să mă ocup de această scriere, ce o datoresc amabilei atențiuni a răposatului meu amic Iulian Marțian, din Năsăud, fost membru al Academiei Române. Imi exprim mulțumita mea postumă aici, pentru că știu, că, în prețioasa sa colecție de cărți și documente, dăruite Bibliotecii „Țara Năsăudului”, mai sunt multe asemenea dovezi ale adevărului nostru istoric.

Astăzi se știe, că autorul acestei cărți, care se ascundea modest sub numirea generală „de nobil patriot iubitor de adevăr”, este *Gal Ladislau*, fost avocat și autor al mai multor scrisori istorice privitoare la Ardeal. Pe exemplarul ce-l am înaintea mea, se află scris sub pseudonimul autorului, de o mână, poate contemporană, dacă nu chiar de autor, cu o scrisoare învechită: *Gál László*.

Altfel bibliografiile ungurești înregistrează „*Cercetarea*” din chestie și sub pseudonim, dar și sub numele autorului: *Gál László*. Deci spusele lui vin — și pentru dl conte Bethlen, la o personalitate equiparată, pe care nu o poate trata cu disprețul fudul al unui patriot, fiind și el tot așa de „nobil”, și tot așa de patriot.

Sub numirea de „mai mulți”, cari au purtat cheltuelile de editură ale broșurei, se ascund desigur și cei doi episcopi români, pentru a căror apărare personală se scrie cartea, și poate și alți fii de frunte ai poporului nostru asuprit, cari vor fi înțeleși să jertfească câte ceva pentru apărarea cauzei neamului lor impilat și batjocorit în același timp.

Asupra anonimatului său, autorul și editorii pun la pagina a 84 o notă de lămurire care zice: „Editorii aveau două motive pentru a nu pune fațăș numele scriitorului acestei opere: 1) că însuș autorul dorea aceasta și acesta e motivul principal și drept, 2) ca nu cumva să dea prilej la chestii personale, cum se întâmplă la astfel de scrieri chiar și în zilele

d. Dr. Ilie Dăianu
f. vicepreședinte al Senatului

noastre, cum cu durere experiem. Editorii au credința neclintită, cum că foarte echitabila dorință, ca cinstitii cetitori, mai ales cei *interesați*, punând la o parte ori ce aluzie neconformă urbanității să-și îndrepte atențiunea lor critică exclusiv numai în meritul operei”.

Dorința exprimată aci, și plângerea contra aluziilor neurbane de batjocuri personale, de cari au făcut experiență „editorii”, ca și scriitorul, se refer desigur la broșurile celor doi fruntași Sași, cărora li se adresează acest răspuns anume:

I. *Bemerkungen* über die vom Siebenbürgischen Bischof Herrn Bazilius Moga, in Jahre 1837 zu Hermannstadt versammelten Landesstaenden unterlegte Bittschrift, von J. Trausch, Kronstadt 1844.

II. *Beleuchtung* der Klagschrift gegen die saechsische Nation welche die beiden walachischen Bi-

schöfe auf dem Landtage 1841—1843 den Staenden des Grossfürstenthums Siebenbürgen überreicht haben, von Johann Karl Schuller, Hermanstadt 1844.

Adică la plângerile celor doi vlădici români din Ardeal, Vasile Moga, dela Sibiu și Ion Lemenyi dela Blaj, se ridică deodată, la Brașov și la Sibiu, doi Sași, cari combat plângerile românești și improașcă cu ironii și cu batjocuri pe Români. Intervine atunci un ungar, nobil patriot dela Aiud, și ia în apărare cauza Românilor, reprezentați numai prin vlădicii lor, și arată Sașilor, că adevărul și dreptatea nu este pe partea lor. Fenomenul este rar, deci cu atât mai interesant. Pentru a înțelege cât mai bine atitudinea nobilului apărător maghiar, nu vom cerceta prea mult broșurile celor doi combatanți sași — aceasta o face Gal din destul, — ci vom face cunoscute mai înainte plângerile vlădicilor români.

Răspunsul lui Gál

Concetățeanul dela Aiud pornește dela semnalarea celor două broșuri săsești scrise contra Românilor. Zice, că nu știe cine va răspunde din cealaltă parte (a Românilor) dar își dă seama, că numai atari oameni pot limpezi chestiunea, cari vor da icoana clară a situației Românilor pe vremea regelui Geza al II-lea, sub care au venit Sașii în Ardeal, și situația Sașilor de atunci încoace. ceea ce nu e problemă ușoară de care să se lege oricine.

La 1845 revista ungurească din Ardeal *Nemzeti Társalkodo* (un fel de „Convorbiri Naționale”), desigur sub înrâurirea broșurilor săsești amintite, invită istoricii unguri să arate ce erau *chinezii, cari existau în vremea regilor ungari în Transilvania, și ce rosturi militare sau juridicționale aveau?* Probabil invitarea aceasta publică va fi îndemnat pe Gál L. să se ocupe de chestiune.

Înainte de a intra în cercetarea acestei probleme, el expune mai întâi starea chestiunii, așa cum se prezintă prin plângerile vlădicilor români.

El îi apără pe cei doi șefi bisericești, spunând că: *spunerea adevărului nu-i calomnie*. Ei n'au pornit cu jalbele lor, nici ca să denunțe, nici ca să acuze, ci să ceară în numele Românilor, ca păstori sufletești ai aceloră, în calitatea de slujbași, ce li-o da răspunderea oficială ce o aveau.

Sașii pășesc cu nedemne bănuieli, zice Gál. Asemănând starea Românilor din județele ungurești și secuești, cu cea a Românilor din fundul regesc, stăpânit de Sași, par a zice: „Vedeți cu cât mai rău stau Românii din județe, prin urmare cei dela noi — fundul regesc — sunt bine! — Ei uită — zice Gál — că omul născut în suferințe are cu mult mai

puțin de suferit, decât acela care din stare de libertate a fost scufundat la robie, mai ales când suferă din partea unuia, dela care e în drept să aștepte și să ceară egalitate și reciprocitate.

„Rămâne pentru veci adevăr satorit — zice Gál. — că Sașii nu au cucerit pe Români din Ardeal, nici când cu arma. Nu i-au supus, totuși i-au despoiat pe încetul de toate drepturile, făcându-se tutori nechemăți ai aceloră, în mijlocul cărora se așezaseră. Iar astăzi Sașii pretind, cu un aier de triumfători, să-i naturalizeze pe Români, adică să-i prefacă în Sași, dar în același timp le deneagă mijloacele ce i-ar putea duce acolo (să se facă Sași), măcar că e o învățătură scoasă din cursul vremilor: „Qui prior tempore, potior jure” (Cine-i mai vechiu după timp, are mai mult drept).

Doar încă la 20 Aprilie 1820 s'a spus, prin înalt decret regesc, că: *Românii au existat în Ardeal înainte de imigrarea și colonizarea Sașilor*, că, pe pământul în care locuiesc Sașii, toți locuitorii au egalitate de drept”.

Principiul acesta nu s'a schimbat întru nimic prin respingerea cererii episcopului Moga, de a equipara pe Români cu Sașii din Sibiu, pentru că prin acel decret se spune numai, că nu „instanția” (cererea) este modul de a ajunge la această equiparație de drept, fiindcă rămâne în deplină vigoare principiul că în *fundul regiu* și Români au drept civil, de cetățeni egali, rămânând adevărul vechiu: *natura fundi Regii jurium diversitatem excludit*. (Natura dreptului din fundus regius esclude orice diversitate de drepturi.)

Dupăcum acolo nu exista baron sau nobil (nemeș), tot așa nu poate fi iobag sau rob (clăcaș).

A cere deci egalitate de drept și pentru cei de lege grecească, nu-i nici o răsturnare a constituției. Din contră. Apăsarea nedeamnă a religiei deșteaptă și provoacă egalitatea națională de drept.

Pretențiunea aceasta a Românilor este tot așa de puțin contrară constituției, dupăcum la 1744 nu s'a considerat anticonstituțională cererea catolicilor din Ardeal de a se șterge articolele de lege prejudicioase lor. Cu același drept s'au pornit și Români, ca pe calea legislației să fie restituiți în drepturile avute.

E de neașteptat dela națiunea săsească, ca pe concetățenii săi să-i îndrume la calea procesului ordinar într'o chestiune, care numai pe calea legislației se poate lămuri. A trecut peste o jumătate de secol de când sunt tratați cu făgădueli și acum când Români urgitează rezolvarea, ei sunt în mod stupid, bănuși de rebeliune! Ei, cari nu sunt jobajii nimănu, și nu cunosc alt domn și stăpân afară de Prin-

cipe, și asupra cărora, contra tuturor dispozițiilor regale, se încarcă tot mai mari sarcini.

E timpul suprem, să vadă și membrii mai instruiți ai națiunei săsești, că e dorința vremii, ca să înceteze osânda feudalismului și libertatea practică a drepturilor să nu mai fie făcută atârnată de ritul religios!

Vlădicii români par a lucra în acest scop, deci nu merită să fie bănuși și batjocoriți!

Dorința lor este, ca să se realizeze ceea ce s'a stabilit încă la 1804, că hotărârile comunale să fie aduse cu știrea și învoirea tuturor celor din comună, iar în punctul 10 a Statutului din 1804 s'a șters dintre condițiile câștigării dreptului cetățenesc calitatea de a fi născut neamț (sas). Și cu toate acestea, dacă cineva nu știe nemțește, nu numai nu primește slujba, dar nu primește nici dreptul de cetățenie.

„Populus valachicus in gremio nationis saxonicae degens et quoad personam plena et tali aequa libertate gaudet”, — așa e calificată situația de drept a Românilor după decrete, zice Gál la pagina 11. Poporul românesc din sânul națiunei săsești și cu privire la persoană se bucură de aceeași deplină libertate, ca și Sașii.

Chinezatele românești

După toate aceste generalități „nobilul patriot iubitor de adevăr” trece la înșiruirea tuturor dovezilor, ce le cunoaște, pentru vechimea Românilor în Ardeal, în timpul colonizării Sașilor.

El pornește dela un sas, vestitul Iosif Eder, care a fost însărcinat la vremea sa, ca să combată „*Supplex Libellus Valachorum*” al celor doi vlădici români, ortodox și unit, dela 1791.

Insuș Iosif Eder — zice Gál — pe care amândoi combantânții de acum îl proslăvesc, revenind asupra aserțiunilor sale anterioare, neîntemeiate, își rectifică opinia, că Români ș'ar fi strecurat în Ardeal, de pe ici colea, în veacul al 13 și 14-lea. Astfel în recenziunea ce face asupra istoriei lui Felmér, la pag. 8 și 98 scrie:

„Dacorum populum, seu per Romanos, seu per alios, qui deinceps ad adventum Hungarorum Daciae dominatum tenuerunt, seu inter necione deletos, seu universe ex his terris vel expulsos esse, vel sua sponte aliorum commigrasse a nemine quopiam proditum est”. (Nu se dovedește de nimenea și nici nu se susține, că poporul Dacilor ar fi fost extirpat de către Romani, sau de către alte popoare ce au stăpânit Dacia până la venirea Ungurilor, sau că ar fi fost alungați din această țară, sau că ar fi pribeșit undeva.)

Tot Eder remarcă, în aceeași scriere, la pag. 101, că Sașii întotdeauna s'au străduit să câștige, în

orice chip, alte popoare, cari să-i ajute la suportarea dărilor și sarcinilor ce le erau impuse *).

În legătură cu această aserțiune a lui Eder, Gál aplică Sașilor un argument *ad hominem*. El zice (pagina 15):

„Precum Sașii nu sunt un popor de aceeași obârșie, ci unii sunt rămășițe ale Goților, alții sunt resturi pribașe din oștile cruciaților (von herum flandern), și alții sunt coloniști chemați, în deosebite vremuri, de către deosebiți regi, — așa și Românii nu sunt toți de aceeași origină, ci unii sunt resturi ale coloniilor romane, așezate aci, alții au venit din alte țări, la chemarea Regilor, colonizați ca grăniceri păzitori de hotare, ori apărători ai cetăților fortificate, ori pentru colonizarea locurilor pustii, nu sunt nici unii din cei cuceritori și supuși cu armele, ci sau au rămas în drepturile lor civile strămoșești, sau au fost colonizați în condițiuni nouă.

Chiar și pe vechiul popor al Bissenilor, Gál crede a-l regăsi printre Români.

Apoi aruncă Sașilor o discretă imputare, zicând:

„Pentru că acești Români reclamă și se jeluiesc cu jalbe, nu trebuie să fie acuzați de infidelitate. Căci n'ar trebui să uite învățații, ce stau de partea Sașilor, că, precum lor le-a fost iertat și util, ca să-și ceară dela regele Andrei al II-lea restituirea libertăților și proprietăților sale, tot asemenea le este iertat și li se cuvine Românilor, când cer nu numai dela rege, ci și dela legislațiune, ca să se hotărască, cu concursul tuturor celor competenți, ce drepturi li se cad, după naționalitatea și religiunea lor.”

Accentuează, că, precum Sașii, așa și Românii, n'au fost scutiți de slujba păzirei frontierelor, și a cetăților de pază, dar Românii erau sub chinezii și chinezatele lor, întocmai pe cum Sașii erau sub grafii și comes-ii lor.

„Iubitorul de adevăr” se provoacă și la Anonimus, notarul Regelui Bela, pe care — tocmai pentru că spune adevăruri favorabile nouă, istoriografii unguri șovinști, încep a-l desconsidera.

El citează din Anonimus: „De victo per Tuhutum duce Valachorum Gelou, hos cum morte Domini sui propria voluntate dextram dantes dominum sibi elegisse dictum Hungariae ducem”.

Ceeace înseamnă, că „Românii, după ce Tuhutum a învins pe ducele lor Gelu, văzând moartea Domnului lor, dând mâna de pace, de bună voie și-au ales de domn al său pe numitul duce al Ungariei”. (Anon. cap. 27).

*) „Porro Saxones nimirum sātagebant, ut quam plurima possent loca, in comitatibus sita, quoquanque pacto sibi adjungerent, numerumque eorum hominum augerent, a quibus pars subsidii Saxonibus universe irrogata, representanda esset”.

Dar, după cum prin aceasta nu s'au făcut unguri — zice Gál —, nu se poate zice nici, că și-au pierdut drepturile lor, sau că ar fi fost subjugăți, ci că au devenit *confederați* (p. 19).

Mai citează apoi un autor neamț: Schlötzer, *Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen*, pag. 639, unde spune, că Românii nu sunt de origină, nici bulgară, nici romană, ci resturi de geto-daci, printre cari s'au amestecat și rămășițe de Romani. „Die Bissenner — zice Schlötzer — bekamen auch die Ehre immer den Vortrab“ auszumachen und hiessen daher Proculcatores” (Bissenii aveau cinstea de a forma totdeauna avangarda și de aceea se numiau deschizători de cale (proculcatores). Pe aceștia i-au strămtorat alte popoare migratoare, în munții, cari despart Ardealul de Muntenia și Moldova. Pe aceștia i-a găsit Sf. Ștefan ca popoare bine așezate în țara lor, și i-a făcut apărători de cetăți, și ca atari n'au fost sub tirănia nimănu.

„So sammelten sich — citează verbal din Schlötzer — also in 13-ten saeculo fast alle Nationen in Siebenbürgen, die S. Stephan schon bei seiner Eroberung vorfand, und die insofern Valachen indigenae oder inquilini sind” — adică: „Astfel se aflau în veacul al 13-lea toate națiunile din Ardeal, pe cari S. Ștefan, la cucerirea sa, le găsi deja aci, și în ce privește pe Români ei erau indigeni și inquilini”.

Citează apoi pe Fessler: *Geschichte der Ungarn*, vol. I, pag. 325, care scrie: „Când au năvălit Ungurii în Ardeal, au găsit resturi de ale Goților, Avari și Români, cari locuiau aci. Cei ce erau liberi au și rămas”.

Să provoacă și la cercetătorul ungar, Benkő Josef, care în *Istoria sa*, I. p. 478, vorbește despre descălecarea Românilor, ce avu loc în veacul al 12-lea: „Saeculo 12-o e districtu Fogarasiensi maximum Valachorum numerum sub duce Negro (Voda) cum familiis per Alpes Barciae contermineș emigrasse; saeculo pariter 14-o nobilis valachus Bogdan (Voda) cum Valachis e Transilvania conscriptis Cumaniam occupavit”. Va să zică erau Români în Ardeal, și încă foarte mulți, în timpul, când oaspeții Sași, s'au așezat între ei.

Cumcă în deosebi, în Țara Bârsei, Românii sunt mai vechi decât coloniștii Sași, se vede limpede din diploma regelui Andrei, dată Ordinului Teutonic, la 1216, unde Românii apar ca vecinii localităților donate Ordinului Teutonic. Pământul abației dela Cârța a fost rupt direct dintr'al Românilor, cum zice diploma dela 1223: „exemtam de Blaccis” (luata) (posesiunea (dela Români...)).

Cumcă și în ținutul Sibiului Românii sunt mult mai vechi decât Sașii o spune Regele Andrei al

II-lea, la 1224, când, nu Bissenilor și Blacilor le permite să folosească pădurile și apele împreună cu Sașii, ci, invers, Sașilor, nouilor coloniști teutoni. Prin aceasta, nu Românii au câștigat ceva, ci din contră au pierdut, pentru că s'a permis să fie comun ceeace până atunci a fost exclusiv al Românilor.

Desigur s'a stabilit vr'un contract cum să folosească Sașii împreună cu Românii și Bissenii pădurile și apele acelora. Vechimea Românilor pe acel pământ o atestază și episcopul Teodoricus, care, înființând o episcopie în Cumania, liniștește pe Secui, din partea Românilor, zicând, că Dumnezeu nu face deosebire între Români și Secui, și lupul îl lasă să trăiască în aceeaș turmă cu mielul. (Fejer. Cod. Diplom. tom. 3. V. 2. p. 15. 1—3).

Astfel de indicațiuni înșiruie „iubitorul de adevăr” o serie lungă. Le însemnăm și noi aci:

a) La 1231 Gallus (poate vr'un antecesor al lui Gál L.?) fiul lui Widh, a restituit Românilor pământul Brod, vecin cu Sâmbăta (Zumbathel) pe pământul Românilor, fiindcă și-a dat seama că era pământ românesc și se ținea de Făgăraș. (Kemeny Ios. în „Kurtz Magazin, 1844, I. B. 2. Heft pag. 176).

b) În anul 1247 regele Bela a dat Ordinului Teutonic pământul și *chineziatele românești* până la Olt, cu excepția unora ale Voivozilor Litvoi și Seneslav. (Bárdossy. Annal. Terrae Scepus. p. 297).

c) La 1252 regele Bela dăruiește unui Vincențiu Akadas o moșie Zek „inter terras Olahorum de Kirtz, Saxonum de Brassu et terras Sicularum de Sebus”.

d) La 1260 regele Ottocar al Boemiei scrie Papei, că a avut un războiu crâncen contra lui Bela și fiului său, cari avuseră „multitudinem Sicularum quoque et Valachorum, Bezzeniorum etc. (Fejer. Cod. Dip. 4. V. 3, 15). Va să zică se puteau alcătui pe atunci oști mari de Români, deci trebuiau să fie mulți!

e) De felul cum au primit Românii pe Sași în unele ținuturi, citează o sentință dela 1366, ce se găsește în archiva orașului Bistrița.

Românii din „villa-S. Petri” s'au plâns regelui Ludovic, că li s'a luat un teritoriu pentru ca să se așeze Sașii pe el. Iată textul actului:

„Blaccos de Villa S. Petri aegre tulisse ut territorium suum ultra mille annos possessum per se et majores suos multis vicibus sanguine redemptum disputetur et pars illius pro melliori emolumento advenarum Teutonum Praedio illis assignato adjiceretur justum et aequum esse invenimus ut cum territorium limites ingressu adhuc Hunnorum designatae et per duces eorum sancitae sint immutabiles, sylva haec maneat penes villam Blaccorum, cujus ab antiquo fuisse et situs, et publica notitia demonstrat.

Ne tamen hospitum istorum animi moerore afficiantur, conceditur desiderium ipsorum et citra voluntatem Blaccorum, villam suam penes villam S. Petri collocandi. Quibus discordiis taliter compositis accedunt Blaccorum de villa S. Petri seniores et offerunt nomine omnium colonorum suorum, Teutonibus, in testimonium amicitiae, qua ipsos ut vicinos suos et provinciae istius hospites amore amplecti et sublevare cuperunt, gratis tot ligna pinea e sylvis suis quot pro extructione totius villae una cum oratorio et aliis aedificiis communibus indigere ipsos continget. Teutones seu Germani Blaccis pro amabili offero hoc magnas dicunt gratias, illisque suam etiam vicissim devovent amicitiam et servitiam”.

Ceace pe românește înseamnă, că Românilor din San-Petru li-a căzut foarte rău, ca să li se conteste un teritoriu avut *de o mie de ani* de străbunii lor, și de multe ori răscumpărat cu sângele lor, și o parte a aceluia să se dea în folosul veniturilor de Sași, Dar s'a aflat că este just și echitabil, ca dupăce teritoriul își are hotarele desemnate de pe vremea năvălirii Hunilor, și de către ducii acelora rămânând neschimbate, pădurea aceea să rămână satului românesc, a căruia a fost, cum arată și situația, și știința obștei întregi. Totuș, ca nu cumva oaspeții aceștia să se întristeze în inima lor, se permite, după dorința lor, și peste voia Românilor, să și așeze satul lor lângă San-Petru.

Impăcate astfel lucrurile, vin bătrânii satului românesc, Săn-Petru, și în numele tuturor locuitorilor ofer Sașilor, în semn de prietenie, și ca dovadă, că-i îmbrățișează cu dragoste, ca oaspeți ai regiunii și doresc să le fie întru ajutor, le dau gratuit din pădurile lor de brad atâtea lemne, câte le trebuiesc la clădirea satului, a bisericei și a altor edificii comunale. Teutonii exprimă mare mulțumită Românilor pentru această ofertă prietenească, le oferă la rândul lor, prietenia și serviciile lor Românilor.

Cea mai frumoasă conștiință de drept și de vechime se manifestă din atitudinea aceasta a Românilor, cari vorbesc în veacul al 14 lea de „*posesiunea lor milenară*” de pe vremea năvălirii Hunilor.!

Un asemenea caz ne înregistrează, „iubitorul de adevăr”, din Rășinar, colțul opus al pământului românesc din Ardeal.

Intr'un proces de hotărnicie de la 1753, Românii din Rășinar au prezentat, în copie, un act în care se pomenește de Attila și de năvălirea Tătarilor.

Însăș copia datează dela 1488 — și se pomenește în ea Negru, Vodă și Basarab Vodă.

Făță cu o astfel de conștiință a drepturilor sale străbune, aserțiuni, ori cât de îndrăznețe, ca cele ale contelui Bethlen, apar mai mult decât ridicole.

Ceea ce este îmbucurător, este faptul, că — cum se vede din cele citate până acum — nu numai Românilor, ci și conaționalilor săi, iubitori de adevăr, nu poate dl Bethlen să le apară altfel.

Situația de drept a Românilor în Ardeal înainte de venirea Sașilor

În ce privește situația de drept a Românilor în Ardeal, înainte de venirea Sașilor printre ei, după „iubitorul de adevăr”, Gál, a fost aceea a cetățenilor egal îndreptățiți. Sub regii ungari, ei n'au fost excluși dela libera exercitare a drepturilor cetățenești.

La anul 1291 ei au luat parte, cu egal drept, la dieta, ce s'a ținut la Alba-Iulia sub regele Andrei III. Iată în privința aceasta un document original. (Fejer: Cod. Dipl. I. b. v. I. p. 118) Andreas rex etc. Cum nos universis nobilibus, Saxonibus, Siculois et Olachis in partibus Transilvanis apud Albam Jule pro reformatione Status eorundem congregationem cum iis fecissemus”.

Se vede că Românii făceau parte din dieta țării deopotrivă cu nobilii, Sașii și Secuții.

O scrisoare a regelui Ludovic I (1366) face deosebire între Români, și-i clasifică în două clase: communis Olachus și kenezus valachus. Cei din urmă contau ca nobili.

Acești chinezi, zice Gál, erau judecători în districturile lor, comandanți de oaste și paznici și incasatori ai taxelor regale.

Dintr'un act de donațiune al regelui Ladislau pe seama familiei Csulai din Densus, se vede, că erau speciale condițiuni, în cari regii ungari donau posesiuni în regiunea chinezatelor românești: „sub eisdem conditionibus et servitutibus, quibus per praedecessores nostros Reges Hungariae in districtibus Valachorum possessiones et villae donari consueverunt.”

Cu aceeași formulă dăruiește același rege pe seama lui „Benedict fiul lui Petre, lui Demetriu, fiul lui Kerestel, lui Ioan, fiul lui Benedict, lui Toma, fiul lui Ruda, lui Valentin, fiul lui Petre de Vad, Nalatz și Barești, din districtul Hațeg. județul Hunedoara”.

Apoi, la 1445 se face donațiune „lui Andrei de Pesteni”; tot în acel județ și cu formula acelorași condițiuni.

Chinezate românești au fost și în Secuime, cum se vede din un act dela 1301 (publicat de Schuller in Geschichte von Siebenbürgen, 1840, nr. 2) în care se zice: „Ladislaus rex... etc. Ursus Knezus nomine et in personis universorum incolarum et inhabitatorum villae nostrae Olahalis (Olahfalu) in medio (Siculorum nostrorum de Udvarhel commorantium,

mandamus, ut nemo ipsos universos) praeter Castellanos nostros de dicto udvard, iudicare et ad servitia cogere praesumant exceptis tamen siculis in dicta villa mansiones tenentibus quos a jurisdictione Knezii eximentes — praestent tamen Knezii praestanda”.

Va să zică era în Olahfalu (Satu Românesc) din Secuime un kinez român Urs, care sa plâns Regelui și Regele a poruncit, că nimenea să nu îndrăznească a judeca pe Români decât Castellanii din Odorheiu, adecă chinezii, paznicii cetății. Sunt scoși de sub jurisdicția chinezilor, Secuții, dar totuși rămân și ei îndatorați să presteze chinezilor cele ce de obicei au de prestat. Ce ar fi fost acele prestațiuni nu se spune apriat, fiind lucruri de sine înțelese.

Mai sunt multe alte exemple despre cum regii Ungariei confirmau pe chinezii români în drepturile lor.

La 1361 regele Ludovic dă scrisoare chinezului din țara Uzonului, care a trecut prin moștenire pe succesorii lui, Stan și Locolouy, cari la rândul lor au fost confirmați de regina Maria la 1404.

La 1405 în villa Achymus a fost așezat, la Poiana dela poarta de fier, Stanciul Beroe, fiul lui Tatu din Ostro, Dragomir fiul lui Zeik de Tordavize și Vlad, fiul lui Ilie, toți chinezi.

Foarte interesant, dar și glorios chinezat a fost acela din care a ieșit Ioan Huniade Corvinul, tatăl regelui Mathias. Despre acesta pomenește un act din archiva camerală din Sibiu (V. Mss. Fasc. 8) „Sigmundus Rex. etc. Anno 1409) possessionem nostram regalem Hunyadvár vocatam Voyk (filio Serbe aulae nostrae) militi et per eum Magos et Radul carnalibus, ac Radul patrueli fratribus, necnon Joanni filio suo donavimus”. Acest din urmă Ioan este vestitul Iancu Huniadul. El însuș, ajuns mai târziu guvernatorul Ungariei, stabilește condițiile chinezatelor.

La 1406 Ioan Huniade donează lui Luca husarul satul Tot-Kalantelke, cu drept ereditar cu aceste condiții: „ut knezius excubias et vigiliis ad praedictum castrum ordinare faciat, et medium florenum de qualibet sessione avenae solvet”; adică pe lângă serviciile castrense să plătească o jumătate floren de sesiune și un cubul de grâu și unul de ovăz. (grof Kemény Jos. Arpadia, 2 vol. p. 38, 84).

În „Milcovia” lui Benkö, tom. 2 pag. 117 se află un document despre chinezul din Brețc, la frontiera Moldovei. Regele Sigismund, la 1426 zice, în document: „Venientes nostrae Maiestatis in praesentiam fideles nostri Joannes Kenezius de Bereckfalva etc. declararunt Maiestati, quod în confinibus terrae Siculorum nostrorum versus partes Moldaviae existeret quaedam villa valachalis Bretzkfalva vocata etc. Nullus omnino Judicum regalium vel Ter-

restrium ipsos judicare, seu ipsorum iudicatu ad stare compellere vel compelli facere debeat vel praesumat nisi ipsemet Kenezius et villani... ad faciendam custodiam in illis confinibus exploratio-nem in partibus Moldaviae obligati sint et adstricti".

Din acest pasaj al prețiosului document iese clar, că chinezatul era o instituție națională, în care chinezul și supușii lui — villani — formau un subiect de drept. De aceea regele oprește pe toți judecătorii regali ai ținutului să se amestece întrebile lor de judecată, nici să asiste la judecata lor, cu atât mai puțin să nu cuteze a-i sili, ei, sau prin alții, la judecata lor, ci după obiceiul lor, Kinezul și cu săteni săi să facă dreptate. În schimb îi obligă să facă paza hotarelor și să afle ce se întâmplă în părțile Moldovei.

După aceste, drept concluzie, iată ce zice: „iubitorul de adevăr” Gál, la pag. 39.

„Dacă s'ar putea enumera toate chinezatele, toate pazele de cetăți, Castrum regale, din Ardeal nu ar fi nici o indoială, că cele mai multe, în deosebi spre România, erau desigur tot românești și aceștia în vechime erau numerați „populis regalibus”, între curtenii liberi ai regilor! Ca aceștia să nu fi avut precisa situație de drept, nu se poate închipui. Dacă luăm în privire frontierele Ardealului din nord, dela Chior (Cetatea de piatră) până în sud, la Hațeg, câte cetăți găsim? Paznicii acelora, toți Români, dar nu-s așezări noi, ci vechi, de cari numai istoriile vechi pomenesc, cum și-au dat mâna cu Secuii și cum, în urmă, au picat, sau au fost siliți sub stăpânirea Sașilor, aci deci nu poate fi vorba decât de răpire de drepturi”.

Pentru că într'adevăr nu se poate susține, că tot ce au făcut regii cei vechi, au putut face, sau au făcut pe dreptul, iar ca cel ce a operat această răpire de drept, și a tras foloase din ea, ar fi nevinovat, și nu ar avea parte de răspundere?

Non omnia quae sunt aliquando facta ab regibus, etiam jure esse decreta, factaque censeri potest (Eder). Nu toate câte le-au făcut cândva regii, se pot socoti ca făcute și hotărâte după drept și dreptate.

Cum s'a făcut despoierea de drepturi a Românilor?

Cu uimire își pune iubitorul de adevăr întrebarea aceasta: Cum s'a putut face „ca un popor, străvechiu pe meleagurile lui, să fie despoiat de drepturile sale și încă de un popor de venitură, intrat pe pământul lui, ca oaspe.

„Cum, în ce chip și când să fi căzut românimea din Ardeal din toată autonomia sa, din toate drepturile sale naționale și civile, cari încă la 1437 nu

i se puteau denega?”, se întreabă Gál. Și amintește dieta dela 1437, când „*Universitas Regnicolarum Hungarorum et Valachorum in partibus Transilvanis*” — mai figura în documente (Kolos Mon. I. fasc. 41 frag. Col. Kolos). Când, la 1540, dieta din Turda, în art. 6 definește: „Valachus ipse nobilis, cum hungaris Nobilibus et verificationen, et juramenti despositionem in judiciis facere peragereque tenetur”. (Românul nobil, cu nobili are să facă jurământ la judecată). Gál bănuiește, că revoluția lui Doja ar fi fost pricina decăderii Românilor din drepturile lor, deși nu vede vinovăția lor în această mișcare.

Pentru a arăta cursul verosimil al acestei decăderi pe mâna Sașilor, Gál înșirue câteva date din documente.

În veacul al 14-lea s'a început reedificarea cetăților ruinate: La 1377 regele Ludovic anexează mai multe sate românești la cetatea Brașovului, obligându-le „cum eadem civitate nobis fideliter servire”. Adecă să-i servească cu credință dimpreună cu cetatea Brașovului. Aici nu se cuprinde însă nici o reducere de drepturi. Aceste sate nu sunt așezări nouă, făcute cumva de noii veniți, ci sate vechi, cari deja la 1256 figurează printre cele ce erau conferate arhiepiscopului de Strigon, cu quinquagesima și cu dijma, ce-i venia dela Secui.

Regele Ludovic numai cu ajutorul acestora a putut câștiga victoria asupra lui Vlaicu Vodă.

Cetatea *Branului* a fost stat sub jurisdicția Spanului secuiesc și pe vremea regelui Ludovic, și numai sub Sigismund, la 1422, i-s'a dat voie a uza de libertățile și legile scaunului săsesc.

La 1500 multe sate românești au fost supuse Brașovului „ut tam in solvenda contributione, sive taxa regia, quam etiam in exercituando in medio Saxonum connumerari et cum ipsis Saxonibus exercituare debeant” — ca și în plățirea contribuției și în slujba oștirea, să fie laolaltă cu Sașii.

Dar nici în acest caz nu li se conferă Sașilor — cum se vede — nici un drept feudal.

Abăția din *Cârța Făgărașului* a fost înființată la 1223 pe pământ românesc, și la 1272 a fost restaurată cu acest privilegiu: „juxta libertate Cibiniensium et cum Cibiniensibus respondere teneantur et solito debito, et colecta”, ceea ce constituie o reală încorporare la Sibiu.

Făgărașul se știe în deobște, cât de românesc a fost dintru început. Voivozii Vlad, Mircea și Dan încă în veacul al 13 și 14-lea făceau donații în Țara Făgărașului.

Regele Matia a decretat, că Făgărașul, Amlașul și Radna, să nu le lase regii din mână. Totuș a dăruit Făgărașul lui Ion Gereb, în 1462; l-a luat dela

el și l-a dat scaunelor săsești, cu Amlașul dimpreună.

Tălmaciul dimpreună cu cetatea *Lotrului și Turnu Roșu*, au fost în mână românească; dar, după desființarea ordinului călugărilor roșii, l-a luat fiscul și l-a ținut până la 1453. Atunci regele Ladislau al V-lea l-a încorporat, dimpreună cu celelalte două, la Sibiu, cu condiția, să dărâme cetatea dela Tălmaciul și să edifice cea dela Lotru și Turnu Roșu.

Amlașul era posesie regală, de care se țineau patru așezări românești, între cari și Săliște. La 1583 regina Maria l-a dăruit Episcopului din Alba Iulia, Gobelinus. La 1472 Regele Matia l-a dat Sibiului. E de însemnat, că paznicii cetății erau Români și arcași, făceau slujba de ostași cu arcul, sagitarius — ca Bissenii, mari meșteri în aruncarea săgeților. Ei formau un chinezat special.

Intre Români și Sașii din Sibiu a intervenit o înțelegere ale cărei puncte mai de seamă sunt:

1. Vladimir și ceilalți români castrensi (morantes sub castro) se desistă de acțiunea, ce au pornit-o contra celor din Cristian pentru niște omoruri.
2. Români se leagă că nu-și vor mai paște vitele pe pășunile Sașilor.
3. Că din Tălmaciul până la Săliște paza și straja de munte vor îndeplini-o Români.
4. Români de aci înainte nu vor mai umbla și nu vor mai amenința cu arcurile și săgețile lor, decât în cazuri de mare nevoie.

Rolul important al Românilor îl deduce „iubitul de adevăr” și din faptul că cea mai mare parte a oștirilor din Ardeal se alcătuiau din Români.

Gál întreabă și întrebarea lui constituie un răspuns:

„Ce și cine au fost Ioan Corvinul? Nicolae Olahus? Petre Popoviciu? Pongratz Dengelegi, Mailath și toți Corvineștii? Ugrinus? etc.”.

„Partea cea mai mare a oștirei lui Bathory Ștefan, pe „câmpul pâinei” contra Turcilor, a fost alcătuită din Români”.

Chiar și Ioan Zapolya chema pe Români în tabăra sa (Istvanfy, Hist. lib. 8. p. 75).

Românimea — încheie Gál — a dat numeroși patrioți însemnați regilor ungari și a prestat fapte glorioase în multe lupte importante. N'a fost și nu putea să fie deci despoiată de drepturile civile în vremurile vechi (p. 51). De aceia el califică jurisdicția pe care Sașii și-au arogat-o asupra Românilor, ca o simplă *jefuire*-de drept, pentrucă, zice, nu

există lege, în temeiul căreia Români să fie atârnători de Sași, ca de niște stăpâni feudali, ori să-i restrângă în drepturile lor de *conciuitate*. Dacă totuș faptul s'a produs, este o fărădelege produsă cu forța.

Și dacă expresia de *jefuire* li s'ar părea „sălbateca” (cum zice unul dintre propugnatorii sași) îi invită, să socotească, ce poate simți o națiune străveche, care a primit în sânul său o populație pribeagă când deodată să vede împresurată de toate părțile de acea națiune străină, venitură, și nu numai că e lipsită de folcsul tuturor drepturilor civile, ci încă și despoierea aceasta vrea să i-o legitimizeze, dacă Români nu vor să se facă Sași.

Față cu această atitudine, Gál relevă, cu ironie, faptul, că deși se laudă de a fi gata să păzească coroana — „ad retinendam coronam” — totuș Sașii lipsec total din armata de grăniceri, „limitanea militia”, și lasă în cărua românilor toată slujba grănițerească, de când s'a înființat. (1764).

Discută apoi „iubitul de adevăr” chestia, că dacă unii regi au ajutat pe Sași la făptuirea fără de legi față de Români, și — ironia sorții — asta a făcut-o mai ales regele de sânge românesc, Matei Corvinul — regii n'au avut drept legal de a face acest lucru. N'au avut drept, după constituție și legi, să facă privilegii. După decretul S. Ștefan: „Proprietățile Regelui și ale Fiscului nu se pot instrăina”. (L. 2. Cap. 6).

Deasemenea Tripartitul (partea II. art. 11 § 7) zice: „Orice privilegiu care pricinuește altuia pagubă enormă este ilegal și nul”. Deaceia donațiile Regelui Matia, făcute cu păgubirea libertății, au fost anulate la 1490. Dacă Sașii dețin astfel de donațiuni și privilegii, acelea sunt simple usurpațiuni.

După legile „Approbatæ, art. 27”, se declară nule și invalide toate donațiunile făcute de regi „contra antiquam libertatem et contra jura Regni” (p. 61).

Se pune altă întrebare: Oare prin punerea *chinezatelor și districtelor* românești sub maștera mână a Sașilor — luatu-s'a ceva din drepturile civile ale Românilor? Sau, doară chiar și din încorporarea acestora, urma egală îndreptățire, mai ales, în Fundul regesc. Nu se poate admite, ca încorporarea să fi dat vr'un drept feudal celui, cătră care s'a făcut încorporarea. Din potrivă, încorporarea presupune egalitate de drepturi.

Nu se poate susține nici aceea, că încetând cumva condițiile și cauzele, pe lângă cari s'a dat sub mâna județelor săsești acele districte românești, încorporarea ar fi indisolubilă. Pentrucă, în ce privește paza cetăților și strângerea dărilor, astăzi Sașii nu mai fac absolut nimic. Așa dar cauzele încorpo-

rării au dispărut de mult! Deci, pe ce bază au mai exercitat jurisdicția asupra districtelor românești? Nici una. Și nici nu se poate pricepe această jurisdicție decât — cum se zice: „ex confidentia usurpationis”, ceea ce e simplă jefuire!

Iată de pildă, Scaunul Săliștei, — care la 1456 stătea sub chinezat deosebit. În acordul dela 1693 se spune apriat: „In sede Szelistye maneat jurisdicchio Comitatus officialium, juxta usum hactenus observari solitum; adecă în Săliște să rămână jurisdicția slujbașilor județului, după obiceiul de până acum. Totuș nația săsească exercită jurisdicția sa dominală! și poartă proces cu fiscul erarial.

Astfel s'a răpit un chinezat din mâinile Românilor, care și ca „regale castrum” și-a câștigat la 1614 natura de inalienabilitate! Totuș prin decretul nr. 9869 din 1798 i-s'a denegat dreptul de a și restitui judecătoria scaunului său (p. 63).

Exemple de aceste înșiră multe; nu le vom releva toate. Destul să rezumăm, drept concluziune, că Sașii n'au fost colonizați în locuri pustii („desertură”), cum le place Sașilor a spune, ci printre alte popoare, îndeosebi, Români. „Praedialistii” pomeniți în diplomele regești contemporane, au fost români.

Acuza de despoierea Românilor de toate drepturile alcătuesc — zice Gál — și legile așa numite aprobatae; o alcătuesc și ordinațiunile și sentințele, aduse în formă de lege.

Astfel, pentru confirmarea principiului, că toate profesiunile trebuiesc ajutate din venitele publice, s'a dat ordin la 1825 (nr. 11543) că în privința participării din caselle allodiale (comune) să se facă convenții, cari să fie aprobate, apoi, că pentru preoții neuniți (ortodoxi) să se dea sesiuni. Sașii au denegat cu zgomot împlinirea acestui ordin, întocmai cum au ignorat toate ordinele, de acelaș cuprins, date de Maria Theresia și de Iosif al II-lea.

Concluzie

Dar, ori câte exemple am cita, pentru ilustrarea meschinei rele credințe a Sașilor, din cele ce umplu paginile broșurei lui Gál, „iubitorul de adevăr patriot” — din toate ese stăpânitor adevărul istoric, care este la baza acestei argumentări a nobilului ungar din Aiud, — că *Românii sunt cu mult mai vechi decât Sașii pe pământul Daciei, că ei erau aci, nu numai la venirea Sașilor, ci și la venirea Maghiarilor.*

Ceea ce voiam să relevăm față cu perimatele aserțiuni ale fostului primministru al Ungariei revizioniste.

Lucrul acesta, ori cât de just și firesc, pentru mentalitatea de obște a ungarilor are coloare de senzație.

La vremea sa nu avea acest colorit.

În deosebi înainte de 1848 învățații maghiari erau aproape unanimi întru a recunoaște origina noastră romană și continuitatea noastră pe pământul Daciei.

Abea în epoca șovinismului pornit după încheierea dualismului, (1867) s'a schimbat atitudinea „învățaților” unguri, începând să conteste continuitatea noastră pe acest pământ, susținând că ne-am fi strecurat cândva, pe nesimțite, prin veacul al 13 și 14-lea. Până și obârșia noastră latină au început să o tragă la îndoială. Și un istoriograf de renume la Unguri, cum a fost canonicul Karácsonyi János dela Oradea, susținea într'o broșură de după război, că din *greșeala*, de a ne ține de origine romana, ar isvori toate mizeriile și durerile ce caracterizează raporturile dintre Români și Maghiari.

„Száz ezer baj, millió jaj — egy tévedés miatt”, așa se întitulează broșura savantului ungar. adică o sută de mii de necazuri și un milion de oftaturi pentru o simplă greșală”.

Greșeala: că ne ținem Români dela Romani...

Nimic mai caracteristic pentru punctul de vedere, cardinal, al politicei ungurești, așa cum o face și o îndrumează intelectualii săi, aiurii și orbiți de o iluzie, din care, se vede, nici crâncenul război nu i-a trezit la realitate.

Din norocire, poporul de rând, masele acestui popor, dus de răpă de conducătorii săi, nu împărțește iluziile Don Quichoților revizionști. Ei știu foarte bine, că Românii sunt Romani, latini, frați cu toate popoarele ginteii latine, și că ei nu au putut fi magiarizați, nici într'o mie de ani de stăpânirea ungu-rească. Tocmai pentucă își dădeau seama de obârșia și ființa lor superioară, și deci mulțumitoare pentru conștiința lor; s'au spart, ca de o slâncă, toate furiile atacurilor și toate amăgirile și ispitirile ce li s'au făcut.

Cu atât mai ușor se va sparge, de această slâncă și valul nebun al revizionismului, care azi înseamnă a lupta, nu numai cu morile de vânt, ca în trecut, ci cu toată lumea civilisată.

Ori o astfel de luptă, evident pentru orice om cu mintea la loc, nu poate avea rezultat bun niciodată.

Niciodată! „Șohan, Șohanită!” cum zice Românul din părțile Sătmarului.

Un capitol din istoria relațiilor culturale româno-italiene

de Diacon IOSIF E. NAGHIU

Di Ramiro Ortiz a publicat în italienește o lucrare vastă asupra relațiilor culturale româno-italiene. Undeva în Nordul Ardealului a rămas neexploatat până acum, un capitol inedit din relațiile culturale de cari vorbim; scrisul și fapta unui ofițer italian *Antonius Cosimellus*, cu numele italian Antonio Cosimelli fost comandant al Regimentului II Grăniceresc Român din Năsăud (în secolul XVIII) mare românofil, care a apărat interesele locuitorilor români de pe Valea Someșului și a compus o interesantă poemă latină, în care cântă eroismul „fiilor lui Marte” de pe Valea Rodnei. Înainte de a trece la biografia lui Cosimelli, putem preciza unele date despre acest Regiment Grăniceresc Năsăudean, în care a cunoscut mai de aproape pe Români. După colonizarea Sașilor, Valea Rodnei a ajuns sub tutela economică a Bistriței. În satele săsești, Românii erau asupriți¹⁾ iar satele românești erau supuse la impozite foarte mari. Secolul XVIII este apoi epoca luptelor religioase. Cu toată poziția eroică a locuitorilor din Țara Năsăudului, care declarau în fața autorităților catolice: „Nici morți nu ne vom da uniți”²⁾, rezultatul a fost dezastros, cei care nu voiau să se unească au trebuit să treacă în Moldova. Din acești bejenari se trage și marele povestitor al Moldovei, Ion Creangă. Cei cari au rămas în Țara Năsăudului, au fost obligați să îmbrățișeze unirea.

Imperiul Austriac era însă grav amenințat de Turci. Spre a pune stavilă pericolului, Imperialii au întemeiat cordoane de apărare, Batalioane Grănicerești. În regiunile militarizate întreaga populație era astfel orânduită încât în scurt timp devenea Armată activă. În Ardeal au existat trei Regimente românești grănicerești: la Caransebeș, la Năsăud și la Făgăraș. La Năsăud era *Secunda Legio Valachica*. A fost întemeiată la 1762. În Februarie a vizitat regiunea colonelul Schröder, însoțit de sublocotenentul Glalbmann. S'a hotărât întemeierea unui Regiment de Infanterie, cu 12 Companii și un Regiment de Dragoni cu 8 Escadroane³⁾. În luna August a aceluiaș an Reg. se și întemeiază. Primul comandant a fost Georg Raschütz (pentru Infanterie), iar

primul comandant al Dragonilor a fost Dombrovka. Ambii au plecat la Viena, de unde și-au adus ofițeri. Chiar în primii ani de existență a Regimentului au fost și ofițeri italieni, ca Sburlatti, Belloni, Delvardi, Antonio Cosimelli etc.

Antonio Cosimelli, om de o vastă cultură, rămâne celebru pentru regiunea Năsăudului prin activitatea sa de organizator și de apărător al intereselor românești, iar pentru istoria raporturilor culturale româno-italiene este important ca autor al compoziției literare *Poemation*, în care cântă eroismul „fiilor Marte de pe Valea Rodnei”, pe care îi numește Romulizi (urmași ai lui Romul). Învață limba și se ocupă cu trecutul românesc, în special cu istoria Românilor din Ardeal. Asupra vieții lui Antonio Cosimelli avem foarte puține date. Pare că s'a născut la Roma, în 1723. Anul nașterii îl deducem dintr'un registru al Regimentului năsăudean, din 1771⁴⁾ unde îl găsim trecut în vârstă de 48 ani. Nu știm unde și-a făcut studiile. În 1762 e căpitan (capitaneus) la Năsăud. Intr'un manuscris, cu titlul *Notabilia Iohannis Georgii Vett*, Anuo 1697, pe foaia 64 se găsește o notiță a lui Sigismund Kemény (în ungurește).

„Pe stâlpul de lemn al porții pusă după îngrădirea cu gard viu a grădinii a locuinței sale din Năsăud sublocotenentul Cosimelli⁵⁾ a pus această inscripție”:

Fraxineam portam fructicosaqua moenia videt:

Pectora Romolidum moenia firma satis. Adică: [Inscripția] își bate joc de poarta de frasin și de zidurile de tufiș, piepturile urmașilor lui Romul sunt ziduri destul de tari⁶⁾.

La 1766 și la 1771 Cosimelli ocupă diferite grade în organizația grănicerească. La 1 Noembrie 1770 fusese ridicat la gradul de maior. În acest timp, între satele românești de pe Valea Someșului (Rebrișoara, Vărarea, Feldru și Ilva Mică) și satele săsești (Dumitrea, Pîntea și Gad) era un proces pentru dealurile de lângă Someș, cari le despart. Guvernul Ardealului a numit o comisie care să studieze problema. (După numele președintelui comisia

¹⁾ Virgil Șotropa, *Soarta Românilor din satele săsești*, în Arhiva Someșeană 1936 nr. 18.

²⁾ Virgil Șotropa, *Contribuții la Istoria Bis.*, în Arhiva Someșeană, nr. 21.

³⁾ Arhiva Someșeană, 1925 nr.2, pp. 2-3.

⁴⁾ Arhiva Someșeană, 1937 nr. 21. p. 507.

⁵⁾ Greșală: la 1762 Cosimelli era căpitan.

⁶⁾ Szabo T. Attila, în *Erdelyi irodalmi szemle*, 1929, VI. nr. 17 p. 288.

se numea Teleki-ană). Bunul prieten al Românilor care era Cosimelli, a alcătuit cu acest prilej două memorii latinești, pe care le-a înaintat comisiei, cerând să li se facă dreptate Românilor. (Memoriile s'au păstrat în Arhivele Bistriței. Au apărut și în traducere românească⁷⁾.

Primul memoriu este datat: „Cepari, în 3 Septembrie 1771” iar al doilea: „Bistrița în 13 Septembrie 1771”. În ambele, Cosimelli, arată că satele românești sunt sărace, că Sașii pretind averile numai din dorința de a avea bogății. Satele săsești, incomparabil mai bogate, au locuitori mult mai puțini. Regimentul năsăudean avea nevoie de soldați bine ținuți. Averile satelor din cari se recrutau soldații nu puteau fi deci lăsate Sașilor. În 1773 Țara Năsăudului a fost vizitată de împăratul Iosif II. Cu acest prilej a exclamat „Salve parva nepos Romuli”. (Fii salutată mică nepoată a lui Romul).

În amintirea acestui salut împărătesc, Antonio Cosimelli a botezat patru sate grănicerești cu aceste numiri (Salva, Parva, Nepos, Romuli). Numirile se păstrează și azi⁸⁾. La 1778 Cosimelli era numit vice-colonel, iar în 1785 era pensionar. Anul morții nu-l cunoaștem. Numele lui Antonio Cosimelli rămâne însă vrednic de amintire pentru poema sa latină Poemation de secunda legione valachica, sub Carolo baron de Euzenbergio. A fost publicată mai întâi (între 1764—1767) în o sută de exemplare. Cerându-se mult, în 1768 apare o nouă ediție la Sibiu: „Dabam Cibinii Transylvaniae Calcud. Augusti Anno 1768”⁹⁾. Tipărită cu cheltuiala tipografului sibian Samuel Sardy. După descrierea d-lui Vasile Bichigean¹⁰⁾, cuprinsul acestei ediții este următorul: 1. O laudă în versuri la adresa autorului, compusă de Zacharias de Nauel; 2. O preacuvântare a tipografului; 3. Poemation; 4. Două ode făcute de Cosimelli: a) una către Someș; b) una către Andreiu Habik. N'am văzut nici această ediție. La Muzeul Năsăudului am găsit în schimb ediția a treia, apărută la Oradea, în 1820. „Magno Varadini Excunum in officina typografica Ioannis Tichy”, în 8—o, 120 pg.¹¹⁾ care mai cuprinde o serie de Reflexiones IX ad Poematium, scrise de Vasile Vaida. Dintr'o afirmație a lui Gheorghe Barițiu rezultă că aceste Reflexiones sunt scrise de jurnalistul Vasile Vaida. De altfel pe un exemplar este scris cu mâna că autorul ziselor Reflexiones este același Vasile Vaida. Notițele sunt

⁷⁾ În Arhiva Someșana nr. 12+1 pg. 303—311.

⁸⁾ Cf. Lexikon O. I. Lenk. Treuenfeld Wien, 1839 vol. II, p. 171 (la Nepos).

⁹⁾ Descrisă de A. Veress, Bibliografia română-ungară vol. I, pag. 264

¹⁰⁾ În Arhiva Someșană, nr. 2, pag. 15.

¹¹⁾ În Observatoriulu, 1885, nr. 41.

izvoare prețioase pentru Istoria graniței năsăudene. În articolul acesta nu studiem, nici personalitatea lui Vasile Vaida, nici importanța istorică a notelor sale. Ne interesează în schimb poema italianului Antoniu Cosimelli, ca un capitol necunoscut, dar interesant din Istoria relațiilor culturale româno-italiene în Ardeal. Citind titlul compunerii Poemation ne va surprinde un nume german. Cine a fost Carolo baron de Euzenberg? A fost al doilea (în ordine cronologică) și cel mai important comandant al Regimentului Grăniceresc năsăudean. Era originar dintr'o familie germană din Toblach (Austria). S'a născut la Pavia (Italia), în 1725. De tânăr îmbrățișase cariera militară. În 1752 a fost numit locotenent, iar în 1764 fusese avansat vice colonel și apoi comandant al Regimentului năsăudean. În Liber status animarum Districtus Militaris Vallis Rodnensis din 1765 îl găsim Vice Colonellus et Regiminis Commandans Carolus Liber Baro ab Euzenberg, iar în 1766 Protribunus et Commandans Carolus Lib. B. ab Euzenberg Tyrolis „Doblach”. La 1 Mai 1770 fusese numit colonel. În 1771, în Status Regiminis era notat Colonellus et Commendans. În calitate de comandant al Regimentului Năsăudean, colonelul Euzenberg „a năzuit să cunoască viața poporului român în toate amănunțele sale și a devenit cel mai aprig apărător al Grănicerilor”.¹²⁾ I-a apărat pe Grăniceri în procesele cu Sașii, despre cari am pomenit mai sus. A organizat satele grănicerești. La 16 Noembrie 1777 Euzenberg despre a cărui activitate la Năsăud relatează și poema lui Cassinelli, ajunge general și este numit Administrator al Bucovinei. După ce la 16 Ianuarie 1790 fusese înaintat general de Divizie, în 1792 a fost pensionat. A murit la 25 Mai 1794, la Sibiu.

După ce am lămurit prima aluzie din titlul scrierii lui Cosimelli vom explica faptul că Poemationul său e semnat Silvius Tannoli. E vorba de pseudonimul lui Cosimelli, după cum se deduce din oda Ad auctorem care este pe contrapagina foii de titlu: Oda aceasta (ca și întreaga poemă) a fost tradusă mai întâi (înainte de războiul mondial) de dr. Nestor Simon, fostul secretar al Fondurilor Grănicerești Năsăudene. (În 1911 a publicat la Năsăud monografia Vasile Nașcu, Viața și faptele lui). La moarte Șimon a lăsat multe manuscrise și copii de pe diverse acte vechi. Manuscrisele lui s'au pus în vânzare. Le a cumpărat bibliofilul Iulian Marțian. Intemeindu-se Muzeul Năsăudului, au fost depuse între manuscrisele grănicerești. Acolo le-am consultat și eu.

Printre ele se găsește o traducere a poemei lui Cosimelli. Traducerea este oarecum defectuoasă. O

¹²⁾ Virgil Sotropa, Comandanții Regimentului Grăniceresc năsăudean, în vol. omagial Fraților Alexandru și Ion I. Lăpădatu București, 1936, pag. 815.

traducere foarte bună, în proză, a dat-o în schimb d. Vasile Bichigean, traducător și din Platon¹³). Din traducerea odei Ad auctorem vom reproduce cuvintele în care se spune că Tannoli este anagrama lui Cosimelli: „Nu mă înșel în judecata mea în nici un caz, fie că ești Comitele Tannoli, fie că, schimbând literele, te numești Cossimelius. Ediția din 1830 (credem că și cele anterioare) mai conține o odă, scrisă tot de Cosimelli, în limba latină:

Excenllentissimo Comiti Andraeae ab Hadik supremo per Transylvaniam armorma praefecta etc. Secundana Legionem Valachicam primum perlu-
strauli, milites ejrdem Legionis,

Poema începe cu invocarea Daciei Felix și cântă în versuri de o rară frumusețe, eroismul românesc (Textul latin e publicat în — *Studii Italiene* Vol. IV, 1937).

Câteva observații demografice

— „Ne pierе neamul!“ —

de Dr. G. FĂCĂOARU

Se crede că poporul român are o natalitate foarte mare. Este drept că, înainte de război, România era trecută printre țările prolificе ale Europei. Astăzi, realitatea cifrelor statistice este pe cale să ne dovedească contrariul.

Buletinul Demografic al României, începând cu nr. 5 din Mai 1935, publică pe prima pagină un cronogram în care putem vedea curba natalității și a mortalității din 1931 încoace. Variațiile curbelor sunt lunare. Graficul dă rezultatele generale în ceea ce privește natalitatea și mortalitatea pe luni, pe țara întregă la mia de locuitori.

Cele două curbe — ale graficului amintit — destul de sinuase, vedem că, la finele anului 1931, 1932, 1933 și 1934, tind să se apropie una de alta, între procentele de 20—25‰. Iar la începutul anului 1935, în primele trei luni, curba mortalității depășește pe cea a natalității, în luna Februarie, la linia procentelor de 34‰ și urcă până aproape de 40‰, în vreme ce curba natalității coboară sub 30‰.

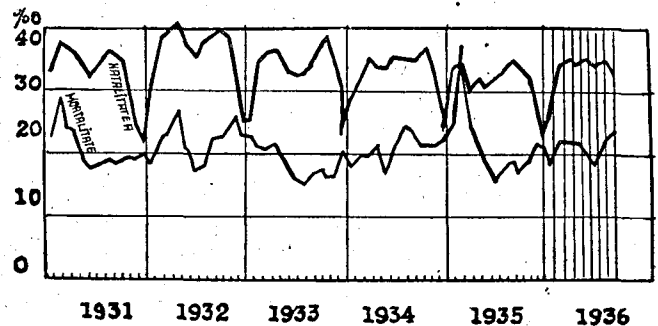
Cele două curbe se depărtează apoi, în șensul că, mortalitatea scade și natalitatea crește, până către sfârșitul anului, când cele două curbe se apropie din nou în jurul liniei procentelor de 20‰. Pentru 1936, graficul este complectat numai pe primele șase luni. După direcțiile curbelor, se prevede același rezultat și pentru anul expirat.

Vedem, așa dar, că în 1935, România a avut în luna Februarie un deficit demografic destul de important. Și acest deficit este față de populația generală a țării, fără considerație de mediu — rural sau urban — ori de naționalitate. Știut este că, mediul rural; — care este în mare majoritate compus din naționali — dă cel mai mare procent de morți. Lipsurile de ordin sanitar, economic și cultural,

mențin constantă mortalitatea rurală, mai ales a copiilor mici.

Datele demografice culese din câteva comune ale Transilvaniei, ne arată o situație destul de îngrijorătoare. Mai ales județul Hunedoara, cu un trecut istoric atât de frumos și cu o covârșitoare populație rurală națională, prezintă simptome grave de depopulare, ca și în Banat, care se vede că are influență asupra județelor vecine.

Natalitatea și mortalitatea pe luni, în România¹⁾
proporții la 1.000 locuitori.

Dăm mai jos câteva date statistice din cele trei județe: Mehedinți, Hunedoara și Arad, din imediata vecinătate a Banatului, în care la fel redăm situația demografică a două comune din jud. Timiș și Severin, pe o perioadă de 16 ani.

* * *

Este interesantă mișcarea populației orașului T.-Severin, între anii 1920—1936. Orașul după recensământul populației din 1930, avea 21.073²⁾ de locuitori. În 1930, a avut 523 nașteri și 649 decese. Anul

¹⁾ Extras după Buletinul Demografic al României din Mai—Dec. 1935.

²⁾ „Indicatorul Statistic al României“, 1932, pag. 233.

demografic a înregistrat un deficit de 126 suflete. Căsătoriile în 1920, au fost în număr de 307. După 16 ani, numărul căsătoriilor a ajuns în 1936, la 250, după ce coborise în 1930 la 186; — numărul cel mai mic de căsătorii în cei 16 ani. Nașterile în loc să sporească, dela 523, în 1920, au coborât la 429 în 1936, atingând cifra minimă de nașteri în 1931, cu 410. Este drept că și numărul morților a scăzut dela 649, în 1920, la 408, în 1936.

În cursul perioadei de 16 ani — 1920—1936 — nu numai că nașterile au scăzut constant, dar au fost și 5 ani deficitari: în 1923 cu 85 de suflete; 1929 cu 130; 1931 cu 65 suflete; 1932 cu 15 și în 1935 cu 4 suflete, — au murit mai mult decât s'au născut. Observăm că se resimte mult apropierea de Banat — atât de frumos cântat de poeți — care a devenit astăzi cu drept cuvânt cimitirul României Mari!

Dacă trecem în județul Arad, la comuna Săvârșin, vecină cu Banatul în partea de N. găsim aceleași simptome demografice. Această comună a avut după recensământul din 1930, o populație de 1503 suflete. Între anii 1920—1936, comuna a înregistrat un deficit de 51 suflete. Nașterile au scăzut dela 36 în 1920, la 21 în 1936, atingând cel mai mic număr — de 7 — în 1934. În acest timp, un fenomen deosebit de interesant, este acela al mortalității, care a crescut dela 22 de cazuri în 1920, la 46 în 1937. Deci natalitatea este în raport invers față de mortalitate.

Căsătoriile au scăzut și ele: dela 23 în 1920, la 13 în 1936, cu cel mai mic număr — de 7 — în 1934. Iar din cei 16 ani, 13 au fost deficitari din punct de vedere demografic.

În partea de răsărit a Banatului se află județul Hunedoara, leagănul atâtor eroi naționali. Astăzi acest județ, este pe cale să ajungă în situația demografică a Banatului. Am cercetat mișcarea populației pe aceeași perioadă de 16 ani: 1920—1936. Datele sunt culese din 5 comune urbane și 5 rurale, din puncte diferite ale județului Hunedoara.

1. — **Zlatna**, cu o populație de 3807 locuitori, în 1930, a avut în 1920 un număr de 172 nașteri, cari au scăzut la 102, în 1936.

În 1935, a fost cel mai mic număr de nașteri: 82. Mortalitatea, a scăzut și ea dela 139 cazuri în 1929, la 71, în 1936, cu un maximum de 200 cazuri în 1929, când s'a produs un deficit de 50 suflete. Restul anilor n'au avut deficit. Excedentele populației au variat între 59 și 5. Nașterile s'au împușinat cu fiecare an; la fel și căsătoriile: dela 72 în 1920, au coborât la 37 în 1930. O reducere de 50%.

2. — **Hunedoara**, cu o populație de 4629, după recensământul din 1930, prezintă un fenomen de-

mografic static: în 1920 au fost 86 nașteri, iar în 1936, exact același număr. În perioada celor 16 ani, avem cel mai mare număr de nașteri în 1921: 105 cazuri; iar în 1927, a fost cel mai mic număr de nașteri: 58. Mortalitatea a variat între 87 în 1920 și 70 în 1936. Iar căsătoriile au scăzut dela 58 în 1920, la 47 în 1936, cu cel mai mic număr: 24, în anul 1930.

De remarcat este faptul că orașul a avut în cei 16 ani, 9 deficitari, în care anul 1926, a înscris cel mai mare număr: 20 **decedați**, mai mulți decât născuți.

3. — **Hațeg**, după recensământul din 1930, are o populație de 3111 locuitori. Și aci, observăm aceeași situație demografică ca și la Zlatna și Hunedoara: nașterile au variat între 52 în 1920 și 40 în 1936. Mortalitatea a crescut dela 36 de cazuri în 1920, la 55 cazuri în 1936. Iar căsătoriile au scăzut dela 40 în 1920, la 25, în 1936. Așa încât în perioada celor 16 ani, se constată 5 ani deficitari. De remarcat că, aceste deficite sunt consecutive în ultimii 4 ani: 1933—1936. Dacă scădem numărul morților din numărul născuților, rezultă că populația orașului Hațeg, în cei 16 ani, a sporit abia cu 29 suflete. Raportată această cifră la numărul populației de 3111 locuitori, ne dă o creștere foarte mică pentru o perioadă de 16 ani.

4. — **Petroșani**, situat în bazinul carbonifer a văii Jiului, are 15.377 locuitori, după recensământul oficial din 1930.

Datorită populației miniere, cu spirit de prevedere mai redus, nu avem deficite demografice, însă cifrele statistice ne arată că numărul nașterilor a scăzut și aci. În 1920, au fost 479 nașteri, cari în cei 16 au scăzut la 287. Din fericire o scădere constantă se observă și la numărul morților: dela 329, în 1920, la 227 în 1936.

Fenomenul căsătoriei a variat între 187, în 1920 și 147 în 1936, atingând cel mai mare număr de 212 în 1922.

5. — **Vulcan**, a fost un centru destul de important în valea Jiului; astăzi și-a redus mult activitatea minieră, din care pricină, o parte din locuitori au părăsit orașul, care în 1930 număra 11.082 locuitori. Și aci observăm aceeași reducere a natalității; dela 457 în 1920, la 126 în 1936. Mortalitatea a coborât la fel, dela 301 cazuri în 1920, la 152 în 1936. Ca și la Petroșani, orașul Vulcan și-a menținut natalitatea deasupra mortalității, deși amândouă în scădere simțitoare. Așa încât nu avem deficite în perioada dela 1920—1936, pentru orașul Vulcan, afară de anul 1934, când numărul morților a fost cu 17 mai mare ca al născuților.

Dacă în comunele urbane ale județului Hune-

doara — amintite mai sus — situația demografică nu ne apare destul de alarmată, avem în schimb comune rurale, care sunt într'o situație demografică asemănătoare cu cea din satele bănățene. Aceasta va reeși din situația celor 5 comune rurale ale județului Hunedoara, a căror situație demografică pentru perioada de 16 ani, justifică teama și asemănarea cu situația satelor din Banat.

1. Comuna **Streiu-Plopi**, este situată pe valea râului Streiu, într'un șes destul de bogat și pitoresc. În 1930, comuna avea 317 locuitori. Natalitatea și mortalitatea în 1920, a fost egală cu 11; în 1936, natalitatea înregistrează 6 cazuri și mortalitatea 3. Căsătoriile au variat, și ele între 11, în 1920 și 8 în 1936. De remarcat este faptul că, în 1931, n'a fost nici o căsătorie. Din cei 16 ani, 9 au fost deficitari. Față de 1920, populația satului s'a redus cu 13 suflete.

2. La intrarea în Țara Hațegului, este situată comuna **Subcetatea**, cu 829 locuitori, după recensământul populației din 1930. În perioada de care ne ocupăm, nașterile au variat între 25 și 22, iar mortalitatea a crescut dela 14, în 1920, la 17 în 1936. Căsătoriile au scăzut dela 11 în 1920, la 6 în 1936. În cei 16 ani, numai doi ani au fost deficitari.

3. **Sălașul de Jos**, este situat la câmpie, în partea de răsărit a Țării Hațegului, cu o populație de 452 locuitori, la data recensământului oficial din 1930. Observăm și aci, același fenomen al scăderii natalității, dela 11 în 1920, la 7 în 1936. Căsătoriile se reduc dela 6 la 4, iar mortalitatea, coboară și ea dela 15 cazuri în 1920, la 7 în 1936. Din cei 16 ani, 10 sunt deficitari. Populația satului Sălașul de Jos a crescut în perioada de un deceniu și jumătate cu abia 10 suflete.

4. **Silvașul inferior**, așezat în partea de M. N. a Țării Hațegului, face mai mult parte din frumoasa regiune a Pădurenilor. În 1930, avea o populație de 711 locuitori. Numărul nașterilor din 1920, a scăzut dela 19 la 9, în 1936. Trist, că în acest timp, numărul morților a crescut dela 13 la 17, iar căsătoriile, au oscilat între 1 și 11 pe an. Din perioada celor 16 ani, și aci, 10 sunt deficitari. Iar în timp de peste un deceniu și jumătate, populația satului a crescut abia cu unu.

5. Situația cea mai tragică ne-o arată însă comuna **Clopotiva** așezată în partea de S. E. a Țării Hațegului, la poalele Retezatului și la 4 Km. depărtare de vechea **Sarmisegetusa**, capitala Daciei. Recensământul general din 1930, a înregistrat această comună cu o populație de 1250 locuitori. În 1935 și 1936, a fost cercetată de o echipă regală a Fundațiilor Regale Principele Carol. S'a schițat un plan de regenerare și refacere, dar lucrurile merg încet și greu. Birocratismul unora și ignoranța altora,

fac ca răul să prindă rădăcini în pofida timpului care se scurge mereu, în dauna tuturor. Acest colț din Țara Hațegului, a avut un frumos trecut istoric, cu urme și documente de pe vremea întemeierii Voevodatului lui Litovoi, care-și avea capitala la Hațeg, pe la 1247.

Așezarea satului este chiar la ieșirea Râului Mare în câmpia Hațegului.

Situația lui, pe o coastă de deal mai mult, face ca apa ploilor să poarte bolile dintr'un loc în altul. Exploatării forestiere din munții Retezatului de acum două decenii în urmă, au adus toate bolile sociale în sângele băștinașilor, care pier sub ochii noștri. Ei nu se pot salva, fiindcă nu-și dau seama de proporțiile pericolului ce-i roade. Să lăsăm slobodă puterea convingătoare a cifrelor, care ne spune că în 1920, s'au născut 28 de suflete în acest sat și au murit 23. Deci a rămas un plus de 5. În anul următor s'au născut 25 și au murit 25; iar în 1922, s'au născut 32 și au murit 38, deci cu 6 au fost mai mulți morți. Situația aceasta urmează an de an, până în 1936, când rezultă că în timpul celor 16 ani, satul **Clopotiva** a pierdut 112 suflete, în cei 14 ani deficitari din punct de vedere demografic. Căsătoriile s'au redus și ele dela 10, în 1920 la 6 în 1936, în mediu cu 50%⁰ pentru cei 16 ani.

Concluzia

Cum la început am amintit despre situația tragică a Banatului, care ar fi influențat în oarecare măsură și părțile vecine cu el, — deoarece constatăm aceleași fenomene demografice regresive — dăm și două exemple din județele: **Timiș** și **Severin**, ale Banatului.

1. În com. **Satu-Mare**, din județul Timiș, constatăm următoarele situații demografice: nașterile, coboară dela 45 în 1920, la 20 în 1936. Iar căsătoriile dela 26 la 10. Din cei 16 ani, 10 sunt deficitari din punct de vedere demografic, la o populație de 1471 locuitori.

2. Com. **Sălășiș**, cu 1076 locuitori în 1930, face parte din județul Severin. Această comună a avut 28 de nașteri în 1920 și a scăzut până la 10 în 1936. În acest timp, cu excepția primilor doi ani — 1920 și 1921 — numărul morților s'a menținut constant superior născuților. Așa încât, în cei 16 ani, comuna Sălășiș a pierdut 148 de suflete, n u m a i î n 16 a n i. Față de această situație tragică este de prios să mai arăt numărul căsătoriilor, care a scăzut și el dela 13 la 9, ajungându-se și la 4 căsătorii pe an.

Reamintim că: în com. **Clopotiva**, din județul Hunedoara, s'au pierdut 112 suflete, iar în T. Severin 56 de suflete, față de 148 de suflete ale comunei Sălășiș din jud. Severin, în perioada de 16 ani: 1920—1936.

... Aceasta, fără să mai reamintesc pe celelalte și mai ales, dacă ne gândim la țara întregă. Accentuez că pierderile sunt cu deosebire în satele și târgurile locuite de Români...!

... Ne piere neamul...!

Exemple de vrednicie românească

— d. Dumitru Mociorniță —

Am spus în altă parte, că noua constituție implică în sine asimilarea spirituală a minorităților și naționalizarea izvoarelor de bogăție, a industriei și comerțului, în primul rând.

Dacă, conf. art. 4 din noua constituție, românul trebuie să aibă ca principal resort al vieții sale Patria, aceasta însemnează că industria și comerțul, ca și oricare altă îndeletnicire în Stat, nu mai aparțin individului, ci aparțin Patriei. Am mai spus că Patria nu este un teritoriu, nici o colectivitate, ci spiritul făuritor de Stat, spiritualitatea care determină continua devenire a Patriei, a Neamului. De aci rezultă, că numai românul de sânge, sau asimilat născut și crescut pe pământul țării, poate aparține Patriei.

Din spiritul conducător al Statului pe cale de renaștere, apare deci necesitatea de a făuri armatele luptătoare cari să ne puie în situația de a avea o industrie și un comerț, cari să nu aparție indivizilor sau asociațiilor străine de sufletul național, ci să facă un singur trup și un singur suflet cu supremele imperative naționale.

În conformitate cu aceste principii dătătoare de viață suntem datori să scoatem la suprafață, să încurajăm orice element etnic românesc care este apt de a se arunca cu curaj în luptă pe terenul industriei și comerțului.

Și dacă suntem datori să scoatem din adâncuri acest fel de elemente, cu atât mai mult trebuie să punem în evidență, pe acei români cari, prin talentul și munca lor, și-au deschis larg drumul pentru a capta pentru românism aceste izvoare de bogăție națională.

Am insistat cu altă ocazie asupra înstrăinării noastre de industrie și comerț. Se susține că străinul este crescut pentru aceste îndeletniciri, că românul nu are, nici tradiția, nici talentul, nici puțința de a se deprinde cu aceste îndeletniciri. Pentru a combate aceste păreri, am avut ocazia să demonstrăm pe

teren, cum fii de cioban, din moși, strămoși crescuți la oi, au ajuns în câțiva ani niște admirabili specialiști, la industrii grele, cum ar fi fabricarea sticlei, a porțelanurilor sau a cablurilor.

În articolul de față continuăm ancheta pe teren

La fabrica Mociornița.

Industria pielei și a încălțăminteii este o specialitate de care românii nu s'au ocupat decât numai

ca meseriași sau mici industriași, în care calitate au dat în adevăr dovadă de eminente însușiri. Expozițiile internaționale sunt martore despre premiile de distincție acordate românilor cari s'au ocupat cu aceste îndeletniciri. Industria mare însă a fost lăsată pe mâna străinilor. În Ardeal avem fabricile unite, în întregime jidovești, Dermata dela Cluj și Turul dela Timișoara, sub conducerea generală a evreului Farcaș. În București avem fabricile Talpa și Națională a fraților Nicola și Vasile Prodanov, Bulgari la prima generație. La Bacău avem fabrica de ghetete Filderman și fabrica de ghetete din Oradea-Mare „Derby”. Mai este o fabrică „Filt”, tot de nuanță jidovească. În toate fabricile înșirate mai sus elemen-

d. Dumitru Mociorniță

mul românesc e de corvoadă, de muncă brută, cu plată de mizerie. Toate beneficiile le au străinii. Este evident că această industrie, deși e pe teritoriul național, nu are nimic de a face cu Patria și neamul nostru și că nimenea nu se poate aștepta ca elementele conducătoare ale acestor industrii să se miște în ritmul noii constituții, având Patria română ca principalul resort al vieții lor. Este o erezie a ne gândi măcar la asemenea eventualități.

Iată că în această mare de străini se ivește o energie românească. Nu este vorba de vre'un descendent din tată'n fiu de mari industriași, ci este vorba de un fiu de țaran român dela Țintea din Prahova, fiu de plugar.

Dumitru Mociorniță, fire energică și întreprinzătoare, după ce a absolvit cu mare distincție Școala Superioară de Comerț din București la 1905—1906, cu ocazia Expoziției Internaționale dela București a fost propus pentru o bursă, oferită de Camera de Comerț din Paris unui tânăr, la Școala Superioară de Industrie și Comerț din Paris.

După 2 ani a absolvit acea școală fiind primul pe clasa lui, ca șef de promoție. *Obligat fiind să presteze servicii statului pentru bursă, Statul a răspuns că nu are nevoie de serviciile lui.*

Aruncat în valuri, fire întreprinzătoare, a ajuns la Londra în Comerțul de cereale, în care avea rol conducător concetățeanul său Gologan.

După peripecții dramatice de un an, cari ilustrează firea sa energică și întreprinzătoare, a ajuns angajat la o firmă mondială de export, import, agen-tură și bancă, din Hamburg, unde a funcționat 3 ani.

La vârsta de 24 ani a ajuns în țară ca trimis al acestei firme pentru tranzacțiuni cu Statul Român.

Experiența și talentul său l-au adus în familia vestitului industriaș Grigore Alexandrescu. Ca membru al familiei a pus în valoare întreprinderile de tăbăcărie și încălțăminte de pe Cheiul Dâmboviței pe care le-a condus timp de 16 ani, ducându-le la strălucire.

La 1925, în plin câmp, pe terenul zis la moara Dr. Gușă dinspre Str. Apele Minerale, a pus piatra fundamentală a actualei mari întreprinderi „Pielăria și confecțiunea românească Dumitru Mociornița”. Capitalul investit la început a fost de 30 milioane avere proprie și 30 milioane împrumutați la Creditul Industrial.

Pentru a înțelege omul, trebuie să menționăm aici că Dumitru Mociorniță, când a plecat din satul lui, pentru a-și crea un drum în lume nu a avut nici un fel de avere. El spune că a plecat cu *un leu* într'o basma la vârsta de 12 ani. Iarși trebuie să notăm că acest om după ce, luptându-se cu toate greutățile inerente fiului de țaran ajuns la oraș, după ce a absolvit strălucit Școala Superioară de Comerț, nu s'a dus, ca colegii lui, funcționar la vre'o bancă, ca să-și asigure vre'un viitor mediocru, ci înfruntând toate greutățile ce-i stăteau în cale, a îndurat toate mizeriile pentru a se iniția în marile secrete ale Industriei și Comerțului mondial. Și astfel, înainte de a ajunge posesorul capitalului de 30 milioane, a ajuns posesorul izvoarelor de energie cari l-au dus la câștigarea, prin muncă asiduă și cinstită, a acestui frumos capital. Și este locul de a exclama, dând pildă pe acest om: câți tineri români nu ar fi putut în trecut, nu ar putea astăzi și nu ar putea mâine, să-i calce pe urme, dacă nu ar fi rămas în rutina omorătoare a funcționarismului de stat, sau a

vieții fără glorie a omului de duzină. Asta îi trebuie românului: *să-l arunci în valuri*. Capitalurile reale ale unei țări nu sunt cele ce se văd în ordine materială, ci sunt acelea cari constituiesc spiritualitatea constructivă, combativă, eroică a fiilor ei. Nici o țară n'a câștigat bătăliile vieții în timp de pace și ale luptei în timp de război prin sedentari, prin lași, prin cei ce se mulțumesc să vegeteze în funcțiile publice sau private, sau la tarabe lipsite de inimă, lipsite de suflet, departe de interesele comunității, străine de patrie și de neam.

Dumitru Mociorniță, înainte de a fi marele industriaș de astăzi, a fost muncitor la Londra, hamal în portul Hamburg și nu a pregetat de a se ocupa cu orice umilă îndeletnicire, pentru a ajunge să și croiască cu eroism drumul vieții.

Pe timpul partidelor politice nimenea nu se ocupa de asemenea oameni.

Nimenea nu se gândea a scoate la suprafață elementele productive, constructive, eroice. Negustorul, industriașul erau cel mult elemente de exploatat de paraziții vieții publice. Cei ce învârteau suveica electorală, parvenirii corupției publice, aceia erau preamăriți, scoși la suprafață și împinși în pozițiile dominante ale vieții de stat, pentru a răspândi în juru-le, sărăcia, întunericul, anarhia morală, singurele roade pe care le puteau produce inimile seci și sufletele moarte cari stăpâneau țara și o condam-nau la stărpiciune. Intr'o asemenea lume oameni ca Mociornița se pierdeau în haos. Trebuie să reținem faptul că el însuși se expatriase și că, dacă a ajuns din nou în țară aceasta se datorește nostalgiei față de patria sa și întâmplării de a fi fost trimes de firma din Hamburg pentru a încheea afaceri în România.

Luând pilda acestui om, să ne aducem aminte de cazul Averof și de atâtea cazuri cari ridică țării acesteia posibilitatea de a achiziționa bogății imense, din cauză că bogățiile spirituale, realele izvoare de bogăție, sunt aruncate peste bord, cu o înconștiență și cu o nepăsare criminală.

Având experiența tehnică și cunoștințe despre necesitățile pieții, industria aceasta odată pusă pe roate, a ajuns progresiv la dezvoltarea de astăzi.

Idea dela care a pornit a fost de a duce până la sfârșit, prelucrarea pielei pe care timp de 16 ani a practicat-o în întreprinderile Grigore Alexandrescu în calitate de director tehnic și administrativ.

Actualmente investițiile întreprinderii Mociornița se ridică la circa 250 milioane, din care circa 100 milioane credit. Se fabrică toate produsele ce pot rezulta din piele: talpă, piei pentru curele de transmisie, pentru hamuri, iuftărie pentru încălțăminte groasă până la șevvourile cele mai fine în toate cu-

lorile, bocanci pentru încălțăminte civilă cum și pielăria de fantezie pentru articole de voiaj.

În plus de tăbăcărie, pentru confecționatul pielei sunt 3 secții: Fabrica pentru încălțăminte civilă cu ghete fine pentru bărbați, femei și copii; secția pentru încălțăminte militară și secția pentru cirelărie și articole de voiaj.

E de relevat, în legătură cu spiritul care animează o întreprindere românească în raport cu una străină, că d. Mociorniță, deopotrivă cu d. Gigurtu dela „Mica” s'a gândit să folosească populației sărace și personalului în prima linie, înființând o secție de confecțiuni de îmbrăcăminte, deși aceasta nu este în legătură directă cu specialitatea sa, urmărind scopul de a îmbrăca pe om complet și cu mijloacele mai reduse.

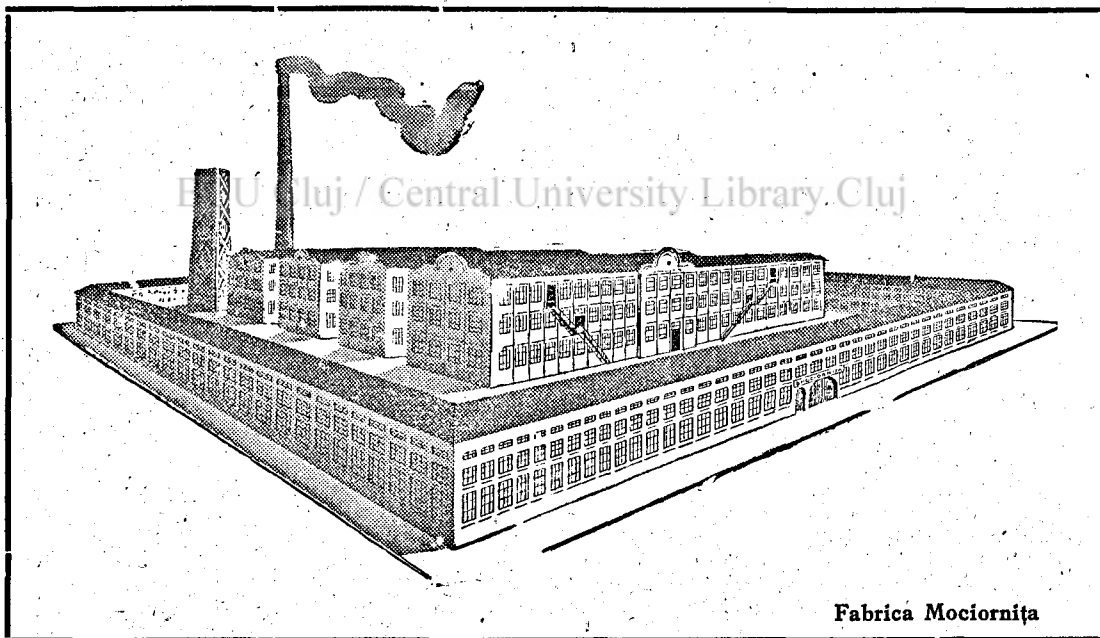
Această întreprindere a ajuns să alimenteze cu produsele ei, fără intermediari, prin depozite, depozite de vânzare proprii, Bucureștiul și 20 de orașe diseminate pe tot cuprinsul țării, afară de Buco-

personalul tehnic, cât și muncitorimea, circa 1000 din care proximativ 20% femei, nu este produsul școalelor de meserii, ci este crescut și format în fabrică din elemente pur românești, în special țărănești. D. Mociorniță confirmă că tehnicii români formați în fabrică sunt excelenți. Relevă mai ales aptitudinile eminente ale oltenilor.

Iată adevărata școală de meserii: practica, exemplul. Am vorbit altădată despre Mărgineni și despre Macedoneni. Cum nu s'ar putea pune aceștia în valoare, dacă statul s'ar îngriji ca să le creeze condițiunile indispensabile, adică întreprinderile potrivite pentru aptitudinile lor sau dacă cel puțin s'ar încuraja întreprinderile din inițiativa particulară.

Cum sprijină Românul pe Român

Ce ar fi dacă o asemenea armată ar fi răspândită pe toată suprafața țării? S'ar termina repede cu tot jidovismul și străinismul. O armată de pro-

Fabrică Mociornița

vina, având ca bază Muntenia. Produsele se desfac pentru valoarea anuală de circa 150 milioane, la care se adaugă o producție circa egală pentru necesitățile statului, ceea ce ne dă circa 300 milioane vânzare anuală.

Cine vizitează fabrica Mociornița își dă seama, că, atât ca utilaj, cât și ca mână de lucru, cât și ca produs de estetică, de valoare și de trăinicie, de perfecțiune de execuție, poate sta între primele din străinătate și nu suferă comparație cu cele din țară.

În personalul tehnic de circa 50 persoane, se găsesc 2 germani, singurii străini de neam aduși pentru perfecționare elementului românesc. Alături

pagandă ne trebuie care să tune și să fulgere în tot cuprinsul țării, chemând pe români la realitate, la conștiința de sine, la conștiința formidabilei forțe pe care o au și care rămâne neîntrebuințată. Ne trebuie armate de luptă pe teren.

Nu e nimenea de vină dacă țara e năpădită de străini. Românul să fie treaz, viu, să fie aruncat în valuri, să lupte.

Românul a fost zvârlit de barbari prin văi, prin munți, prin canale. El s'a apărut. Dar nici acum nu îndrăznește să ese la lumina zilei. I se pare natural, ca străinul să i-a zmântâna și el să rămâe cu zerul. El însuși, protestează când, din în-

tâmplare, ar vedea că se întâmplă altfel. Ii trebuie o readucere, care va trebui să vie.

Ii trebuie propagandă pentru eliminarea barbarilor și a rezidurilor rămase de ei, precum și a celor cari au venit în urma lor și le-au furat beneficiile fără nici un risc. Barbarii au putut avea motivele lor pentru a se acomoda cu evreii. Românul, autohtonul, nu se va putea a comanda niciodată.

Ce era un negustor, un meseriaș, un industriaș, fie chiar mare. Era un afaceriș, om bun de exploatat, pentruca el să exploateze publicul. Așa era privit de autorități. Cei mărunți îl ciupeau. Cei mai măricei trăiau de pe urma lor. Iar cei de la guvern se instalau, ca paraziți în consiliile de administrație făcând, în dauna publicului și a țării, un larg trafic

de influență. Era acelaș procedeu de sus până jos și dela cei mici la cei mari. Variau numai gradele.

Opinia publică se acomoda ușor cu această stare de lucruri, pentrucă n'o terminase în cauză un al treilea factor: ziaristul. Acesta șantaja și pe unii și pe ceilalți. De soarta comerciantului, a industriașului, în afară de acest complex de interese individuale sau de gașcă, nu se ocupa nimeni. Asta era economia publică judaică. Spiritul de necinste străbătea întreaga organizare și otrăvea total.

Altfel se prezintă lucrurile astăzi. Negustorul, industriașul, mare sau mic, este un milionar de stat. Negustoria sau industria lui trebuiesc respectate ca atare.

Nu există Ungaria, dar ce vom face noi Români?

Din ultimul număr al revistei „Glas Românesc în regiune seculizată” din Odorhei, care recent și-a încetat apariția, reproducem rândurile de mai jos, exprimându-ne credința că eminentul publicist și valorosul nostru prieten, d. Octavian M. Dobrota, va isbuti să asigure repariția publicației despre care se știe că a făcut în finitul respectiv o prețioasă operă românească.

„Am reprodus în nr. precedent două articole ale d-lui Colfescu-Delaturda, ziaristul de suflet, nu de meserie, omul cu vederi largi și cu prevederi adânci în viitorul istoriei. Deasemenea am publicat și conferința d-sale „Misiunea istorică a statului român în lumina iredentismului unguresc”, ținută la Sighet. Am comentat ideile d-sale fiind că am crezut — și credem — că, noi, cari trăim în această așanumită, mare ungurească (de fapt străvechiu pământ românesc) trebuie să cunoaștem realitatea, să știm că teama de o întregire a Ungariei „ciuntite” este o fantomă, este un vis, o creație a fanteziei bolnăvicioase ungurești; este deci numai o sperietoare. Căci, neam unguresc, în senzul popoarelor de azi, n'a existat și nu există, așa n'a ființat o Ungarie propriu-zisă iar azi avem doar un teritoriu cu granițe politice, care este un fel de provincie germană deși se chiamă încă „Ungaria”.

Ce să facem noi Români, în această situație?

Este știut că neamul românesc are o putere de viață, care ne predestinează să fim o mare putere. Granițele României se vor întinde peste toate părțile locuite azi de Români. Ne vom largi deci hotarele peste Tisa, peste Nistru, iar puterea noastră de creație în domeniul cultural va însemna o reinprospătare a culturii apusene. S'a spus și incontestabil așa este: „viitor de aur fara noastră are”.

Vom domina prin puterea noastră vitală, și vom civiliza tot ce este azi cutropit încă de sipritul și de resturile barbare. Vom continua spiritul vechei Rome.

D-l Colfescu vorbește, în conferința sa, despre granițe românești la „Tisa și la Dunăre, față de Germania și la Marea de Asof față de Rusia, la Adriatica față de Italia și în Asia-Mică față de Turcia, având Constantinopolul drept capitală a imperului nostru spiritual”. Iată icoana reală a țării românești! În contact direct cu Italia, România va reintra direct în romanitate, va fi, nu o insulă latină în orient, ci o unitate în marea spiritualitate a străbunei Rome.

Trebuie să ne îndreptăm privirile spre Italia, trebuie să trecem peste toate „interesele” politice de moment și să ne regăsim locul în complexul latin, din care temporal, geograficește suntem încă despărțiți, dar în care, prin legea firii — suprema lex — trebuie să ne reincadrăm. Precum „dela Râm ne tragem” — cum spune cronicarul — spre Roma să ne întoarcem, asigurându-ne loc demn în lupta pentru dominația latinității, dominație spirituală, în granițe latine-geografice.

Dreptul neamului românesc de a domni, de a stăpâni, de a fi propagatorii culturii romane, este un drept divin, este o dreptate care trebuie să se realizeze! În fașe fiind, subjugați și strânși în lanțurile robiei barbare, din care providența divină ne-a scăpat, am dat destule dovezi despre puterea noastră de rezistență, deci cine se poate îndoi că suntem inzeștrați, și cu puterea de creație, necesară nouilor vremuri. Altfel dece ne-am mai fi păstrat, care ar fi rostul existenței, al rămânerii noastre ca popor și ca țară.

Să ne ridicăm deci peste granițele strămtei noastre vaderi, să ne deschidem ochii și să privim în viitorul istoric, să ridicăm vaulul de pe destinul nostru, ca să fim pregătiți pentru marea sărbătoare a biruinței latinității.

Italia să ne fie ținta privirilor, Roma, izvorul culturii, al inițiativelor, de stil mare, latinitatea să ne lumineze și latinitatea s'o amplificăm, s'o impodobim cu luminoasa noastră contribuție.

Spre Roma, deci cu gândul și din tot sufletul nostru!”

Oct. M. Dobrota

Dumineca Presei

Ocupându-se nu de mult d. *Dr. Ioan Gărovină* într'un articol despre organizațiile de Presă ale Bisericii catolice franceze, arată cât sunt acestea de înaintate și înfloritoare. Ele au ajuns să reducă în cea mai mare parte efectele dezastruoase ale Presei satanice judeo-masonice. Alarmat de tembelismul nostru, D-Sa se întreba: Face-se ceva la noi? Există vre'un chiriarh român care să fi publicat o scrisoare pastorală despre Presă?

Suntem fericiți că putem semnala și noi un început bun.

Încă în congresul general al AGRU-lui dela Dej (1933) pâr. *canonic I. Georgescu* a propus și comitetul atunci constituit al Presei a admis să se ceară Episcopatului unit înființarea unei Dumineci a Presei. Tot Prea Cucernicia Sa a susținut această cerere în fața numitului Episcopat în congresul general din Satu-Mare (1937). Incuviințându-se această cerere atât de Episcopat cât și de congresul general, în 1938 s'au orânduit cele dintâi colecte pentru AGRU și Presă.

În 1939, aceste orândueli, date de fiecare episcop în parte pentru eparhia sa, s'au menținut, dându-se și alte instrucțiuni complimentare.

Reținem câteva părți caracteristice din scrisorile pastorale despre Presă ale I. P. S. Sale *Alexandru Nicolescu*, arhiepiscopul și mitropolitul Românilor uniți. „Presa e o mare putere” — zicea I. P. S. Sa în 1938 — „mai curând ar trebui să recunoaștem că ea e marea putere: aceea a tuturor forțelor umane, cu înrăurirea cea mai întinsă, mai statornică, mai trainică... Când cuvântul e scris sau tipărit, el pierde ceva din viața și căldura comunicării nemijlocite, dar câștigă ca întindere și durată... Învățătorul are în fața sa o clasă de elevi. Cuvântătorul sau predicatorul câteva sute de ascultători. Ziarul poate fi în mii și zeci de mii de mâini. Cuvântul trece și se uită repede; el nu se aude decât la anumite soroace mai mult ori mai puțin depărtate. Ziarul rămâne. El revine zilnic, în altă și altă formă, asupra aceluiași probleme, pătrunde și convinge toate sufletele, așa precum picăturile de apă pătrund și sapă chiar pietrele cele mai aspre.”

După o serie de lămuriri asupra Presei

românești — mai mult indiferentă decât cea în chestiile religioase — I. P. S. Sa amintește cuvântul Apostolului neamurilor: „Tovărășiile rele strică obiceiurile bune” (I Cor. 15, 33), apoi adaogă: „Cine citește regulat ziare nerelegioase, licențioase, necreștinești, chiar dacă nu-și pierde cu totul credința și morala creștină, trebuie să simtă cum îi slăbesc convingerile, cum i se tocește simțul moral, cum i se rătăcește conștiința.”

Ca orice lucru omenesc, Presa poate fi bună ori rea; atârnă de întrebuintarea ce i se dă. Ca să illustreze și mai minunat acest adevăr, I. P. S. Sa aduce interesante întâmplări și lămuriri din viața lui Esop de *La Fontaine*. Renumitul fabulist al antichității a fost chemat de stăpânul său (fabulistul era sclav!) să pregătească ce e mai bun de mâncare pentru oaspeții săi. Sclavul a pregătit limbi cu diferite supe și sosuri. Poruncindu-i, pe urmă, același stăpân să gătească ce e mai rău, el găti tot limbi. Cerându-i se socoteală, el dete o lămurire din cele mai ingenioase, care uimește și astăzi prin iscusința ei.

Tot așa de frumoasă și impresionantă e rugăciunea I. P. S. Sale după Thomas a Kempis (III, 2) dela sfârșitul pastoralei sale din 1938.

Iat'o: „Mai vârtos vorbește tu, Doamne, Dumnezeule, care miști și luminezi pe prooci, deci și pe adevărații scriitori; tu poți să mă povătuiești deplin; ei, fără de tine, nimica nu pot. Ei pot să scoată sunete sau cuvinte, dar duh nu pot să dea. Ei pot grăi frumos; dar dacă tu taci, vorba lor nu prinde. Ei scriu slove, dar tu le dai înțeles. Ei desvălesc taine, dar tu dai cheia celor tănuite. Ei poruncesc, dar tu ne ajuți să împlinim poruncile. Ei arată calea, dar tu dai putere să putem umbla pe ea. Ei lucrează din afară, tu înveți și luminezi din lăuntru. Ei udă, tu dai rodnicie. Ei strigă cu cuvântul, dar tu dai auzului înțelegere.”

Tot așa de frumoasă e pastorala din 1939 a I. P. S. Sale Nicolescu.

În aceasta arată că după epoca de piatră, de bronz, de fier, urmează epoca noastră de hârtie. Astăzi se fabrică și se tipăresc munți întregi de hârtie. Bibliotecile publice se sporesc an de an cu colecții uriașe de cărți, reviste, ziare. Ziarul nu e numai megafonul,

ci și oglinda vieții de astăzi. O adunare din Oceania ori din America în câteva ore poate fi cunoscută cu discursuri, hotăriri și fotografii ale celor de față acolo în toate punctele însemnate ale globului. Tot meșteșugul și vrednicia omului stă în alegere. De aceea creștinii trebuie să-și aibă organele lor de publicitate

creștinești. I. P. S. Sa incheie cu cuvintele Scripturii: „Înainte oamenii stau viața și moartea, și pe care omul va pofti-o, aceea i se va da” (Eccli. 15, 17). Amin, zicem și noi I. P. Sfințite dorind ca bunele povești să fie urmate de fapte bune.

Cronicar

Conștiința națională

de I. O. SUCEVEANU

Trebue să recunoaștem dintru început, că ultimele evenimente internaționale au pus Nației Românești un greu examen, pe care la trecut cu succes.

Problema cea mai grea au avut s'o rezolve Transilvănenii și s'au dovedit stăpâni pe ei și cu sufletele mai formate decât ne am fi așteptat.

Intr'adevăr, după douăzeci de ani de frământări, de căutare a unui echilibru stabil, am putea spune de căutare de sine, Transilvănenii s'au găsit uniți sufletește, așa cum au îndrăznit să cânte numai poezii, s'au găsit înfrățiți, îndrăgiți de pământul lor de rai, de chemarea sfântă ce leagă de același destin pe cei de un sânge și de-o lege.

A fost destul să se proiecteze o umbră de amenințare la hotarul ce-i ocrotește, ca subconștientul să între în acțiune, ca chinurile strămoșilor martirizați, veacurile de umilire și înjosire, mândria de a fi stăpâni pe propriul destin, să năvălească în gânduri rupând zăgazul unei presupuse nepăsări care convenea vrășmașilor neadormiți.

Ca un torent au pornit tineri și bătrâni, chemați și nechemăți, cu bunăstarea ori cu sărăcia în desagă, spre granița peste care grofii, roși de mânie și ură, cu rânjelul suficienței și cu disprețul pentru masa amorfă a mulțimii obedite, în colțul gurii, încercau să dea brânci iobagilor inarmați pe cari îi au la dispoziție.

A plâns numai cerul cu stropi mărunți; s'a întristat numai pământul acoperit cu mazăgă jilavă. Incolo stăpâna dorința de a ajunge cât mai repede la datorie. Frunțile se încrețeau sub presiunea gândurilor majore, ochii străluceau straniu ca niște luceferi aprinși, ce ar fi vrut parcă să străpungă zările spre a vedea mai repede granița amenințată. În clipa aceea toți păreau niște filozofi preocupați de o problemă de care depindea însăși existența lumii, Și cu drept cuvânt: la ce-ar fi folosit viața și lumea aceasta dacă le ar fi lipsit libertatea?

Neamurile trăesc sau pier după cum sunt ori nu

conștiente de menirea lor, de rostul lor pe globul pământului. Nu este viabil decât poporul care simte în el o flacără ce-l mistue, care crede cu putere într'un ideal, care este conștiu că are o menire, un destin. Popoarele se nasc și mor ca și indivizii, trec prin diferite faze: tinerețe, maturitate și, în fine, bătrânețe.

Poporul românesc este în floarea vârstei. Intregit definitiv între hotare naturale, cu același puls de viață, cu libertăți depline, n'are decât douăzeci de ani dar în fiecare parte componentă ființează un trecut, o cultură care s'a căutat și s'a simțit atinsă prin veacuri. Așa cum se găsește astăzi poporul nostru, îndeplinește toate cerințele unui popor matur și de sine stătător. Examenul ce l'a trecut, examen de care s'au îndoit mulți și de dinlăuntru, dar mai ales de dinafara hotarelor, l'a situat printre popoarele conștiente, cu o conștiință națională nebănuită. N'o spunem aceasta pentru a ne mânguli pre noi înșine, ci pentru rostirea unui adevăr. Am dovedit că suntem stăpâni pe noi și că vrem să stăpânim pământul strămoșilor noștri cu jertfa vieții. De lucrul acesta, poate altădată numai bănuim, astăzi au aflat toate popoarele amice ori inamice și sperăm că nu le va slăbi memoria prea de vreme.

Năvalnica pornire a Transilvănenilor, fruntașii cetățenilor acestei Români nepieritoare, spre a pune stavilă la graniță trebue să ne umple sufletele de bucurie. În curs numai de douăzeci de ani, asimilarea în masa întregă a poporului, dovedește lumii întregi că neamul Românesc este un tot pe care nu l va despara nici o forță din lume. Graba cu care au răspuns la primul semn, calmul ce l'au păstrat în fața unui eveniment copleșitor, însuflețirea fără seamăn, au arătat tăria de suflet și matura judecată a acelor ce până mai eri erau învinuiți de separatism.

Deacum poate să vie orice pericol asupra capetelor noastre. Il vom stăpâni pentru că știm să ne stăpânim. Il vom arde pentru că suntem încălzii de aceeași flacără.

Realizări românești

— Institutele de ocrotire și educație din Castelul Turnu-Roșu și Orlat —

La intrarea Oltului în Carpați stăpânirile trecutului, având grije să ia măsurile de apărare în contra eventualilor invadatori din Orient, au ridicat Turnul de Apărare, cunoscut sub numele de „Turnul Roșu”. În această regiune strategică și pitorească în acelaș timp, Br. Bruckentahl, acela care a înființat și cunoscutul Muzeu din palatul propriu din Sibiu și Sanatorul din Avrig — a ridicat pentru Imp. Maria Terezia, între cele două turnuri vechi existente din timpuri străvechi, frumosul Castel care domină intrarea Oltului în Carpați și care, la epoca venirii stăpânirii românești, era în stare de ruină.

Până la 1919 în acest Castel cântau cucuvițele. În acest an, stăpânirea românească l-a luat în primire de la universitatea săsească care l-a vândut statului pentru 500 mii de coroane. Statul român a renovat complet acest castel și l-a transformat într'un mare institut de utilitate socială.

Vizitând Castelul, îți dai seama de ce se poate realiza, atunci când conducătorii statului nu sunt stăpâniți de interesele lor particulare, ci se pun, după cum se cuvine să fie într'un stat menit progresului, în serviciul marilor interese naționale. Astfel renovarea acestui Castel, care era un capital

Castelul din Turnu Roșu.

mort, a înleznit renovatorilor, crearea, în această regiune, care, prin situația și prin pitorescul ei, ar putea rivaliza cu orice localitate din lume, a unui Institut de Ocrotire și de Creștere a celor mai oropsite vlăstare omenești, a copiilor fără tată și fără mamă, a copiilor găsiți, a acelor copii cari, lipsiți de căldura familiară și de protecția socială, nu puteau decât să piară, sau să devie elemente declasate, periculoase organismului social.

Institutul funcționează de la 1922. Își recrutează ocrotiții prin triaj din orașele mari, în special București și Chișinău. Triajul din București, spre pildă, în afară de copiii găsiți, prin agenții și medicii lui, prin anchetele ce face și prin constatările la fața locului, ridică copiii expuși pierzării și îi trimite la acest Institut, care, în virtutea rolului ce poartă a luat numele de „Așezământul de Ocrotire și Educație din Castelul Turnu Roșu”.

Mari și nemăsurate sunt serviciile pe cari acest Institut le aduce națiunii. Dacă pilda măreață pe care o dat-o Eugen Botez, (cunoscutul scriitor Jean Barth) acela care a înființat direcția Ocrotirilor Sociale din Ministerul Sănătății, a inițiat, a organizat și a dat viață institutului de care ne ocupăm, ar fi imitată de alții, pe tot cuprinsul țării, am avea, în loc de elemente disolvante și periculoase crescute ca lupii pe maidane, o întreagă armată de tineri bine crescuți și de cea mai mare utilitate pentru țară.

Institutul de Ocrotire și Educație, de care ne ocupăm a dat țării, ofițeri, funcționari superiori, învățători și meseriași de înaltă calitate. Să ne gândim ce ar fi devenit aceste valoroase forțe sociale, dacă ar fi fost lăsate fără sprijin în valurile furtunoase ale vieții. Să ne gândim la nenumărații copii cari cerșesc în sdrențe pe strade sau au ocupațiuni umilitoare cari îi condamnă la o viață de mizerie. Să ne gândim la armatele de muncă și de creațiune națională ce s'ar putea crea din miile, din zecile, din sutele de mii de copii crescuți în afară de puterea de emanațiune spirituală, pe care o dă generațiunilor o bună educație.

Dar cauza de care ne ocupăm mai are o latură: găsirea oamenilor cari să își asume cu competență, cu spirit misionar rolul de educator. A deveni părinții celor fără sprijin, a le crea căldura familiară, a le da forța spirituală care să-i ridice din starea lor mizeră și să-i creeze cu puteri spirituale createoare, nu este un lucru ușor.

Așezământul de care ne ocupăm a devenit un focar de emanațiune de puteri creatoare, pentru că acest Institut a avut norocul să primească în sânul său ca director și animator pe un fiu al Săliștei — acea comună din mărginime care a dat atâtea valori naționale pe toate tărâmurile și care totuș nu are norocul de a se bucura de atențiunea celor puternici. Este Dl. Nicolae Borcea, fostul inițiator și

Dir. al Lic. Comerc. din Săliște, un fiu al propriei sale opere, licențiat în teologie și litere; care, în opera pe care o îndeplinește, este ajutat cu atâta competență și spirit animator, de fiica comerciantului I. D. Bârsan, care cu spiritul său de inițiativă, a înființat în Săliște unica fabrică din țară de clopote de aramă. Cu concursul acestei valoroase fiice a Săliștei D-na Tiberia Borcea, devenită soția valorosului conducător al Institutului la rândul lui fiu al aceleiaș comune, copiii cresc într'o caldă atmosferă de familie românească, care ar putea fi dată de model. În calitate de fii ai Săliștei, ambii moștenesc calitățile de ordine, de disciplină, de inițiativă, de curaj și de naționalism dinamic caracteristic acelora cari, pornind din această umilă așezare românească, au împăenjit țara cu elemente creatoare.

Baie la institutul din Turnu-Roșu.

Vizitând institutul ești impresionat de curățenia, de disciplina, de armonia desăvârșită care domnește pretutindeni. Căldură sufletească emană din orișice lucru și mai ales din ținuta copiilor, cari respiră din toată ființa lor, bunăstarea spirituală și materială în care sunt crescuți.

Este de relevat că copiii aceștia, sub imboldul neobositei muncitoare care este Dna Borcea, dau o pildă vie de ceea ce vor deveni în viață mai târziu. Au alături de castel Cimitirul Eroilor, un cimitir care cuprinde peste 4000 de eroi pieriți în luptele memorabile de la 1916 pentru apărarea trecătorilor Carpaților. D-na Borcea, împreună cu ocrotiții ei, actualmente în număr de circa 160, au făcut din acest cimitir o grădină de flori din care răsar cruci albe și monumentala cruce din centru unde stă deschisă Cartea Eroului pusă acolo de primul Dir. al Institutului, comandorul Munteanu care sub imboldul prietinelui său, scriitorul Jean Barth, a făcut primele adaptări ale Castelului, dotându-l și cu canalizare, apeduct și lumină electrică.

Copiii dela 7—14 ani stau în așezământ, urmând cursul primar și supraprimar care dispune de diferite ateliere potrivite înclinațiunii lor. Ocrotirea se face

până la 21 ani, dându-li se fiecăruia un rol determinat, în raport cu capacitatea sa. Cei dotați dela natură pentru studii mai înalte merg în școli secundare și universități. Cei abți pentru meserii, sunt plasați la patroni.

Cimitirul Eroilor pus la punct de aceste vârstare tinere, este un mijloc strălucit de a infiltra în sufletele lor înaltele comandamente naționale și spiritul de sacrificiu pentru țară și neam cari îi vor călăuzi în tot decursul vieții, făcându-i în acelaș timp și pilde vii pentru alții.

Și iată ce poate să facă o mână de români, model de inițiativă și spirit de jertfă pentru neam și pentru țară; ce pot face acei români cari nu-și pierd vremea cu interese mărunte, ci înțeleg să fie ai neamului și ai țării cărora se silesc să le închine întreaga lor activitate.

La „Vatra copiilor“ din Orlat

Adânc impresionat de cele constatate la institutul de ocrotire dela T. Roșu, rezervat băeților, am întrebat dacă nu există și pentru fete un institut similar. Am fost îndrumat la așezământul „Vatra copiilor“, de sub direcția dnei Letiția dr. Miron, dela Orlat.

Este și aici o moștenire dela Maria Theresia. Sunt cele nouă clădiri, în cari e instalat acest institut și cari altă dată serveau pentru a adăposti regimentul de grăniceri, cu sediul la Orlat. Clădirile sunt departe de a avea pitorescul sau confortul celor dela T. Roșu. Totuș „Vatra copiilor“ e mulțumitor instalată.

Datează dela 1921. Dela 1925 e sub conducerea actualei directoare. Primește copii de ambele sexe până la vârsta de 7 ani și fete până își formează o existență, cărora li se dă educația și pregătirea tehnică necesară pentru a avea un rol în viață. Cași la institutul de băeți, fetele cari se disting trec la școlile

„Vatra copiilor“ din Orlat. — Atelier de țesătorie.

secundare, și chiar la universități. Celorlalte li se dă o meserie. În instiut e o școală de croitorie.

Atât la institutul acesta, cât și la cel dela T. Roșu corpul didactic e la înălțime. În parte e recrutat chiar dintre fii crescuți în aceste institute. Dna directoare ne comunică că altădată se primeau în institutul ce conduce și băeți. În continuu s'au crescut elemente, dintre cari unele au ocupat situații proeminente în societate: învățători, învățătoare, maestre de școli de menaj și de școli profesionale.

Felul de recrutare al copilelor este același cași la T. Roșu. Actualmente se adăpostesc în acest institut 220 copii, dintre cari, până la vârsta de 7 ani sunt 30 băeți și fete. Ca și la T. Roșu găsești aici ordine și curățenie desăvârșită. Copiii se servesc singuri: cei mai mari ajută pe cei mai mici. În special gospodăria, curățenia, lucrările ușoare din curte și din vasta grădină a școlii le fac fetele sub priceputa supraveghere a pedagoagelor.

„Vatra copiilor“ din Orlat. — Salon pentru copii mici.

În afară de institut, pentru a supraveghea de aproape fetele, direcția a înființat un cămin în Săliște pentru fetele cari frecventează gimnaziul inferior. Este pe cale de a înființa și o colonie de vară la Ocna Sibiului.

Ceeace impresionează la ambele cămine, în afară de factura lor proprie, este faptul că aceste instituțiuni nu se mărginesc numai la creșterea copiilor, ci urmăresc în viață, prin corespondență, astfel că legătura sufletească rămâne permanentă.

E cazul să felicităm, atât pe soții Borcea dela T. Roșu, cât și pe dna Letiția dr. Miron dela Orlat, pentru opera frumoasă și de primă utilitate socială ce îndeplinesc cu atâta pricepere, abnegație și animă românească. E cazul de a aduce mulțumiri publice și fericitilor inițiatori și Ministerului Sănătății, care nu pregeț de a susține aceste instituții. Dar nu ne putem împiedica de a nu constata că, cu ridicarea din cenușe și educarea acestor copii, le creem, prin forța lucrurilor, o situație privilegiată. Să ne gândim

la soarta fericită a acestor odrasle, în raport cu mizeria în care rămân sutele de mii de copii lăsați în părăsire. Priviți la cei doi copii zdrențoși de moți, din ilustrațiunea dela pag. 3. Ei au plecat singuri pe jos din satul lor, cu o bucată de pâine neagră în traistă, fără bani, ca să cerșească în lumea largă o pâine amară, o existență mizerabilă din care trebuie să se înfrupte și cei rămași acasă, Sănătoși, frumoși, inteligenți, bine înzestrați pentru a îndeplini orice rol în societate, rămân totuș condamnați să bată drumurile întreaga lor viață în cea mai neagră mizerie. Și sunt mii și mii în această categorie. Când vor fi strânși de pe drumuri? Când se va mobiliza conștiința publică ca să i salveze? Când se va sfârși odată cu risipirea adevăratelor bogății naționale, cari sunt copii neamului?

Cele două institute despre cari am vorbit sunt fericite începuturi. Trebuesc însă multiplicare pe toată suprafața țării și ne trebuesc adevărate armate de misionari clerici sau laici, cari să le poarte de grijă.

Adunarea generală

ordinară a acționarilor Uzinelor Electrice din Cluj

În ziua de 6 Mai 1939, a avut loc adunarea generală ordinară a acționarilor Uzinelor Electrice Cluj S. A., regie mixtă.

La această adunare, prezidată de d. prof. dr. Iuliu Hațieganu, președintele consiliului de administrație, a salutat pe d. dr. Adam Popa, reprezentantul capitalului particular, S. A. Electrobél din Bruxelles, inginer R. Cortazzi, mulțumindu-le pentru sprijinul dat și exprimându-și dorința ca armonioasa colaborare de până acum să fie menținută și în viitor.

D. dr. Adam Popa, vice primarul municipiului Cluj, și-a exprimat dorința de a se mări veniturile, pentru ca soldul primăriei, care este și consumentă, să fie în viitor mai ridicat, deoarece primăria aduce Uzinelor Electrice un aport foarte însemnat.

La această dorință s'a raliat și d. dr. Tiberiu Hodor, comisarul delegat al municipiului Cluj.

Din darea de seamă, seamă, s'a putut constata că rezultatele pe exercițiul 1938, au fost cu 8,4 la sută mai ridicate ca în anul anterior. Beneficiul net este de 16.025.983 lei, care se repartizează astfel: 63 la sută pentru municipiu și 37 la sută pentru capitalul particular.

Activul se ridică la suma de lei 269.528.288, repartizat astfel: în mobilizări lei 200.349.260, valori realizabile, inclusiv debitori abonați, lei 45.283.831, iar disponibilități în numerar și la bănci, lei 23.895.195.

La pasive au fost înscrise următoarele: capitalul format prin aportul orașului Cluj, lei 107 milioane. Aportul în numerar al capitalului particular 63 milioane. Rezervele și fondurile de amortizare, lei 63.438.794. Exigibilitățile, creditori, etc., lei 20.063.511. Beneficiul net lei 16.025.983, în total 269.582.288 lei.

Câteva note de psihologie etnică cu prilejul unei călătorii în America de Nord

de Prof. Dr. GH. FĂCĂOARU

I.

În vara anului 1937, a fost aleasă o delegație de zece Comandanți cercetași, cu mijloace proprii să reprezinte țara noastră la Jamboreea de argint a cercetașiei americane (25 de ani dela întemeiere). Cu acest prilej, am cules datele de mai jos, ca o continuare a unor observații anterioare, făcute în Polonia și Suedia, în condițiuni similare.

De data aceasta am lăsat să treacă o bună bucată de vreme, pentru ca observațiile să fie desbrăcate de orice caracter impresionist, care ar fi influențat obiectivitatea datelor culese dintr'o Lume Nouă și diferită de aceea din care veneam.

Observații în timpul călătoriei

Grupul delegației a fost constituit la București, de unde, după o verificare a echipamentului și a persoanelor participante, am plecat spre Grigore Ghica Vodă. (Doi, din grupul de zece, au rămas să vină peste două zile, singura defecțiune a grupului până la înapoiere). Deși mic, grupul era compus din elemente bine alese: un inspector dela O. E. T. R., un colonel, doi profesori secundari, un preot greco-catolic, doi Lt-ți și un Slt. Fiecare participant avea costum național, uniformă nouă, echipament de tabără și cele necesare pentru o lungă călătorie. Dintre cei 8 care am călătorit tot timpul împreună, fiecare aveam pregătirea de a contribui cu ceva la înțelegerea unui program cultural-artistic, la o șe-zătoare. Arta coreografică națională suferea din cauza diferenței de vârstă dintre membrii delegației. Totuși, cu bunăvoință și ambiție de a reprezenta bine țara, am făcut față și acestui punct.

În particular și pe cont propriu, delegația a dus și material de propagandă: cărți, tablouri, cusături naționale, reviste și obiecte etnografice, cari au fost obiectul admirației Președintelui Roosevelt când a vizitat tabăra și expoziția română, din cadrul Jamboreei dela Washington.

a) **În Europa.** Delegația restrânsă a celor opt și-a păstrat tot timpul spiritul de camaraderie și solidaritate, cu gândul de a face cinste țării pe care o reprezenta. Se vedeau roadele selecțiunii în alcătuirea grupului.

La Grigore Ghica Vodă s'a oficiat — înainte de a trece granița — o mică slujbă religioasă de către preotul delegației. S'a luat apoi, din inițiativa unui Comandant, câteva fire de grâu cu rădăcină, flori de câmp și câteva ramuri verzi de stejar, de fag și de brad din Țara Bucovinei, făcându-se din ele o coroană. Aceasta a fost un simbol și s'a purtat la loc de cinste până în tabăra dela Washington, unde coroana a fost legată la pavilionul național, ce se ridica și se cobora în fiecare dimineață și seară, cu ceremonialul cunoscut. La sosirea în portul New-York, delegații Românilor Americani au sărutat această coroană cu lacrimi în ochi, ca pe un simbol material al țării lor îndepărtate.

La trecerea prin Polonia, trenul nostru a fost primit în toate stațiile de sute de rabini și delegații evreiești veniți să salute pe marele lor șef politic și religios, care călătorea cu acelaș tren la un mare congres al iudaismului internațional dela Katowice. Mulțimea credincioșilor habotnici se apropia pătrunsă de evlavie atingând doar cu mâna vagonul, în care la geam, apare marele rabin. Exemplu unic de solidaritate și credință, bigotă și fanatică.

În Germania, peste tot, acelaș spirit de ordine, disciplină, punctualitate și curățenie, pe care l-am observat înainte cu doi ani. Sosiți la Bremen-Hafen, am fost găzduiți la Casa Lloydului german. În oraș am avut timp să examinăm trecutul istoric și importanța comercială a vechiului port al hanelor germane. Din oraș și până la cheiul de imbarcare o distanță de 15 km. munca stăruitoare a nordicului seacă bălțile, îngrașă pământul nisipos ori consolidează terenul, spre a-l feri de marea Mării Nordului. Multă muncă, puțină distracție și foarte puțin lux. Viață sobră peste tot, dar confortabilă și civilizată.

Vehiculele din oraș nu sunt luxoase. Cred că Bucureștiul rămâne cel mai elegant oraș din Europa, în privința mașinilor de cursă. În Germania nu se face lux din întrebuințarea mașinilor, ci din nevoia de a economisi timp și energie. Este, cred, țara în care se face cea mai mare economie de timp și se întrebuințează cele mai rapide mijloace de transport. Aviația are cea mai mare aplicație în transporturile de persoane și idei în Germania și Olanda.

Nici îmbrăcămintea nu depășește limitele bunului gust și a simplității. Utilul apare peste tot unit cu preocuparea de practic, de durabil și de sobru, cum se cuvine omului serios. Nu se întâlnesc nicăieri cerșetori, oameni desculți sau cu hainele sdrențuite. Toată lumea muncește și toată lumea are strictul necesar. *Spiritul german este pe cale să realizeze maximum de echitate socială.*

b) **Pe vasul Bremen.** În cea mai mare ordine, pasagerii vasului Bremen, cu pașapoartele în mână, trec prin fața biroului vamal. Funcționarii politicoși, demni și amabili, cercetează atenți și repede, actele fiecărui călător, care apoi printr'un culoar este condus pe vas.

În două ore, toți călătorii au fost imbarcați în cea mai mare liniște și ordine. Puțin înainte de orele 11, ancorele se ridică și o parte din orașul Bremen — Bremenul plutitor — se depărtează de țarm. Cei aproape două mii de călători sunt pe punte, deși s'a sunat masa. Toți privesc cum se depărtează vasul de țărmul Continentului. Un spațiu de 286,10 m. lungime și 31 m. lățime, cu două rânduri de punți, va fi singurul loc pe care se vor putea mișca cele 3150 persoane (călători și echipaj), în timpul celor 5 zile cât durează trecerea peste ocean, până la New York.

Pe vas, viața se scurge monoton. Pe punte, călătorii se distrează cu jocuri diferite: pic-ponc, inelul la plasă ori jocul cu discurile pe podele. Partidele se formează din oameni cari mai adeseori nici nu vorbesc aceeași limbă. Ei se înțeleg mai mult prin semne. Chinezul joacă pic-ponc cu Olandezul, după cum Americanul joacă inelul la plasă cu Românul. Privirile se întâlnesc, dar gândurile nu se pot schimba, dacă ei nu cunosc o limbă comună. În afară de aceasta, mai intervine și o psihologie tipică pasagerilor de pe transatlantice, cari sunt numai pentru 5—6 zile împreună, pe un spațiu restrâns, pierdut în imensitatea oceanului. Un sentiment de neîncredere, de provizorat și de suspiciune încolțește vag în sufletul fiecăruia. La tot pasul se aude o altă limbă și se întâlnește o altă figură, alt temperament și alte maniere.

La petrecile ce se fac seara, ori la cinematograful sau la teatru, călătorii au ocazia să uite o clipă că sunt departe de uscat. În restaurant călătorii se grupează seara după naționalități, căutând să reproducă fiecare în jurul mesei lui, atmosfera din țara sa, cu glumele, cu cântecele și din când în când, chiar cu dansurile țării lui. Muzica și sala frumos împodobită te smulg pentru un moment dorului de țară și cămin. Mulți rămân seara totuși pe punte, contemplând pustiul apelor și lunecarea vasului între cele două abisuri: al valurilor și al cerului.

Grice pasager poate închiria un scaun lung pe toată durata călătoriei, care se poate folosi pentru băi de soare și pentru citit pe punte. Pe timp frumos, nordici sunt nelipsiți de pe punte. Mai ales Englezii și Scandinavii. Cu pipa în gură, cu o carte în mână, ei rămân ore întregi nemșcați în bătaia soarelui. Ei nu întrețin bucurios conversații — cum fac latinii — și nu leagă ușor nici un fel de prietenie. Celelalte naționalități sunt mai agitate. Latinii și slavii din Sud se comportă la fel. Acestora le place să rămână în sala de lectură ori în sala de fumat. Acolo ei discută și râd, fumează, joacă table, cărți, etc., preferând distracția ușoară și aglomerația gălăgioasă.

c) **Pe vasul Europa.** La înapoiere, pe vasul Europa, aceleași observații, cu deosebire că, personalul inferior al acestui vas, era cu mult mai puțin disciplinat și mai puțin amabil, ca cel de pe vasul Bremen. Era urmarea spiritului creiat de personalitatea comandantului. După vizita și cunoștința făcută cu delegația noastră, ne-am convins că nu are vederile largi ca ale celui de pe Bremen, care era un om de cultură superioară. Nici unuia însă nu-i lipsea grija și amabilitatea față de pasageri. Punctualitatea, ordinea, curățenia și atenția desăvârșită a echipajului se întâlneau peste tot.

Cu privire la pasageri, este demn de remarcat comportarea unui grup de 40 persoane, de naționalitate maghiară, bărbați și femei, care venea într'o călătorie de plăcere în Europa, — se înțelege cu destinația Ungaria. Grade de cultură, vârstă și stare socială, diferite. Nota comună predominantă a fost: gălăgia, până la enervarea restului de călători, chefurile șgomotoase, dansurile și cântecele șoviniste. Continua exteriorizare a naționalității maghiare, prin tot felul de manifestări au sfârșit prin a deveni nesuferite pentru toți călătorii. Prin faptul că li s'a îngăduit prea mult, au ajuns la urmă de compătimit. În a treia zi de călătorie spre Europa, unul din acest grup, a înebunit și a trebuit să fie arestat pe vas, fiind periculos. Acest fapt — poate simplă coincidență nenorocită — a fost mult grăitor pentru cei cari admirau... „exuberanța, vitalitatea și energia poporului maghiar“.

Observații la sosirea în New-York și în Jamboreea dela Washington

Cu o zi înainte de sosirea vasului, pasagerii sunt în fierbere. Fiecare scrie de pe vas ultimele impresii, având la dispoziție gratuit plicurile și hârtia de corespondență cu inițialele Lloydului Bremen. Gândul sosirii pe uscat, după cinci zile de călătorie pe apă, înveselește pe toată lumea. Seara are loc un festival la care ia parte și Căpitanul vasului,

care împarte surprize tuturor călătorilor. Cei cari abia s'au împrietenit regretă că trebuie să se despartă la sosirea pe țarm.

În dimineața sosirii, toți călătorii urcă și coboară puntea vasului mult mai grăbiți. Fiecare vrea să vadă primele colțuri de uscat sau primii sgârie nori ce se proiectează spre Vest, pe coasta americană. Pe la orele 10 și jumătate, câțiva călători de pe punte scot strigăte de bucurie, arătând cu mâna în zare primele umbre ale sgârie nouriilor din New-York. Vestea, face ca toată lumea să apară pe punte. Până la debarcare se flutură batistele și se șterg lacrimile de bucuria revederii. La intrarea în rada portului, vasul e primit de o șalupă, cu funcționarii vamali. Acostarea se face în cea mai mare ordine. Ca și la plecare, trecem pe sub ochii funcționarilor vamali, de data aceasta, americani. Totul merge repede, ordonat și amabil.

Un străin vine în atingere mai întâi cu funcționarii vamali, când trece în altă țară. Și impresiile pe cari le culege la frontieră, în contact cu vameșii, cu personalul de transport și cu portarii dela hotel, sunt cele mai prețioase.

a) **New-York—Washington, două lumi diferite.** Primul, cu statuia Libertății din golful New-York, este impunător, văzut de pe Ocean. Coborând în interiorul lui, măreția arhitectonică și huruitul mașinilor de tot felul, cari merg prin aer, pe pământ și sub pământ, te fac să crezi că ești în Infernul Apocaliptic. Lumea aleargă dela un vehicul la altul. Pe stradă, puțini călători merg pe jos, numai cât trec dela o stație la alta. Se aud toate limbile pământului și se întâlnesc toate neamurile, rasele și temperamentele globului. Tipul nordic, anglo-saxon, predomină. Americanii vorbesc limba engleză într'un dialect propriu. Sunt grăbiți, veșnic preocupați de vreo afacere comercială, din care să câștige „mulți dolari”. Toată viața New-York ului, ca și a tuturor marilor orașe americane, se măsoară în Dolari, ca și întreaga viață americană.

Orașul New-York este așezat pe mai multe insule stâncoase. Din lipsă de spațiu, clădirile s'au ridicat în sus, construindu-se faimoșii sgârie nouri, cum este The Empire State Building, cu 102 etaje. Podurile și clădirile sunt fala Americanilor, la care se adaugă mașinismul și Niagara. Peste tot, gustul pentru măreț. Aproape la fiecare pas ți se spune: „cel mai mare din lume; cel mai înalt sau cel mai lung pod din lume, etc., încât, până la urmă ajungi să crezi că poporul american este întruchiparea geniului tehnic. Din nenorocire, spiritul american se îndreaptă mai mult spre măreția fierului, a mașinilor sau a pietrii, asemenea Egiptenilor de acum 6-7 mii de ani, cari au ridicat faimoasele piramide, tem-

ple și obeliscuri. Toate au fost opera unei neintrecute arhitecturi și a unei tehnice înaintate. Egiptenii din trecut, ca și Americanii din zilele noastre, nu pot crea *artă*, această punte între om și Dumnezeu. Peste tot se vede opera inteligenței și prea puțin a sufletului. Aceasta se datorește, cred, faptului, că, poporul american este urmașul acelor aventurieri materialisti și rășboinici, cari au înfruntat toate greutățile începutului, nu cu poezia și cu idealismul, proprii sufletelor creatoare de artă divină, ci cu muncă aspră, cu luptă acerbă și continuă încordare.

b) **Washington.** Nu departe de New-York — spre Sud — se află capitala Statelor Unite, Washington. Între New-York și Washington este o mare deosebire. Primul este icoana spiritului american: materialism, concretizat în masele gigantice de clădiri, care și ridică crestele la cer, ca și cum ar vrea să înfrunte Creiatorul, în vreme ce Washington, are mai mult spațiu, cu mai multe grădini, cu parcuri, cu o atmosferă mai caldă și mai prietenoasă. Este drept, că orașul New York are peste 8 milioane de locuitori, în vreme ce capitala Statelor Unite, abia trece de 700.000 locuitori.

Intemeietorul Capitalei și liberatorul Statelor Unite, și-a întemeiat republica pe două principii sănătoase, ce se respectă conștient de toți locuitorii. Acestea sunt: libertatea și prețuirea personalității umane.

În aceste două orașe se oglindește toată spiritualitatea americană: năzuință oarbă spre cât mai multă bogăție, materie și putere. Capitala și-o păstrează însă cu lumină, aer, verdeață, parcuri, canale și lacuri cu țărături cât mai bogate în plantații. Când merge în Capitală cetățeanul din New-York, se simte recreat, ca și cum ar merge într'o stațiune balneo-climatică. Tocmai invers de cum e la noi. Provincialul mânat de interese la București e neurastenizat de sgomot, de aerul viciat și de lipsa de confort din cele mai multe hoteluri și de speculă.

Dar locuri diferite, rase diferite.

c) **Jamboreea dela Washington.** Un prilej fericit pentru a cunoaște Capitala Statelor Unite și viața conglomeratului de naționalități ce o compun.

Spirite practice, inițiatorii acestei reuniuni internaționale, n'au fixat tabăra Jamboreei în afară de oraș, cum o fac de obicei europenii, ci ei au fixat o chiar în mijlocul orașului, în parcul din jurul Casei Albe și a monumentului-obelisc al lui George Washington, pe țărăturile încântătoare ale râului Potomac, care curge dela N. spre S. către Statul Virginia, unde se află ferma și mormântul Primului Președinte al Statelor Unite. Prin acest aranjament, conducătorii cercetășiei americane, au înlesnit grupurilor de

cercetași veniți din toate părțile lumii, să poată vizita și cunoaște — fără prea mare oboseală — orașul, monumentele și cele mai importante clădiri oficiale. Acelaș spirit practic de american, a organizat cu un personal specializat bucătării colective, adaptate pentru 2—3 sute de oameni. Așa, că nu mai erau chinuți copiii cu gătitul mâncării ca în taberile europene. În felul acesta s'a căutat ca timpul celor 9 zile, cât stă copilul în tabără, să fie folosit pentru a cunoaște lucruri noi și folositoare, prin participarea la micile excursii și la șezătorile din fiecare seară, în cari se manifesta geniul pedagogic american.

În tabără s'au putut vedea lucruri interesante. Orânduirea taberelor era peste tot *simplă, practică și comodă*. Nicăieri nu am văzut tortura copiilor în așa zisele lucrări de tabără pentru înfrumusețare, cum se fac de obicei în Europa. Copilul american este lăsat să se odihnească și să se distreze făcându-i-se viața în tabără cât mai ușoară și mai plăcută. Americanii s'au îngrijit într'atâta de confortul taberii, încât au așezat paturi cu somiere în corturile delegațiilor străine. Peste tot multă ospitalitate și amabilitate. Conducătorii Statului nu fac nici o economie, când este vorba de creșterea și educarea copiilor.

Copilul, animalele și vegetația sunt respectate și iubite în America.

Orgolioși și dornici de a arăta lumii întregi, reprezentată prin miile de copii și delegații venite la Jamboree, Americanii au monopolizat toate șezătorile de tabără, pentru producțiile lor. Este drept, că totul a fost ireproșabil. S'au organizat șezători, la cari s'au produs câte 3—4 sute de copii, ba chiar câteva mii (la ultimile două șezători) fără să se întâmple cel mai mic accident. Peste tot ordine și disciplină, simțită și nu impusă prin brutalități, cum sunt nevoiți să facă conducătorii și pedagogii noștri,

Amfiteatrul șezătorilor era fixat la piciorul monumentului lui George Washington. În fiecare seară veniau la șezătoare 15—20 și chiar 30 de mii de spectatori. Exact la orele 9 începea și se termina la 11. În cele 9 zile cât a durat tabăra, nu s'a înregistrat nici un accident, deși erau peste 25 de mii de copii și tot atâta public din oraș. Acest fapt arată îndestul capacitatea de organizare și de disciplină a copilului american.

În Jamboree, grupurile de latini, au fost aranjate la un loc: cei din Europa cu cei din America. Delegația română a fost la un loc cu: Belgia, Franța, Chili, Peru și Brazilia. Este explicabilă gruparea aceasta. În cele 9 zile de tabără grupurile de latini au dovedit cu prisosință și calitățile, dar și defectele specifice rasei lor.

d) **Copilul și profesorul american.** În tabăra

dela Washington, am căutat să cunosc deaproape copilul-cercetaș și comandantul-profesor din Lumea Nouă. Am avut prilejul să discut despre copilul și școala americană cu mulți profesori de toate gradele și din diferite regiuni ale Americii. Toți au subliniat faptul, că cel mai mare sprijin în educarea copilului american îl dă familia, apoi societatea și în fine școala, care se îngrijește de instrucția copilului. Școala nu face decât accentuează și adâncește prin educație și instrucție calitățile copilului, — cu care el vine din familie.

Pentru copiii cu bună stare economică, familia face totul, iar pentru ceilalți intervine societatea. La fiecare fabrică există grădinița de copii și școală primară. Acolo ei petrec toată ziua, având: *hrană, educație și instrucție*. Seara copilul merge acasă voios și bine îngrijit pe timpul cât au lipsit părinții. Chiar și pentru copiii sub 5 ani, sunt așa numitele dispensarii, unde poate fi lăsat copilul de câteva luni, ori mai mare. Copilul este acolo mai bine îngrijit decât acasă.

În școală copilul are multă libertate. Învățământul este mai mult practic. Se insistă foarte mult asupra cunoștințelor de strictă și imediată trebuință în viață. Se face apel la judecată, inițiativă și prea puțin la memorie. Elevul trebuie să știe întâi despre America și apoi despre alte țări. Sărbătorile și vacanțele le petrece în excursii. În vacanțele mai mari din timpul verii, școlile fac tabere, conduse de profesorii de educație fizică. În tabere se cultivă viața în aer liber și sporturile potrivite vârstei lor. Educația fizică și morală, este pe primul plan. Principiul greco-roman, după care: o minte ageră, nu poate fi decât într'un corp sănătos, se aplică consecvent. Pătrunși de acest adevăr, profesorii caută ei cei dintâi — să se conformeze acestui principiu de viață sănătoasă și morală. Elevul și profesorul știu fiecare până unde să se apropie unul de altul, în interesul fiecăruia. În felul acesta, copilul ajunge să aibă un adevărat cult pentru profesorul său, iar acesta, ajunge să iubească cu adevărat pe elevii săi. Între cele două suflete se stabilește o legătură bazată pe: *respect, dragoste și sinceritate*. Fiecare are cea mai mare înțelegere a rolului și a situației sale. Severitatea este aplicată fără patimă și cu foarte mare precauție. Copiii improprii educației și instrucției colective sunt izolați și supuși unui regim special de corecțiune, mai ales prin ocupație continuă. Asemenea cazuri patologice sunt descoperite de medicii eugenști, cari fac antropometria, psihometria și fișa copiilor dela 5 ani.

Profesorul sau instructorul se ocupă numai de grupul său, ori de clasa ce conduce, căutând să-și facă cu prisosință datorie. Pentru aceasta, el este asigurat cu un salariu destul de bun, care-i permite să-și ducă viața în condițiuni demne pentru un in-

telectual. Principiul latin: *primo vivere*, de în de filosofare, este înțeles și aplicat în America. Din aceasta câștigă Statul, care progresează în toate domeniile și cu deosebire în cel economic și biopolitic.

Invățământul universitar în America are cu totul alt caracter decât cel din Europa și mai ales dela noi. Universitățile sunt particulare. În Universitate se face știință. Viață autonomă. Atmosferă înaltă. Spiritele profesorilor și ale studenților sunt coplesite de preocupări științifice. Deaceea, cele mai multe Universități din America sunt în afară de oraș, cum sunt mănăstirile la noi. Am vizitat Universitatea din Maryland, o mică colonie de savanți și — în parte — de viitori savanți. Cele două Universități, au pavilioane pentru studenți și studente, separat, dar în acelaș parc. Profesorii trăiesc o viață apropiată de a studenților. Conducătoarele și conducătorii căminelor studențești sunt adevărați părinți pentru tineretul aflat în pensiune. E drept că spiritul umanitarist internațional și francmasonic se manifestă peste tot. Vieța socială americană este viciată de această spiritualitate bolnăvicioasă. Cei cari o promovează sunt în general Evreii bogați. Cultura americană stă sub această influență nefastă.

II

Observații asupra vieții americane.

În America vieța se trăiește intens. Din cauza mașinismului aplicat pe o scară întinsă, vieța familiară este puțin slăbită. Copilul trăiește mai mult în școală și în societățile sportive, iar adolescentul intră în uzină, fabrică, atelier sau magazin destul de timpuriu. La 40 de ani, Americanul consideră vieța încheiată. Cine nu și-a asigurat până la această vârstă o posibilitate de existență, rămâne un învins al vieții. Cei mai mulți milionari ajung la avere între 25—30 de ani. Aceasta e vârsta eroismului economic, când bărbatul încearcă totul. Cade, se ridică, iarăși cade și în felul acesta, birue cel mai tare, cel mai capabil și mai abil în lupta pentru existență. În vieța americană este curentă căderea și ridicarea. Cei mai mulți ajung de mai multe ori milionari și apoi cad, pentru a se ridica din nou sau niciodată. Nu desperează nici când. Cine cade și se ridică de mai multe ori, acela are șanse la urmă să rămână milionar sau miliardar. Dintre toate naționalitățile, anglo saxonii sunt cei mai curajoși și mai perseverenți.

a) **Spiritul materialist.** Economicul predomină vieța americană. Intelectualul american face studii din pasiune sau din plăcere, dar niciodată nu se gândeste să și câștige existența pe baza diplomei. Universitățile sunt focare de cultură, care luminează

drumul economicului, dar nu pentru a creia salariați în bugetul statului. Foarte puțini și numai dintre cei mai capabili se dedică științei, în vederea unor noi cuceriri economice pe calea științei și a descoperirilor. Restul tineretului, după ce termină școala medie practică, intră în lupta vieții încă dela 16—17 ani. Din familie și de mic, copilul este crescut cu dorința de a se avânta cu curaj în lupta vieții. Curajul și spiritul de aventură economică este cultivat din școală și din familie.

În locul eroismului războinico-militar din Europa, acolo, se cultivă eroismul economic. Toată năzuința este spre materie, spre cât mai mult și mai mult. Limitele acestor năzuinți materialiste aproape că nu se cunosc. Exemple avem în așa numiții regi ai petrolului, ai oțelului, etc. cari nu încetează un moment activitatea de a strânge și de a-și mări averea cât mai mult. Prea puțini americani își pierd timpul cu politica, cu arta sau literatura. Cei cari se dedică creațiunii intelectuale o fac din reale inclinații. Cei mai mulți dintre aceștia sunt pasionați de performanțe: de a descoperi sau de a inventa, ori de a străbate cele mai necunoscute regiuni. Dealtfel, întreaga vieța americană este stăpânită de acest spirit de întrecere. Sufletele contemplative sunt nimicite în America. Vieța urbană mai ales este ucigătoare pentru meditații și cu totul improprie filosofiei. Nu se poate gândi și filozofa în orașele americane, unde totul este grabă și muncă încordată până la extenuare.

Puțina agricultură se face tot în stil mare, cu mașinile și metodele cele mai perfecționate. Peste tot munca este divizată. La o fermă se cultivă numai porumb, ori numai grâu, sau se cresc paseri și dintre acestea numai găini sau numai curci. Ca și în Anglia, fermele pentru paseri sunt specializate. Diviziunea muncii a dat cele mai bune rezultate. În restaurante și'n toate localurile de consumație este cea mai mare curățenie. Pâinea este împachetată gata și tăiată felii dela fabrică, fără ca să se umble cu mâna pe ea. Carnea la fel, se vinde împachetată pe diferite categorii și cantități, fiind legată într'o plasă de sfoară. Aceasta pentru a se puteu servi ușor și repede.

Fermierii, ca să facă economie de personal, împrejmuesc porțiuni de zeci de Ha. cu gard și acolo cresc vitele fără păstor. Apa este continuu improspătată în uluce dela ciușmea. În felul acesta, un singur om îngrijește câteva sute de vite sau câteva mii de porci, având mașini și forța electrică la dispoziție pentru tocatul fânului, măcinatul grăunțelor, și curățitul grajdurilor. O fermă este așezată pe câteva mii de Ha. de pământ arabil, fânață sau pădure. Câteva ferme la un loc, ar fi cecece numim

noi în Europa un sat, care este o uzină agricolă și nu o grupare de mai multe case sărăcicioase, cum este în S. Estul Europei.

În America există încă mult pământ virgin, care ar putea hrăni milioane de oameni. În vreme ce Europa se sufocă cu peste 200 loc. pe Km. p., în America se găsesc pustiuri necultivate și nepopulate.

b) Cultul copilului, al femeii și al naturii. Educația și instrucția copilului este urmărită de aproape și cu egal interes de familie, școală și stat. Respectul de copil este sincer și ocrotirea lui este dreaptă, fiind o tradiție a poporului anglo-saxon.

Femeia americană muncește în rând cu bărbatul, se distrează la fel și ia parte activă la treburile publice. Din această pricină, ea este mai obosită și aceasta se răsrânge asupra familiei, cu urmări neplăcute.

Fiecare dintre cei doi soți are câte o mașină, cu care dimineața pleacă la uzină sau la birou, de cele mai multe ori în puncte diferite ale orașului. Căminul rămâne singur. Masa se ia la amiază și cei doi soți se văd numai seara, după ora 6, când ies la plimbare cu mașina, merg la spectacole, etc. Viața de familie a devenit și ea mecanică, monotonă și lipsită de farmecul și căldura patriarhală în sens european. Peste tot femeia este respectată totuși. Ea rămâne încă admirată pentru toată strădania ei de a egala bărbatul.

Cu tot mașinismul Americanii nu sunt indiferenți pentru frumusețile naturii. Dimpotrivă. În America sunt cele mai frumoase parcuri. Din orașele mari nu lipsește grădina zoologică, grădina botanică, aquarium și planetarium. În zilele de sărbătoare, toate aceste grădini și instituții mișună de public, și cu deosebire de copii și tineret. Este un mijloc practic de educare și instruire al copiilor, cari privesc cu mare interes animalele exotice. La fel cu plantele din grădinile botanice și peștii din aquarium, pentru întreținerea cărora se cheltuiesc sume fabuloase.

c) Tehnica americană. În Chicago, prin generozitatea unui miliardar american, s'a construit pe malul lacurilor Michigan, un frumos planetarium, punctul de atracție al tuturor vizitatorilor.

Geniul american s'a dezvoltat mai ales în direcția tehnicii. Pentru europeni este de necrezut ca tehnica să mute casele și bisericile din loc, fără a le dărâma. Americanii au cele mai bune motoare. Au laboratorii, muzee, observatoare, institute de cercetări științifice, cu un cuvânt, tot ce a creiat mintea omenească mai de valoare în domeniul tehnicii. Știința și tehnica a progresat în America, datorită geniului etnic, dar și generozității atâtor miliardari, cari și-au lăsat toată averea pentru progresul științei.

Realizările lor sunt dovada acestui nestăvilit progres al tehnicii: cele mai lungi poduri din lume (peste apă și sub apă), clădirile cele mai înalte, lunetele sau telescoapele cele mai mari și mai puternice etc. etc. Au avut și dela natură cel mai frumos și mai bogat dar: Niagara, unde se află cele mai puternice uzine electrice din lume.

Cu toți spiritul lor practic și utilitarist, americanii au un cult pentru tradiție și artă. Toate marile uzine, cum este și „Ford”, au muzee și parcuri, în cari sunt adăpostite cele mai vechi obiecte de artă populară sau cele mai antice vehicule, colecționate din palatele și curțile nobile din Europa.

III.

Românii din America

Cunoașterea Americii și a Românilor de peste Ocean a fost punctul principal din programul participării delegației române la Jamboreea dela Washington. Și spre marea noastră bucurie, am reușit să vizităm cele mai importante centre locuite de Români. După trecerea celor 9 zile de tabără la Washington, delegația a cercetat rând pe rând, câte 4-5 zile următoarele orașe: Philadelphia, City Atlantic, Chicago, Aurora, Indianapolis, Detroit, Cleveland, Buffalo, Niagara, New-York și Baltimore, patria lui Edgard Poe.

Peste tot frații noștri ne-au primit cu ospitalitatea din țară. Erau zile de sărbătoare pentru ei și pentru noi. Ne primeau cu lacrimi în ochi și se despărteau cu melancolie. Ei vedeau în noi rudele, frații, surorile și părinții, de cari s'au despărțit pentru a și câștiga o existență mai bună, într'o țară cu o lume mai dreaptă.

Emigrarea Românilor în America a sporit treptat: în 1899, erau 98, în 1914, 135.000, numai în Statele Unite. Din cei aproape 1.000.000, de Români câți au trecut peste Ocean, sunt 750.000 numai în Statele Unite. Numărul lor a sporit mai ales după război. Sunt și mulți Evrei. În Statele Unite avem 150.000 Români și 100.000 Evrei, iar în Canada avem 15.000 Români și 10.000 de Evrei.

În cele câteva zile cât am stat între frații din diferitele orașe, am putut constata: toți cei care muncesc au o situație materială excelentă. Cu deosebire sunt de admirat cei din colonia Aurora la 20 Km. de Chicago, cari sunt în fruntea Românilor din America, din toate punctele de vedere. Ei sunt un cuib de oameni înțelegători și gospodari. Au două biserici și duc o viață culturală și națională intensă.

Din nenorocire, frații noștri au dus peste Ocean și multe din păcatele din țară: vrajba, ura, cearta, lipsa de solidaritate în multe chestiuni culturale,

metehne cari te fac să crezi că ești tot în țară. Din biserică pleacă duhul împăciuitor, dar tot de acolo pleacă și vrajba, adeseori. Caracterul etnic apare evident. Exemplul bun al altor nații, cu cari duc vieață comună în uzină, le-a mai corectat unele defecte. Totuși, au încă destule spre a se mândri că nu și au pierdut naționalitatea.

Copiii lor vorbesc limba americană, urmează la școala americană, așa încât limba română abia o mai înțeleg. Cu generația bătrânilor, se vor desnaționaliza încetul cu încetul frații de peste Ocean. La aceasta contribuie mediul superior american, care-i atrage și de care sunt mândri. Ar fi un singur mijloc de a-i menține legați de țara lor: să li se dea voie să-și cumpere imobile în România, cu condiția de a se retrage în țară, ei sau urmașii lor. Prin aceasta cei mai mulți, după 10—15 ani de muncă,

și-ar aduce capitalul agonisit să-l fructifice mai departe pe pământul țării. Ori, spre marea durere și pierdere a celor mai buni frați, nu numai că nu li se dă voie să cumpere imobile în țară, dar li se fac și cele mai mari greutăți, atunci când vin să și vadă rudele și prietenii. Toți, dar absolut toți, ni s'au plâns de șicanele autorităților noastre vamale și administrative. Este o mare greșală ca să nu-i spun crimă, față de acești frați ai noștri, cari vin cu dragoste să ne vadă, și pleacă amăriți și desgustați de cele ce văd că se petrece cu ei și cu ai lor... din țară.

Poate viitorul, înțelegător al problemei strănerii și sporirii capitalului biologic național valoros — de ori unde ar fi el — de pe tot cuprinsul pământului, va aduce o deslegare și acestei chestiuni vitale pentru neamul nostru.

Golgota Românilor de peste hotare

și marea problemă a Europei:

extirparea cancerelor ungureasc și bulgăresc

de AT. MOTOGNA

Luându-ne apărarea în recente atacuri ale vecinilor de peste Dunăre, marele ziarist englez J. Swire publică în ziarul „Times” o scrisoare din care, între altele, reținem întrebarea: cum se face că „*nimeni nu vorbește despre drepturile românilor din Bulgaria*”.

Concomitent agenția telegrafică din Sofia vorbește despre o acțiune a Italiei de a-și atrage de partea sa pe macedoneni, în scopul de a exercita o influență decisivă în probleme ce interesează statele din Balcani.

Iată, deodată două informații venite de peste graniță, care ne privesc îndeaproape. Prima relatează desinteresul nostru pentru Românii din Bulgaria și a doua, hotărârea guvernului din Roma de a recurge la serviciile Macedonenilor — despre care se știe cât sunt de vrednici — pentru a și asigura succesul unei anumite politici față de statele Balcanice. Singure aceste informații sunt suficiente pentru a ne da multe de gândit și cu osebire despre soarta Românilor rămași în afara granițelor țării. Și mai ales acum, după ce ultimele știri, controlate și din sursă oficială — cum informează d. I. Paleologu în ziarul „România” în nr. 410 din 22 Iulie a. c. — ne vestesc că orga-

nele oficiale maghiare din Ucraina Subcarpatică au dispus închiderea a patru școli românești, singurele care ființau în această regiune, lăsând copiii de români fără învățătură, iar pe preoții și învățătorii lor fără salarii, pe drumuri. Iar mai nou autoritățile maghiare dela Hust se pare că au dat ordin să se distrugă cronică istorică a comunei Apșa, — cum relatează d. Paul Gheorghiu în ziarul „Semnalul” din 12 Iulie — cronică românească ținută de secole în îngrijirea școlii din această veche și pură comună românească.

Statistica Românilor de peste hotare

Intr'o singură zi — 22 Iulie — am reținut din presa cotidiană știrile citate mai sus, privind soarta Românilor de peste hotare. Arătăm mai jos numărul Românilor aflători sub stăpâniri străine. Toți aceștia îndură calvarul fraților din Ucraina Subcarpatică. Și fără ajutorul nostru vă veți putea da seama câtă suferință și câte umiliri suportă aceștia, dacă tuturora le merge la fel ca și Românilor de sub stăpânirea vecinilor de peste Tisa.

România Eroică

U. R. S. S. (Ucraina): „Republica Moldovenească” are	1.200.000	români
Ungaria: avea	250.000	„
a mai preluat din Ucraina Subcarpatică	20.000	„
Jugoslavia: Banatul jugoslav are	150.000	„
Timocul jugoslav are	300.000	„
Macedonia jugoslavă are	50.000	„
Bulgaria: Timocul bulgăresc are	120.000	„
Macedonia bulgărească are	30.000	„
Grecia: Macedonia are	200.000	„
Italia: în Istria sunt	3.000	„
preluați din Albania	150.000	„
America: în U. S. A. și America de Sud (circa)	300.000	„

In total: 2.773.000 români

care trăesc în afară de granițele țării mame, sub jug străin, îndurând toate umilințele posibile.

Vina oamenilor noștri politici

Intâi un cuvânt pentru aceștia, fiindcă lor li se poate imputa starea de sclăvie în care se află Românii de peste hotare. Cu obicinuitele noastre datini i-au dat uitării. S'au desinteresat de soarta lor. S'au mulțumit să se hărțuiască cu guvernele Budapestei, combătând revizionismul în timp ce România era cea dintâi interesată la revizuire. Ba am avut și o ligă anti-revizionistă care s'a hărțuit cu oficinele înființate cu francii falsificați de faimosul prinț W. nichsigretz și miliardul de lei realizat din timbrele românești falsificate în nu mai puțin faimoase tiparnițe ungurești.

De unde tratatul dela Trianon fusese un dictat arbitrar, compus și în urmă, înainte de parafare, fusese „revizuit” în ciuda protestelor delegaților Români și cu nesocotirea drepturilor noastre, noi am continuat să-l susținem. Așa se face că față de Ungaria avem o graniță nedreaptă și nenaturală, pentrucă era de datoria oamenilor noștri politici să revendice granița stabilită în tratatul secret de alianță dintre România pe de o parte, Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia pe de altă parte, din 4 August 1916, tratat care ne permitea să anexăm întreg Maramureșul, adică și Maramureșul de sus, apoi o linie de frontieră dinspre Ungaria mai spre Apus și în fine o altă graniță cu Jugoslavia, căreia i s'a atribuit pe nedrept jumătate din Banat.

Și asta nu i tot. Oamenii noștri politici au mai săvârșit o crimă care nu li se va putea uita niciodată, când după tratatul din București n'au validat propunerea guvernului din Sofia. Conform acesteia Bulgaria urma să și cheme acasă toată populația bulgărească din Cadrilater, — o mână de „Balcangii”

cu așezări recente a căror transferare nu însemna nici o pagubă pentru noi. Acceptând oferta cu condiția cerută de Bulgaria: să fie pentru totdeauna pace între noi și ei, scoteam „Cuiul lui Pepelea” din Cadrilater putându-i înlocui cu Macedonenii, români vrednici și de ispravă încât comitagii de peste Dunăre n'ar mai fi îndrăznit să ne facă vizite nedorite.

Să mai punem în socoteala conducătorilor noștri desinteresul față de promisiunea de a ni se da Valea Timocului din Serbia, populație într'o masă compactă de români? În 1918, sub protecția armatei italiene s'a constituit o republică a Pindului, un mic stat aromânesc, — de soarta căreia Bucureștiul grijă n'a avut, încât a dispărut imediat. În Noembrie 1917 s'a format un comitet care în congresul din 17 Decembrie acel an a cerut o întreagă autonomie pentru Moldova transnistriană, iar în Rada (parlamentul) ucrainian s'a strigat: „Să ne soindinim (unim) cu frații noștri din Moldova (Basarabia).

Atâtea crime și atâtea păcat săvârșit față de frații noștri, pe cari i-am cedat declarându-ne satisfăcuți de bunăvoința congresului dela Versailles, unde granițele au fost trasate și cu multe sfori și sforării pe cari noi n'am încercat îndeajuns să le rupem. Românii din Ungaria, din Bulgaria și — să vorbim pe față — acei din Jugoslavia au fost dăruiți robi străinilor. „**Au intrat bietii țărani români de vii în mormânt; nici școală, nici biserică, nici măcar limba românească nu le e tolerată.**” „**Revizuirea dela Versailles a fost pentru ei prohodul morții și al înmormântării. Iar pentru noi o adevărata suire pe Golgotha**” — cum cu durere se exprimă profesorul S. Mehedinți (Soveja) în admirabilul său volum „**Invățătorul în Straja Țării.**”

Amintiți-vă exclamația soldatului transnistrian care în 1917, la deslăpirea Basarabiei de Rusia, întreabă: „Dar pe noi, fraților cui ne lăsați” pentru a avea o neînsemnată imagine a durerii fraților părăsiți pentru cari conducătorii țării noastre, faimoșii politicieni, n'au binevoit să intervină o singură dată — rogu-te — pentru a nu strica relațiile cu statele care aveau cel puțin tot atâtea interese în România.

Situația elementului minoritar în România

În schimb, în dreptatea politiceii sale față de minoritățile ei, România se plasează pe primul plan între toate statele Europei în ce privește concilianța, solitudinea și dreapta înțelegere, permanent dovedite, față de toate minoritățile ei, oricare este origina lor etnică. Faptul este îndeajuns de dovedit și recunoscut de marile state ale Continentului. La noi minoritățile se bucură de tratament egal cu populația românească, au toate libertățile a se cultiva și des-

volta, — ceea ce după părerea noastră este o enormă greșală, fiindcă așa cum merg lucrurile în lume se impune cu putere de lege asimilarea naționalităților eterogene. Mai mult chiar: tot dintr'o exagerată generozitate am fărâmițat proprietățile rurale, întărind în acest chip și elementul minoritar care a fost improprițar în aceiaș măsură cu Românii. Nu face

să mai arătăm că minoritarii dispun de școli de toate gradele cu drept de publicitate în număr satisfăcător, fiind întreținute și cu cheltuiala statului, în timp ce aproape trei milioane de Români aflători în state străine aveau până mai deunăzi în total 45 școli, inclusiv celea din Rusia subcarpatică, închise din ordinul Budapestei.

Traiu Românilor de peste hotare

Am arătat numărul Românilor care trăiesc în afara granițelor noastre. Dacă așezările românești ar fi arătate pe o hartă etnografică, s'ar vedea lămurit că granițele românismului nu s'ni pe departe acele fixate prin tratatul dela Versailles. Granițele noastre sunt la Tisa și la Dunăre față de Germania și la Marea de Asof față de Rusia, la Adriatica față de Italia și în Asia Mică față de Turcia, având Constantinopolul drept capitală a imperiului nostru spiritual, după cum spiritualitatea rasei noastre stăpânește cu adevărat aceste întinderi. Elementul român trăiește în masse mari, aproape compacte, în șesul Crișurilor,

In Ungaria. Din patruzeci de școli românești existente în Ungaria imediat după semnarea tratatului dela Trianon, nu mai ființează nici una. Au fost închise, iar învățătorii lăsați pe drumuri. Introducerea cărților românești sau tipărirea acestora este cu desăvârșire interzis. În bisericile românești liturgia se servește în limba maghiară. Nu se admite nici un fel de serbare ori manifestare cu caracter românesc, oficialitatea nedându se îndărăt dela nici o nelegiuire care poate contribui la extirparea Românilor. Se citează cazuri de cruzimi de necrezut, cum este acela al preotului român din Bedeu are-

Corpul profesoral și elevii dela Școala română din Ianina (la 24 Ian. 1937)

în Banat, în Craima, pe Valea Timocului și dincolo de Nistru, în ținutul botezat „Republica Moldovenească”. Mai respirați sunt Românii din Italia (Albania), Iugoslavia, Grecia și Bulgaria. Toți aceștia sunt băștinași, peste cari în cursul veacurilor s'au așezat popoarele azi dominante. Satele românești din Valea Apșei, de pe Șesurile Crișului, din Banat, din Timoc, din Moldova Rusească și macedonenii și-au avut în toate timpurile rosturile și întocmirile lor, fiind crescuți și educați în spirit românesc. Aceasta până după războiul mondial când începe epoca naționalităților, iar statele care-i ocrotesc, — cum se va vedea — caută cu zor și tot dinadinsul să-i desnaționalizeze, să-i desființeze ca națiune.

stat și închis pentru că a vrut să organizeze o serbare românească la Crăciun, sau altul, tatăl și mama unui copil au fost condamnați la 10 ani închisoare pentru că fiul lor a recitat în public o poezie românească.

E dela sine înțeles că pentru noi e fără folos să înșirăm neomenia vecinilor față de frații noștri, atunci când noi facem tot ce omeneste-i cu puțință pentru a asigura Ungurilor conlocuitori o dezvoltare liberă în legea și tradițiile lor. Dar nici la mare lucru nu ne putem aștepta dela conducătorii Ungariei, urmași în scaunele altor călăi care au frânt pe roată pe Horia și Cloșca, au organizat masacrele în satele românești din Ardeal în revoluția din 1848 și

la finirea războiului au ordonat mișeleștile măceluri din Beliș, Lăpuș, Beiuș și alte înfinte nelegiuri.

În Bulgaria. Românii n'au școli și biserică românească; sunt închiși, deportați și maltratați dacă vorbesc românește. Până și rugăciunea creștină „*Tatăl Nostru*” a fost interzisă din ordinul guvernului și înlocuită în școli cu această formulă:

„Sunt Bulgar. Iubesc Bulgaria și jur că voi lucra toată viața pentru libertatea și unitatea națiunii mele Bulgare

„Doamne ajută-mă”.

(după „Universul”, 23 Oct. 1936)

Acelaș tratament îl au Românii în Jugoslavia, frații din Statul Sovietic și Aromânii care luptă din răzputeri și cu nespuse sacrificii pentru a-și păstra naționalitatea.

Care trebuie să fie politica noastră în problema Românilor de peste hotare

Față cu situația Românilor care se prăbușesc sub jugul străin și se înecă în masse dușmane nouă, trebuie să urmăm o politică hotărâtă. Faimoșii politicieni, cum am spus, au fost prea comozi și poate prea miopi spre a vedea realitățile. Noua așezare constituțională trebuie să însemneze și o altă politică pentru ocrotirea românilor din afara granițelor țării. Astfel va trebui să urmăm o dublă acțiune: în interiorul granițelor și peste acestea.

Marea problemă a Europei:

extirparea cancerelor unguresc și bulgăresc

În încordarea internațională de azi se desprind câteva neamuri care se agită, între cari Ungurii și Bulgaria sunt cei mai neastâmpărați. Le arde de revizuire. Revendică teritoriile pentru vânat și jaf după însușirile mongolilor, aceste neamuri în tot trecutul lor de când s'au așezat în Europa nefăcând altceva, decât jaf și agresiuni. Nici o mie de ani de coviețuire cu popoarele bătrânului nostru continent, n'au reușit să-i desbare pe Unguri de năravurile specifice stepelor Asiei fără hotare, de unde au venit.

Aceiași sunt Bulgarii. Barbari și hrăpăreți, gata totdeauna să prădeze pe vecini, să tulbure liniștea popoarelor învecinate.

Istoria Ungurilor începe cu invazia în Europa, apoi cu tâlhăriile operate pe locurile cucerite prin arme și omoruri în masă. La fel istoria Bulgarilor. Urmași ai unei hoarde asiatice, continuă de secole

În interior. Să ne scuturăm de elementul evreesc, care a copleșit orașele țării, a acaparat principalele bogății naționale și vămuesc agoniseala populației rurale. În locul lor să aducem macedoneni și pe toți românii care azi sunt pe cale de ași pierde ființa națională sub opresiunea străină.

Să isprăvim cu pașaportarii, cei introduși pe căi frauduloase și cu toată șleahta „specialiștilor” și „trimișilor” care ne sufocă și jefuesc. Să se curme în mod hotărât tradiția că România este țara de refugiu a tuturor isgoniților din patria lor și a celor fără patrie, care îndată ce-și găsesc rosturi între noi — firește fără muncă, decât cu speculații și hoții — devin de-o obrăznicie revoltătoare și din cari se recrutează toată liota spionilor iar mai târziu, după în-cetățenire, a trădătorilor de țară.

În afara granițelor. Pe Românii care au ajuns la sfârșitul puterii lor de rezistență, să-i aducem în țară. Avem nevoie de ei pentru a întări paza granițelor și pentru a româniiza industria și comerțul, azi acestea fiind în mâini străine.

Pentru ceilalți Români să avem cea mai largă sollicitudine. Nimic să nu se cruțe pentru a-i ajuta să se desvolte în spiritul național, aceștia fiind și pionerii românismului pentru timpul când va suna ceasul adunării generale, care odată și odată va veni. Căci nu se poate închipui ca seminții de seama celor ungurești sau bulgare să continue a trăi în Europa ca state independente și să înfrunte la infinit și cu atâta nerușinare civilizația bătrânului nostru continent.

să opereze pe malurile Dunării de jos. Nici unii și nici ceilalți nu și-au pierdut nimic din caracteristicile rasei lor: au fost și continuă să fie aceleași neamuri jefuitoare, cu toate însușirile barbare ale populațiilor sălbatice din stepele asiatice.

Ori cât s'a încercat adaptarea Ungurilor mediului civilizat al continentului nu s'a reușit. Dovadă avem înșfăcarea de curând a micii provincii Ucraina Subcarpatină, trecută prin foc și sabie după datinile și tradiția neamului unguresc. Comitagiile dela Sud, de o cruzime neînchipuită, și-au scris istoria cu aceleași slove aduse ca zestre dela Volga. Nimic din tot ce se chiamă civilizație și omenie nu s'a legat de aceste două neamuri, dovedindu-se într'o mie de ani inadaptabili mediului european.

Care pot să fie raporturile statelor europene cu hoardele mongolice pripășite prin invazie în goana

după jaf? Și care este deslegarea problemei, dacă nu o adâncă operație menită să mântuie Europa de cancerul unguresc și bulgăresc!

Căci nu-i de sperat ca aceste venituri să-și lăpede năravurile și nici să poată fi aduse să colaboreze la înflorirea civilizației și pacea continentului.

Pentru noi mai ales, care-i avem vecini la Sud și Vest, problema cancerului european are o însem-

poarele europene, — o bubă hidoasă și primejdioasă în acelaș timp, pentru lecuirea căreia trebuie operat adânc cu bisturiul.

Datoria noastră, a tuturor Românilor, este ca în calitate de moștenitori și deținători ai geniului constructiv roman, să ne îndeplinim cu tărie rolul de înaltă cultură și civilizație pe care numai noi o putem avea în aceste părți; este să luptăm cu toată

BCU Cluj / Central University Library Cluj
Horă românească în Pind

nătate deosebită. Nu ne mai putem permite luxul să-i ajutăm să-și continue opera lor destructivă în vecinătatea noastră. Și nici să-i hrănim cum am făcut-o la Budapesta, sau să-i sprijinim în felul dela 1878, când am contribuit vârtos la alcătuirea statului vecin peste Dunăre. Sunt neamuri cari nu se pot împrieteni cu omenia, cari trăesc din jaf și parazitism, încât constituie cu adevărat un fel de cancer între po-

energia și cu toate puterile pentru eliminarea barbarilor din centrul Europei, pentru refacerea frontului latinității, a vechiului imperiu roman, pentru curățirea Europei de hoardele asiatice. Aceasta este porunca vremii, pe care s'o împlinim cu hotărârea de a curăți șesul dintre Dunăre și Tisa și Peninsula Balcanică de focarele destructive cari permanent amenință pacea noastră și a continentului.

Un târg de Mostre

De câțiva ani, în mod regulat, se ține, la Sibiu, în cursul verii, târgul de mostre. Anul acesta acest târg a fost subvenționat și din tezaurul public.

Este locul de a ne întreba al cui e acest târg; pe cine reprezintă și cui folosește?

Ne-am luat osteneala de a vizita în amănunt târgul. Afară de câteva mari firme, cari își ascund originea sub anonim, ceea ce implică factura judaică, impresia cu care rămâi e că întregul târg de mostre servește de reclamă, de demonstrație periodică, de promovare a intereselor exclusiviste săsești și germane de pe teritoriul țării.

Nu e o pură întâmplare că târgul acesta de mostre se ține la Sibiu. E locul și centrul tradițional de afirmare germană în România.

Dar mai servește la ceva: să demonstreze și celui mai nepriceput, cât de absenți suntem noi de pe câmpul de răz-

boi al industriei și comerțului; cât de copleșiți suntem de interesele străine de neam și de țară.

Cele câteva firme românești ce expun, față de masivitatea expozanților streini, face figură lamentabilă. Nu ar fi fost mai bine să nu se expună nimic; pentru ce ar fi fost nevoie ca să ne expunem la ridicol; pentru ce era nevoie ca să demonstrăm streinilor poziția tragică în care ne găsim!

Și mai ales pentru ce statul trebuie să susție din tezaurul public o asemenea întreprindere!

Prin rândurile de mai sus nu vrem să scădem din importanța expozanților români. Sunt firme cunoscute și apreciate: Mociornița, Iris, Porțelan Turda, Teodorașcu (lămpi și lustre electrice) din Galați — Gheorghe Cernez din Sighișoara vine cu o admirabilă expoziție de costume și artă națională. — Dar, din întreaga structură a târgului de mostre, rezultă că ei sunt de mărturie, că ei nu servesc decât de paravan pentru promovarea intereselor streine.

„Poetul a plecat în primăvară...”

Ion Moldoveanu

de GEORGE SBĂRCEA

„Azi nu mai cânt. Undeva
Cerurile-s sparte,
Din viață, din moarte
A căzut o stea.”

Aceia care ne-am întâlnit vreodată cu versurile gingașe și luminoase ale poetului Ion Moldoveanu, publicate prin mai toate revistele literare transilvănene, am rămas copleșiți de ultima desăvârșire la care ajunge uneori poezia acestui stihuitor, plecat dintre noi „în plină primăvară” cu abia douăzeci și șase de ani încreștați în răbojul vieții sale stăpânită de multe tristeți. Cine a fost acest Ion Moldoveanu, care scria — la vârsta când alții abia știu să se rupă din tiparnițele diferitelor influențe poetice — această pură, originală și bogată în cuprinsuri sufletești „Schimbare la față” :

Uite, cerul ca o plasă
Pe tristeți și arbori de mătăasă.
Acuma și holda noastră de secară îmi place mult
Acuma și cântecul inimei, altfel îl ascult.

Cine a făcut această schimbare la față
Peste necunoscuta-mi de până acum viață?
Vezi, și tocmai acum
Mândru mai apune soarele în drum?

Dragi îmi sunteți crește inverzite
Ca și voi, ispitelor ivite,
Ca și zarea ce-o purtăm pe mâini,
Ca și cântecul svăcnind în săni.

Și-mi sunteți dragi tristețile fecioare,
Cu iubirile trecute, viitoare.
Cu mândria ce-o purtăm pe rană
Și câmpia asta ardeleană.

Uneori, se pare c'am vrea să murim
Dar mințim, mințim.
Ancorăm doar pentru consolare
În tristețe și însingurare.

Ion Moldoveanu a fost un tânăr dascăl ardelean, care și-a împrăștiat cu dărnicie prisosul de suflet printre copilașii de cari se legase cu puternice filoane subterane, așa cum numai un adevărat fiu al satului o putea face. Din tagma acelor care își preschimbă meseria în apostolat, Ion Moldoveanu și-a desăvârșit cecece i se încredințase, cu sublima seninătate a încrederii în izbânda finală. Modest, firav și blând, liniștit și împăcat cu sine, întrebuițând zilele pentru a-și îmbogăți spiritul cu cât mai multă lumină, viața poetului stins în primăvara aceasta rodnică și biruitoare, s'a consumat molcom, fără stridente,

muiată în tristețea aceea zămisliitoare de frumuseți poetice, de aleasă originalitate.

Cine știe tristețile toate,
Cele din adâncuri, depe ape,
Tristețea pruncului abea născut,
A cavalerului în zale și scut?

Tristețea delfinului din pure mări,
Ori pe-a arborelui cu brațe'ntinse'n zări?
Cine știe tristețea morții albe,
Tristețea vieții în lumini și salbe.

Adie prin versurile lui Ion Moldoveanu acel sentiment al sfârșitului apropiat, care îi inchircește bucuriile, îi surdinează râsul, estompând tonurile simțirii lui poetice într'o tonalitate minoră, suavă și ninsă de tristeți ușoare, aburite, ca un fulg, dar prezente mereu, mereu apărând ca motiv principal în poemele-i străbătute de presimțirea grea. Scurta viață a lui Ion Moldoveanu a fost o „înalță destrămare, o continuă pregătire pentru nuntirea cu veșnicia”. Iată ce spune, cu modestia acea care îți umple inima de mare puritate, despre tinerețea lui în care „toate bucuriile răvnite au fost închise cu lacăt” :

Uite, tinerețea mea ca holda grâului blond
Cum curge la vale ca unda râului vagabond.
Mi-am închis de-acum pe veci cu lacăt
Toate bucuriile răvnite în treacăt.
Tot elanul lung și'nflorat,
L-am închis ca'n fluer incuiat.

Beat de soare și avânt, închin
Steagurile peste tot ce-a fost suspin.
Dar și clocot mult în piept și'n anii
Ce sunau cum suau'n noapte banii
Și creșteau cum crește 'n holdă grâul
Ori curgeau ca'n matca largă, râul.

Mamă, mâna ta și cerul ochilor,
Lanul stelelor și ploaia snopilor,
Cântecul de clopot al amiezii,
Apele, pădurile și iezii
Și Măriuțele de iarbă și omăt
Jale mi-i cum n'o să le mai văd.

În așteptarea sfârșitului, care nu poate fi înconjurat pentrucă poetul își simte tinerețea de lujer tânăr roasă la rădăcini de viermele care răpune cu predilecție trupurile arse de frigurile simțirii poetice, auzul lui a prins alte svonuri decât acelea ale vieții de rând, ochii lui s'au învățat a vedea departe, dincolo de zare, dincolo de prezent, să se piardă în țăriile înalte și să privească lucrurile omenești dintr'o perspectivă care potolește sbuciumul, ostoește dure-

rea inimii. Iată cu câtă seninătate și-a cântat moartea, pe care o simțea cuibărită undeva în trupul șubred, aproape, foarte aproape de inimă:

Poetul a plecat în primăvară
Cu tristețea toată'nchisă'n el.
Undeva, un sbor de porumbel
Zice-se, l-ar fi condus în seară.

Iar în urmă-i au rămas sub cer
Toate cum erau și mai 'nainte,
De nici unde nu 'nfioreau cuvinte
Pe tăcerea cât un dom de fier.

Undeva, sub lanurile 'n soare
Totuși se știa de cel plecat
Că ducea cu sine ne'mpăcat
O inimă cât un clopot mare.

Și-a rămas în urmă-i un caiet
Cu mai multe credincioase file,
Unde se puteau găsi discret
Pentru oameni lucruri inutile.

Prieteni „symposioniști” au cules aceste „lucruri inutile pentru oameni”, într'un volum, intitulat „Sbor peste ape”, care cuprinde toată bogăția de simțire a acestui cântăreț ardelean, strecurat printre noi cu marea modestie a adevăraților plăsmuitori de frumuseți.

După George Boldea și Pavel Dan, poetul Ion Moldoveanu văduvește poezia Ardealului de un talent dat în cea mai văratecă pârguire, de o sensibilitate făgăduitoare de mari indepliniri, cum rar se întâlnește în poezia, tânără românească. Puținul care a rămas de pe urma lui, face totuș mărturie despre darul poetic al aceluia care a fost Ion Moldoveanu, dascăl și făurar de armonii cerești și a cărui zestre poetică rămâne să îmbogățească cu lumini de stele și stropi de azur, scrisul ardelenesc.

Sinagoga

de ION COLFESCU-DELATURDA

Pe când eram procuror în capitala Ardealului, am avut un caz tipic. Primul Rabin din localitate a fost prins de poliție în flagrant delict de mituire. Anchetat și arestat, toată evreimea, cu mic cu mare, a invadat palatul de justiție. Era o adevărată blocare. În fața completului de confirmare a mandatului de arestare, cei mai talentați avocați ai baroului, evrei și creștini, i-au luat apărarea. Prezida unul dintre magistrații de elită, care știa că îndărătul cadrului legii formale, stau imperativele categorice ale Neamului și Patriei. Totuș atmosfera de captare a fost atât de puternic țesută, încât libertatea de judecată a fost anihilată. Nu numai că s'a infirmat mandatul, dar s'a strecurat, în mod inutil, în deciziune, un argument care pleda pentru nevinovăția inculpatului și care, dată fiind calitatea magistraților cari l-au iscălit, era de natură de a folosi vinovatu-lui la judecarea fondului.

Acelaș șef Rabin — un fel de cvaziepiscopevresc al Ardealului — ulterior a bătătorit, și nu fără de folos, pe rând, cabinetele tuturor miniștrilor însoțit de diferite coade de topor, și fluturându-le pe dinainte voturile evrești în alegeri. Judecarea cauzei era sistematic amânată, grație procedurii care prețindea prezența acuzatului în instanță. Nu s'a prezentat decât atunci când a crezut că și-a asigurat un complet de judecată binevoitor. Pentru a-și asigura achitarea, s'a prezentat însoțit de trei membri marcanți ai baroului, reprezentând câteși trei, în calitate de conducători, partidele de guvernământ, „români de sânge și buni patrioți”. Unul dintre aceștia

a formulat, pentru martorul principal, întrebări cu răspunsurile date, cari trebuiau debitate identic în ședință, sub sancțiunea eliminării din slujba pe care o deținea acel martor. Cazul era grav. Cei trei stâlpi ai statului ne steteau înainte amenințatori. Martorul, conștiincios, îmi prezintă formularul cu întrebările și răspunsurile și mă roagă să fiu indulgent, pen-trucă soarta sa și a familiei sale este în joc. Situația era grea și pentru mine, pen-trucă îmi dedeam seama că orice măsură aș fi luat contra avocatului, ca și contra martorului, ar fi fost înăbușită în fașe.

Cu asemenea mijloace, cu asemenea putere de corupere și captare și grație lipsei noastre de înarmare contra acestor feluri de a proceda, șef rabinul a fost achitat, dându-i-se astfel, lui și la ai lui, la fiii lui sufletești, un brevet de încurajare, pen-tru acțiunea de corupere pe care o patrona și care, de astădată, era confirmată și de către însăș imaculata justiție.

Care era speța? Șef Rabinul în chestiune incasa milioane pentru „Gabelă”. O dizidență îi făcea concurență. Pentru a o nimici a obținut concursul ministerului politicianizat. Intrucât însă legea și poliția îi steteau în cale, s'a gândit că poliția poate fi mituită. În acest scop a oferit șefului ei și ajutorului lui câte 50.000 lei. Polițistii au adus însă cazul la cunoștința mea și marele Rabin a fost prins în flagrant delict pe când număra banii unuia din iei.

Cazul e în devăr elocvent. Alături și pentru evrei, a fost mobilizat, prin persuasiune și arginți, tot ce era putere de stat la centru și în localitate, pen-

tru a asigura liberul exercițiu al corupției și al imoralității iudaice. Cazul acesta ne arată că evreului îi e permis orice, că el e în afară de lege. În adevăr, să ne închipuim ce s'ar fi petrecut, dacă un prelat creștin ar fi fost prins cu o asemenea faptă rușinoasă. Chiar dacă i-ar fi sărit în ajutor v'run eventual partid de la putere, el ar fi sucombat totuși sub opoziția publică. Numai insensibilitatea morală și satanismul iudaic se poate solidariza și pune sub protecția unor oameni, cari, sub masca religiei, cași sub alte diferite măști, propagă imoralitatea, corupția și dizoluția.

Cazul e în adevăr tipic și demn de pus în evidență. Să ne gândim la câte răspântii de drumuri nu sunt așezate curse, diabolic întinse, pentru captarea celătenilor și pentru furarea avutului lor. Procedeu este identic și repetat la infinit. Jaful este nemilos și general, după cum general este și concursul pe care li-l dăm noi evreilor pentru propria noastră nimicire.

Astfel se creează marile capitaluri evrești. Ele sunt produsul escrocheriilor, exploatărilor nemiloase, ale jefuirilor comise la lumina zilei sub ochii noștri impasibili, cu ajutorul nostru și sub oblăduirea autorităților noastre emasculate. Dela ramurile de comerț și de industrie și până la ziaristica, publicistica, literatura și cultura noastră, toate sunt contaminate de această suflare satanică. Și rezistența nu se vede nicăiri. Deabea dacă se profilează la orizont, în depărtări, în afară de granițele neamului nostru.

Imi vine în minte o ramură de activitate care tinde a deveni din ce în ce mai importantă: comerțul de automobile. Ce teren larg de înșelătorie li se deschide aici evreilor! Deaceea îi vedem deschizând câte o reprezentanță la toate răspântiile. Cum simt, cu mirosul lor fin, că o victimă e în perspectivă, tabără pe ea, ca corbii pe cadavre. Nu există mijloc de scăpare. Orice concurență cinstită e înlăturată. Victima e captată și . . . „în condițiile cele mai avantajoase” cumpără automobile cu 60—70 mii, sau chiar cu sute de mii de lei, mai scump decât și le-ar fi putut procura pe cale cinstită. Acest surplus de preț apare în toate ramurile de activitate ca o dijmă plătită fiilor lui Izrail. Indrăzneala iudei și rapacitatea ei nu au margini.

În toate ramurile de activitate se petrece același lucru. Intreg spiritul public, toată viața statului, este contaminată.

Unde este sediul?

Și unde este sediul acestei cangrene? Sediul nu-l putem căuta decât în *Sinagogă*. Acolo se crește spiritul de exploatare, acolo se cultivă, de secole, de milenii, puterea de captare, de mistificare; acolo se

pun la cale mijloacele de distrugere a neamurilor, acolo crește spiritul satanic cu care se înarmează izrail, pentru a putea opera netulburat în pădurile vii în cari se adăposteste.

Deaceea gândul nostru trebuie să se îndrepte spre *Sinagogă*, nu pentru a o dărâma, pentru a o submina în mod fizic, ci pentru a o arde, pentru a o distruge din anima noastră. Trebuie să ardem, trebuie să distrugem ceea ce *Sinagoga* a semănat în noi înșine. În definitiv, nu numai noi, ci toate neamurile vor trebui să se revolte în contra roadelor recoltate din sămânța iudaică. Căci în definitiv evreul e același pretutindeni, în orice haină s'ar îmbrăca.

Adormirea, somnul letargic, în care au fost aruncate neamurile de puterea hipnotică, cu care e înarmată *Sinagoga*, va trebui să înceteze.

Numai un asemenea somn letargic explică faptul că noi creștem pe Iuda în propriile noastre școli, că îl hrănim cu propriul nostru sânge, că-i punem la dispoziție, fără murmur, nu numai averea și viața, dar și anima noastră.

Numai astfel se explică faptul că, dela o margine la alta a țării, evreimea lucrează cu febrilitate, pe toate tărâmurile, la jefuirea bunurilor noastre fizice și morale, la distrugerea noastră ca stat și popor și faptul că noi, nu numai că nu rezistăm, dar îi punem la dispoziție forța publică, puterile statului, pentru propria noastră nimicire.

Deaceea ard *Sinagoge* la Roma și Berlin, deaceea va trebui să le ardem și noi din anima noastră. Căci, să știm bine, că nu *Sinagoge* de cărămidă, de piatră și beton ce s'au ridicat prin orașe și sate trebuiesc să ne atragă atenția, ci *Sinagoge* pe cari evreimea le-a ridicat în animele noastre. Numai aceste *Sinagoge* sunt periculoase. Numai acestea le ridică și le întreține pe cele de cărămidă, de piatră sau beton.

Dacă vrem să trăim, va trebui să desființăm și noi toate școlile în cari creștem odrasle iudaice, toate instituțiile ocupate de aceste odrasle, toate întreprinderile industriale și comerciale dominate de spiritul iudaic; toată ziaristica, publicistica, cultura, spurcate de infiltrațiuni semite.

Noi le dăm evreilor școala, ocrotirea, puterea, prin cari ni se confiscă averile fizice și morale, în detrimentul cărora se ridică în mijlocul nostru *Sinagoga*.

Când va sosi și pentru noi timpul ca să retragem tot concursul ce îl dăm jidanilor pentru propria noastră nimicire; când ne vom deștepta din somnul cel letargic; când le vom arde *Sinagoge* din gândurile și inimile noastre!

Când li se vor confisca averile acumulate din sudoarea și sângele nostru și când vom libera pământul patriei spurcat de prezența acestei lepře!

Românismul la Carei

**-- Gospodăria oraşului şi nedreptatea făcută liceului,
transformat în gimnaziu --**

de FLAVIUS

Careii, oraş de frontieră, cu o populaţiune de 18.000 locuitori, continuă a trăi în ritmul moştenit dela precedesorii noştri. Aşezat în plină câmpie şi departe de orice curs de apă, el este lipsit şi de canalizare şi de apă potabilă şi de pavaje. Românismul este reprezentat aici prin profesorii celor 3 şcoli secundare, prin ofiţerime — este aici un regiment de grăniceri — prin funcţionarii primăriei, toţi români, prin judecătorii şi funcţionarii respectivi, deasemenea români, prin alţi funcţionari dela celelalte autorităţi publice şi de o populaţiune mărginaşă şi muncitoare de circa 6000 suflete. Dintre cei 18.000 locuitori, 2500 sunt evrei, cari ocupă centrul oraşului şi cari, împreună cu ungurii, deţin întregul comerţ. Industria e reprezentată printr'o fabrică de hârtie, tot de factură jidovească.

Ca şi la Satu Mare, găsim aici, între 6 farmacii minoritare, o singură farmacie românească.

Avem aici 24 medici, dintre cari 4 români şi restul unguri şi evrei, ungurii fiind în majoritate.

Imprejurimile oraşului au o majoritate românească. Românii aceştia erau pregătiţi pentru maghiarizare, întrucât fuseseră înglobaţi la Episcopia din Hajdudorog, despre care se ştie că nu avea un alt scop. Limba maghiară era introdusă în biserică, la Carei ca şi la Sate, la epoca venirii dominaţiunii româneşti.

În afară de români, există în aceste părţi o puternică minoritate şvăbească, foarte bine situată, comunele lor având aspectul de mici oraşe. Buni gospodari şi oameni de ordine, ei totuşi nu au rezistat politicei de maghiarizare şi intelectualii lor aveau privirile îndreptate numai spre Budapesta.

Politica noastră de stat a urmărit scoaterea şvabilor de sub influenţa ungurească şi regermanizarea lor.

Azi această politică şi-a îndeplinit în mare parte rolul, căci, în general, masele şvăbeşti, şi în special conducătorii lor laici şi clerici, trăesc sub influenţa Berlinului, ajungând până acolo că au pe Hitler în şcoli şi nu se mai salută decât prin „Heil“.

În afara de această politică de regermanizare a şvabilor, încununată după cum se vede cu deplin succes, românii în Carei şi împrejurimi nu şi-au justificat prezenţa prin nici o operă creatoare.

Administrarea gospodărească a oraşului Carei

În Carei dela 1920 şi până astăzi gospodăria românească s'a mărginit a păstra impasibilitatea trecutului.

Actualmente primăria este condusă de d. colonel Toma Nadolu, numit, în virtutea Legei Administrative din 14, VIII, 1938, primar pe 6 ani. Dsa funcţionează însă în această calitate cu începere dela 17 III 1938. După cum se vede a împlinit deja un an de activitate.

O chestiune se pune: calcă pe urmele precedesorilor săi, sau a întronat un nou ritm de viaţă la conducerea primăriei? În tot ce priveşte personalul trebuie să constatăm, spre deosebire de alte oraşe dela frontieră, că este 100% românesc.

Avem satisfacţia de a constata că odată cu numirea colonelului de rezervă, fost luptător pe câmpul de războiu şi purtând în trupul său urmele eroismului de pe câmpia de luptă dela Mărăşti, a rupt cu rutină şi a început o serie de înfăptuiri, de natură de a-i făuri un nimb nou.

Ca orice gospodar, a început prin a-şi curăţi şi împodobi casa. Micile parcuri moştenite au fost curăţite şi transformate prin replantare după un gust într'adevăr urbanistic. În centrul oraşului, dintr'un tufiş murdar, a făcut un parc frumos, în mijlocul căruia a construit un chioşc pentru muzică. Strada Cuza Vodă, fostă în stare complet impracticabilă, s'a pavat din nou în sistem Ciclops, pe o distanţă de 500 m. S'au plantat pe diferite străzi 2400 arbori şi sunt pe cale de plantare încă 2500.

Această împodobire nu s'a mărginit numai la strade şi parcuri, ci s'a întins şi asupra caselor particulare, cari au trebuit să fie reparate şi văruite; asupra podeţelor de peste şanţuri, găsite în stare putredă şi de ruină, cari au fost reînnoite, şi până şi asupra şanţurilor de pe dealungul stradelor, cari, în lipsă de canalizare şi fiind complet astupate, s'au umplut de noroi şi deveniseră un adevărat focar de infecţie publică.

Astăzi şanţurile, redatate fiind funcţiei lor normale, parcurile refăcute, casele reparate şi văruite din nou, dau oraşului o înfăţişare de sărbătoare.

Clădirea primăriei, care nu a fost reparată de peste 60 ani, a fost complet refăcută. Acoperişul

școalei primare Nr. 1, a cărei stare de ruină periclita sănătatea copiilor, cari aveau să sufere ploaia venită de sus prin tavanele desfundate, a fost complet refăcută. Deasemenea s'au refăcut și făcut din nou clădirile abatorului.

Coloniștii din Ianculești, parte integrantă din oraș, nu puteau veni pe timp de ploaie la oraș, pentru că cele 6 km. ce îi separa nu puteau fi parcurși din cauza drumului desfundat și devenit impracticabil. Energia acestui ostaș, devenit primar și gospodar, a remediat radical acest rău. Prin muncă obștească, economisând circa 150.000 lei și cu o cheltuială numai de 6000 lei, a refăcut complet drumul cu bombamentul necesar și cu șanțurile de scurgere la adâncime de 2 m., precum și cu plantație de duzi pe tot parcursul.

Directorul școalei primare din colonie trăia într' o neagră mizerie cu familia și cu 2 copii, la un colonist tot atât de sărac cu mulți copii și în mizerie. Acestui director i s'a construit o locuință modernă cu 3 camere, antreu, bucătărie, baie, cameră de alimente și baie. Toate pentru prețul de 170.000 lei. Tot în această colonie biserica pe cale de construcție a fost ajutată de primărie cu o subvenție de 50.000 lei, primarul personal îngrijindu-se de lucrările necesare. Coloniștilor, în număr de 112 familii, în mare parte în stare de sărăcie, li s'a procurat animale de reproducție pentru cari s'a construit și un grajd special. Tot acolo s'a plantat în pășune circa 3000 nuci, iar pentru străjeri s'a creat un parc de nuci și s'a prevăzut diferite fonduri pentru ajutorarea lor după necesități.

Inima și sufletul acestui ostaș, devenit gospodar, se poate simboliza în pavilionul pe care l-a ridicat pentru străjeri cu un brad înalt de 33 m., fixat în beton armat, vopsit cu colorile naționale, în vârful căruia să strălucească stindardul național, care singur a costat 14.000 lei.

Toate aceste opere edilitare s'au făcut de actualul primar în timp de mai puțin un an.

Sunt încă străzi impracticabile, fiind lipsite complet de pavaj. Sunt alte străzi fără trotuare, cărora urmează a li se creia cel puțin pe o parte trotuar. Și sunt trotuare nereparate pe care circulația se face cu greutate. Toate acestea sunt în planurile viitoare de înfăptuire.

Cimitirul a devenit neîncăpător. Trebuiește creat altul, deocamdată pentru ortodocși, cari până acum nu existau. Cimitirul pentru animale era rău construit și în mijlocul orașului. Trebuie un nou cimitir construit după trebuință și în afară de oraș.

Este de remarcat că, nici ungerii pe vremea lor și nici românii până la actualul edil nu s'au gândit că pentru cei 18.000 locuitori nu e suficientă baia pe care o iau când se nasc și eventuala spălare a ca-

davrului odată cu părăsirea celor pământești, și că baia ar fi necesară și în decursul vieții. Actualul primar are în planul de lucrări construirea unei băi comunale care să facă față tuturor necesităților.

Iarăș este de constatat că nimenea până astăzi nu s'a gândit că un oraș nu poate trăi fără apă potabilă. Primarul ostaș și-a făurit planul de a remedia și această gravă lipsă. Măcelarii până acum tăiau vitele și duceau carnea acasă și o vindeau de multe ori stricată din cauza lipsei de gheață și a frigiferului. Actualul primar s'a gândit să remedieze și acest rău procurând un frigifer și înființând o fabrică de gheață.

Școala primară din centru, nefiind încăpătoare pentru populația școlară, de ambele sexe, va fi lăsată pentru băeți, urmând ca pentru fete să se creeze o altă școală.

Bugetul din care urmează a se alimenta toate aceste înfăptuiri este de circa 11.000.000 lei. Este de remarcat că energia primarului și a colaboratorilor săi a făcut ca încasările să se realizeze în întregime.

Biserica ortodoxă nu există în oraș, liturghia făcându-se într' o cameră dela primărie. Primarul a dat deja locul pentru biserică și se va îngriji ca construcția să nu întârzie.

Orașul nepavat, așezat în plină câmpie, făcând abstracție de trotuarele asfaltate în mare parte, este o nenorocire, atât în timp de ploaie, când stradele sunt înecate de noroi cât și în timp uscat, când praful te înecă și te orbește. Primarul ostaș a găsit, în limita mijloacelor de cari dispunea, și aici remediul cumpărând o autopompă, care servește și la combaterea incendiilor și stropitul străzilor. E de remarcat că până la actualul primar nu existau în Carei autopompe pentru stropitul străzilor, pentru cele 54 Km. străzi câte are orașul.

După cum se vede, cei ce nu sunt conduși de idei mercantile, și își dau seamă că rolul lor este, nu pentru a-și satisface vanitățile, pentru a parveni sau a se îmbogăți, ci pentru a servi realmente interesele publice, găsesc mijloacele de înfăptuire, văd relele și lipsurile ce trebuiesc înlăturate și pornesc cu energie la marile înfăptuiri pe teren. În ordinea edilității actualul primar a dat în adevăr dovadă că ritmul cel nou care cere românului să aibă ca principal rost al vieții Patria, îl stăpânește definitiv. Așteptăm dela un asemenea primar ca să vadă și să reacționeze și contra lipsurilor și relelor cari ne rod și cari provin din absența românului de pe câmpul de afirmare în ordine spirituală. Așteptăm dela energia și perspicacitatea sa, înlăturarea străinilor din indeletnicirile de ordine publică, dinamizarea

vieții naționale și afirmarea cu tărie a personalității sale în toate ramurile vieții publice în legătură cu calitatea sa de gospodar și de ostaș, oțelit în lupte grele pe câmpul de războiu.

Gimnaziul român din Carei

— **Nedreptatea făcută liceului „V. Lucaciu”, cu transformarea în gimnaziu —**

Medicii pentru a face diagnosticul unui bolnav, nu se mărginesc numai la arătările pacientului, ci-l cercetează în de aproape, uzând și de mijloacele științifice ce le stau la dispoziție. Același lucru trebuie să-l facă statul cu școala. Ritmul cel nou înțelege și măsuri în consecință s'au luat pe tot cuprinsul țării.

La Carei exista un liceu românesc care, purta numele nemuritorului *Vasile Lucaciu*. Nu știm pentru ce în acest an liceul a fost redus la modestul rol de gimnaziu.

Noi am cercetat din punct de vedere românesc regiunea și dincoace și dincolo de actuala graniță. Am constatat că e una dintre acelea în care eroziunile desnaționalizării forțate au făcut mai multe ravagii. Am constatat că curentul de desnaționalizare imprimat în masse continuă și astăzi. Și astăzi găsești copii, *români din ambii părinți*, cari nu știu românește. Am constatat că sufletele acestor oameni erau mai bine păzite în contra prăpădului unguresc de bisericile române din trecut, decât sunt păzite azi. O dovadă eclatantă ne dă frunțașă comună, fost românească de dincolo de frontieră, Nyra-Brani în care găsim pe cei crescuți înainte de război sub regimul bisericilor românești vorbind o românească impecabilă, pe când nouile generațiuni, până la vârsta de 25 de ani nu știu nici o vorbă românească și consideră ca o degradare învățarea acestei limbi.

Ne găsim în fața unui puternic focar de maghiarizare, existent și azi pe teritoriul românesc, iar pe teritoriul Ungariei îl găsim dus la ultima expresie: extirparea elementului românesc și înglobarea lui totală în rândurile maghiarimei șovine.

Puternicul centru de maghiarizare avea în Carei un focar extrem de periculos: era *Liceul Piarist din localitate*. Cine nu vede că, față de ravagiile pe cari le-au produs desnaționalizarea care a răpit națiunii noastre zeci de mii de suflete, crescute azi în sentimente dușmănoase nouă, se impunea crearea la această graniță, atât de expusă, a unui contra bastion care să întoarcă valurile în favoarea noastră, dincoace, cași dincolo de frontieră.

Dacă avem licee strălucite în țară, apoi acesta trebuie să fie printre cele dintâi. Cu atât mai mult nu putem înțelege cum s'a putut ajunge la desființarea lui, desființare care lasă la dispoziția acțiunii corosive venită de peste frontieră o întreagă regiune, deja greu contaminată de virusul renegării de neam.

Liceul purta numele lui Vasile Lucaciu: era o indicație și o speranță. Ne cade în mână un anuar destul de vechiu (pe anii 1924/25—1930/31) al acestui liceu. Reproducem câteva pasagii cari confirmă pe de'antregul constatările noastre la fața locului:

La 1896, directorul Ham Iosif scrie între altele:

„Partea de răsărit a fost și este locuită în majoritate de streini, iar județul Satu-Mare (Careii atunci era sediul acestui județ N.r.) este și prea la răsărit, unde valahii dominează, nu cu inteligența, ci cu numărul lor mare . . . Pe lângă valahi mai trăiește aici și un număr considerabil de șvabi . . . Prin urmare cine s'ar îndoi de misiunea liceului din Carei . . . ?

Și autorul anuarului comentează în chipul următor susținerile sale:

„. . . din punct de vedere minoritar a fost mare nevoie de această școală”. Nu uită să accentueze că nu nobilimea a dat „contingentul covârșitor”, ci tinerii iobagilor, fără să mai vorbim de ai „liberț”-ilor și ai „civis”-ilor.

„Dar cine a putut forma majoritatea iobagilor aici? Și astfel, dacă școala maghiară din Carei în trecut a avut o misiune față de aceștia, școala de azi are o datorie sfântă de a-i readuce la matcă, care drept nu pot să ni-l conteste decât indivizi străbătuți de ura de rassă, cari și azi cred că sunt oameni numai cei „din clasa cu coroana cu cinci brațe,” iar pentru rest nu au decât călcâiul și disprețul.

„A ne răspunde că operăm cu date din veacul al XVIII și al XIX, este cu o dovadă mai mult, cu ce mijloace incalificabile au trebuit să se năpustească asupra acestui ținut stăpânii de ieri, ca într'un timp atât de scurt, în cei cinsprezece ani ai veacului XX, să desmoștenească pe autohtoni. Ducem deci o luptă dreaptă pentru a recâștiga ce ni-s'a luat cu volnicie”.

Credem că ne găsim în fața unei erori din lipsă de informație. Așteptăm măsuri urgente din partea „Frontului Renașterii”. E o mare operă de renaștere națională care trebuie întreprinsă în această regiune.

Să se smulgă buruienile...!

de MIHAIL GLIGOR

„Existența unui popor e asigurată numai în măsura în care el reușește să-și făurească o mentalitate colectivă, cimentându-și credința printr'o unitate de simțire și gândire“ . . .

Unitatea de conștiință a neamului nostru s'a făcut prin credința nestrămutată în Biserica Mântuitorului Iisus Hristos. Istoria, prin pana măiastră a cronicarilor, a înregistrat în paginile ei acest mare adevăr, ce formează o puternică mărturie a tenacității sufletului românesc — Zidul neînfrânt al credinței în legea strămoșească a adus sfărâmarea jugului și ruperea lanțurilor robiei, biruind toate nedreptățile vremelnicești.

Credința sufletului românesc a făcut minuni, mutând granițele nedreptății pământești și a statornicit fruntariile dreptății cerului. Jugul veacurilor a fost pentru neamul românesc postul cel mare, un post negru ce l a oțelit deplin pentru jertfa supremă, după care cerul ne-a învrednicit să trăim clipele de bucurie ale învierii neamului.

Tăria sufletească a neamului, fortificată numai prin credința în Dumnezeu, ne-a mântuit și ne-a descătușat din lanțuri, așezându-ne pe un drum nou de viață pe linia de onoare, alături de marile popoare ale lumii.

Dușmanul de totdeauna însă n'a capitulat. El a ridicat capul mereu și a continuat să lucreze cu tactică, încercând să sape la temelia zidului pe care se reazimă națiunea. El ne cunoaște secretul existenței și a încercat să isbească în neamul nostru, având ca obiectiv credința strămoșească în jurul căreia s'a clădit stânca unității de conștiință.

Anarhia morală care împedică și paralizază avântul țării este rezultatul slăbirei credinței creștine în clasele conducătoare și a părăsirii în voia valurilor cutropitoare a claselor producătoare.

Iar sectele ce împânzesc satele Țării noastre și bântuiesc cartierele muncitorești ale orașelor sunt un nou rezultat al acțiunii intensificate de mâna acestui vrăjmaș. Motive multe crestează aceste dăunătoare efecte ce isbesc în tot ce neamul are mai sfânt și scump, în comoara lui sufletească, în credința ce i-a păstrat cu sfințenie viața și ființa.

Trebue să avem ochii ațintiți asupra infiltrațiilor străine. Nu ne ocupăm pentru moment de infiltrațiunile iudaice, de drojdiile venite din fostul imperiu al sultanilor, cari ne-au infectat neamul, nici de francmasoneria și de individualismul anarhic venit din occident și nici de rezidurile ce ne-au rămas în trup și animă de la hainii stăpânitori de eri.

Toate acestea sunt rele cari ne rod și tind a ne desființa ca putere creatoare. Ne vom ocupa pentru moment de invaziunea nouă, provocată, tolerată și înlesnită de slăbirea organismului național de microbii mai sus amintiți, de sectele religioase cari au pătruns în adâncuri căutând a distruge însăși temelile neamului: țărâniea și muncitorimea noastră.

Sămânța buruienilor, ce trăesc tolerate aci în grădina neamului nostru, a fost adusă de peste hotare de o mână ce cu siguranță nu vrea mântuirea acestui neam. Se mânuesc fonduri considerabile și se face colportaj otrăvitor de suflete, printr'un întreg arsenal de cărți, broșuri, ziare și reviste, ce au mărșavul rol de a strecura în mintea poporului idei ce sunt diametral opuse dogmelor și slintei tradiții a Bisericii neamului.

Vrăjmașul există și deci trebuie biruit. El lucrează cu multă tactică și e greu de învins, întru cât lasă pe terenul luptei pe frații noștri de sânge, ademniți în noroiul rătăcirii.

Să privim adevărul în față și să nu mai tolerăm propria noastră pierzanie. Mâna de peste hotare trebuie oprită de a mai lucra, căci zidul consolidării noastre naționale e amenințat de clătinare. Să curățim grădina mândrei noastre Țări. Trebuesc tăiate bălăriile și smulse din rădăcini buruienile ce au încercat să răsără, și să se pună stăvilari rătăciților ce vor să pășească spre anarhia spirituală.

Este momentul suprem să oprim acțiunea de destrămare sufletească.

Apostolii satelor, în misiunea lor înaltă, sunt chemați mai mult ca oricând să lămurească poporul și să aducă lumină în sufletul masei nevinovată de ignoranța ei și rătăciiții să fie aduși înapoi la adevărata credință a strămoșilor, în care neamul s'a născut: *Credința românească.*

Preoții cucernici, adevărații apostoli, numai ei pot fi angajați în această luptă grea, pentru că numai ei pot cunoaște leacul binefăcător ce va da satisfacția vindecării acestor răni, ce aduc atâta durere în sufletul neamului.

În aceeaș linie de luptă e necesară prezența celorlalți pionieri ai culturii satelor, cari pot fi apostoli tot atât de mari: *dascălii dădători de lumină cari sunt destinați a forma un corp de elită al neamului, renașterea integrală a preoților în religia lui Christos, înmănușchierea lor într'o armată misionară și luptătoare pe teren. E necesară înfrățirea preoților și a*

învățătorilor. Ei sunt predestinați deopotrivă de a fi apostoli ai neamului. Și lupta nu poate fi câștigată decât numai prin această înfăptuire, întrucât toți trebuiesc mobilizați pe acelaș front cu menire sfântă: *misionarismul.*

Înaintașii noștri au biruit prin tăria credinței strămoșești. Credința aceasta formează și acum suprema cheazășie de biruință în mijlocul primejdiilor ce ne pândesc, căci ea e stânca de care se va sfărâma și ultima încercare a vrăjmașului ce trebuie nimicit; — pentru că „**cine va cădea peste piatra din capul unghiului, va fi zdrobit de ea, iar pe acela peste care va cădea ea, îl va spulbera**“...

Să ne încordăm puterile și să distrugem buruienile, ori unde s'ar găsi ele. Să redeșteptăm și să chemăm la viață anima, sufletul a poporului român. Să scoatem la suprafață și să punem în linie de luptă eroii neamului.

Să pornim cu curaj la marea luptă de curățire a țării de bătărie. Pe cei incorigibili să-i strivim. Pe vrăjmașii veniți de peste hotare cu gând hain să-i eliminăm.

Pe cei rătăciți să-i luminăm. Pe cei ce nu vor

vrea să înțeleagă, să-i tratăm ca vrăjmași și trădători ai neamului și să nu-i iertăm niciodată.

Rezerve infinite de energii ne stau la dispoziție. Masele cele largi ale poporului nu așteaptă decât semnalul de luptă. Să ne punem forțele în valoare. Iată cum ne vede un reprezentant al unuia dintre dușmanii ireductibili de eri:

Scriitorul ungar S. Borovszky, în cartea sa intitulată: *Temesvármegye és Temesvár*, vorbește despre răbdarea și inima bună a Românilor. Iată ce spune la pg. 144:

... „*Poporul român este un popor strâns legat de naționalitatea, religia și limba sa. Bun la inimă, solidar și ospitalier. Ascultător și respectuos față de legi, la care vorba bună prețuește mai mult decât forța. Conservatismul românilor din Timiș și în general al românilor din Ungaria de Sud, mai bine s'ar putea caracteriza în modul următor: românul iartă pe femeia decăzută, el aprinde lumânare și pentru mântuirea sufletească a celui ce a murit pe spânzurațoare, își ridică pălăria și în fața sinagogii, dar niciodată nu-l iartă pe cel ce și-a părășit nația, religia sau numele*“...

Încă o probă despre indestructibila fraternitate româno-italiană

— O evocare din Marele Război —

de ITALICUS

„...Reîntorcându-mă din Pola îți transmit salutări din partea marelui italian și amicului nostru al românilor Dr. D. Stanich, care m'a rugat să-ți comunic următoarele:

„Cu ocaziunea audienței sale la Regele Italiei, între altele Regele a întrebat pe d-l Stanich, cum de a avut curajul de a proclama alipirea Istriei și a portului Pola la patria mămă, într'un timp, când situația era încă încurcată din cauza revoluționarilor și a jugoslavilor“.

„D-l Stanich i-a răspuns:

„Majestate, am avut sprijinul gardei românești, organizată din marinari și soldați români din fosta armată și marină austro-ungară de către d-l Caius Brediceanu, actualul delegat al României la Conferința de pace“.

„Regele Italiei a fost foarte mișcat de această constatare zicând: „*Românii au fost întotdeauna prietenii noștri*“.

E un fragment dintr'o scrisoare pe care o trimete din Pola D-l Ing. Eugen Munteanu, fost Loc.

Col. în marina Austro-Ungară și actual Dir. g-ral al Uzinelor Electrice din Cluj, în timpul tratativelor de pace, D-lui Caius Brediceanu, pe atunci ministru.

Este încă o dovadă că nu există moment, când românul să se întâlnească cu italianul, fără ca ei să nu fraternizeze, dacă sunt lăsați să se manifesteze conform impulsurilor lor vitale. E vocea sângelui care se pune în funcție în orice ocaziune.

Prin bunăvoința D-lui Valeriu Seredan, fost subofițer superior în marina vaporului monarhic, am ajuns în posesia broșurei ce a tipărit la 1922 despre acțiunea „*Gărzii Naționale române a marinarilor din Pola și descompunerea marinei austro-ungare*“, sub conducerea Domniei sale.

Autorul ne spune că „D-l Dr. Brediceanu și loc. col. inginer Munteanu, ore dearândul steteau împreună cu marinarii, explicându-le rostul naționalismului și capacitându-i“.

Era un entuziasm de nedescris. Românii și Italienii formau un singur corp, o singură animă. Asemenea momente trebuiesc mereu reînprospătate

mai ales în aceste timpuri de mari prefaceri, când trebuie să ne examinăm bine năzuințele intime, înainte de a porni la drum.

Garda românească ia în primire ordinea din orașul Pola:

„Ziua premergătoare s'a publicat în toate gazele locale, că în ziua de 1 Novembre a preluat serviciul siguranței publice în oraș *garda românească*, a cărei semn distinctiv este roșu-galben-albastru. În ziua preluării serviciului am făcut cu toată garda disponibilă o rundă pe străzile principale ale orașului, pentru a arăta publicului distincțiile și cu scop demonstrativ. În frunte, după comandant, mergea drapelul tricolor purtat de cavalerul Baloșescu (bucovinean) și păzit de Bârseanu și Silveșeanu, apoi urma garda, pluton după pluton. Era o însuflețire între băeți de care nu am mai văzut în Pola între români. În timpul scurt de câteva zile au învățat băeții cântări vitejești, pe cari le cântau în marș pe străzile Polei, în felul cărora nici înainte, dar cred nici după aceasta, nu va mai auzi. S'a introdus comanda românească. Pe piața cea mare stăteau dn-ii dr. Brediceanu, Munteanu (inginer loc.-col. la marină) și mai mulți Italieni localnici împreună cu înfocatul patriot italian Stanich, cărora garda le-a dat onoruri. Publicul se oprea pe străzi și ne striga „eviva la Rumania Grande” (trăiască România Mare) și „bravi rumeni”. După defilare am anunțat, că am preluat serviciul. Ni s'a dat jumătate din oraș pentru patrule și garda în magazinele de echipament ale marinei.”

Vin trupele italiene; trec pe sub poarta împăratului Aurelian, „Porta Aurea”:

„Cu o zi înainte de intrarea trupelor italiene în Pola, a pornit ultimul tren al ungușilor cu care a plecat și amiralul Horthy.

„Se vorbea mult, că au să sosească trupe italiene, însă până la 4 Novembre nu au ajuns în Pola numai niște torpiloare și crucișetorul Pizza. La 4 Novembre, când eram tocmai la masă, primesc un aviz de a trimite pe la orele 4 un detașament din gardă pentru întâmpinarea trupelor italiene. Am mers cu 25 oameni și drapelul în frunte...”

„Insuflețirea era la culme. Bieții soldați italieni abea mai mergeau de oboseală venind în marș forțat peste 60 km. în ziua aceea. Ei erau duși de civili și dame din Pola de subsiori și împodobiiți cu flori. La intrarea în oraș s'a format un cortegiu. În frunte mergeau italienii, iar după armată, o mulțime fără sfârșit, sălta și cânta de bucurie.”

„Pentru noi românii a fost aceasta o serbare dublă. Una, că Pola a ajuns iarăși în posesiunea adevăraților ei stăpâni, cari sunt de o mamă cu noi, iar a doua, că aceasta este prima ocazie când

trupe românești trec pe sub o poartă triumfală zidită de strămoșii noștri, în onoarea unui oștean de seamă. Pe lângă aceasta, întâmplarea a voit ca tocmai lângă poarta triumfală stătea un grup de italieni, cari vorbeau românește, fiind ei muncitori prin Transilvania la păduri. Văzând tricolorul românesc au izbucnit în strigăte, ce numai vroiau să înceteze, de „Trăiască România Mare” și „Eviva gli nostri fratelli rumeni”. Le-am răspuns cu un „Evviva Italia” pentru surpriza frumoasă ce ne-a fost pregătită.”

Pe când Italienii și Românii, formând un singur corp și o singură animă, vor făuri alte mărețe arcuri de triumf, pe sub care să defileze nemuritoarele lor glorii viitoare?

Trecutul ne leagă, ne unește, viază în noi și va trebui să vieze în perpetuitate.

Buletinul Uniunii Ziaristilor Români din Transilvania

1. În ședința comitetului U. Z. R. T. din 7 Iulie a. c., luându-se în discuțiune cererile de înscriere în Uniune, au fost admiși ca membri activi dnii: Ion Pop Mineanu directorul ziarului „Avântul” din Oradea; Iorgu Anton directorul ziarului „Straja Târnavelor” din Sighișoara; păr. Vasile Chindriș directorul gazetei „Vieța Creștină” din Cluj; Mihail Ceuca directorul revistei „Penitenciarul” din Oradea; păr. dr. Epaminonda Lucaciu din Cluj; dr. Mircea Suci Sibianu medic din Brașov; prof. Ioan Popa din Brașov și George Chendi directorul revistei „Poliția” din Cluj, iar stagiați, dnii: Ioan Iordache (Horia E. Frunză) din Brașov; Ioan Corbuțiu din Deva și Vasile Hegedus din Oradea. Cererile colegilor Constantin Driva din Alba Iulia; Augustin Bolcaș din Oradea și dr. Petre Gh. Deceanu din Odorhei au fost soluționate în sensul că s'a aprobat repunerea dlor în situațiile avute. Dimisia dlui Gh. Stoica din Cluj a fost acceptată, cooptând în locul dsale în funcțiunea de delegat în comitetul F. N. P. P. pe d. Gh. Sârcea din Cluj. D. Aroncuteanu, bibliotecar, activat în cadrele oștirii ca ofițer, este înlocuit în funcțiune cu d. Gavril Pop din Cluj.

2. Comitetul a decis să se aplice sancțiunile prevăzute în statute pentru membri care nu se pun la zi cu plata cotizațiilor, până la 15 Sept. a. c.

3. S'a hotărât ca excursiunea proiectată în Italia, să aibă loc în jumătatea a doua a lunii Septembrie. Conform acestei hotărâri membri cari doresc să participe sunt rugați să-și înainteze cereri împreună cu câte trei fotografii. Condițiunile și taxele vor fi comunicate din vreme. Comitetul își dă silința să obțină toate înlesnirile posibile.

4. Asemenea s'a hotărât ca înființarea „Asociației Amicii Italiei din Dacia Superioară” să aibă loc în jumătatea a doua a lunii Octombrie.

L. A. R. E. S. cu cel mai modern parc de avioane din Europa

Zilele acestei aviația mondială sărbătorește un jubileu semnificativ: douăzeci de ani dela lansarea în sbor a primelor avioane pentru pasageri și prin aceasta inaugurarea traficului aerian. De atunci și până azi acest trafic a sporit într'atâta, încât toate orașele mai de seamă ale lumii sunt legate printr'o rețea, călătoriile cu avioanele devenind un lucru nu obișnuit, ci utilizat pentru comoditate, rapiditate, siguranță și mai ales economie de timp, ceea ce înseamnă și economie de bani

România se înșirue în cel dintâi loc în privința transporturilor aeriene. Intr'adevăr soc. „Liniile Aeriene Române Exploatate de Stat“ (L. A. R. E. S.) dispune de cel mai modern parc de avioane din Europa, elegante, comode, rapide și sigure în acelaș timp, cu personal bine pregătit și cu vaste experiențe, având mândria ca în lungul șir de ani de activitate să nu fi înregistrat nici măcar un singur accident. Faptul merită subliniat cu satisfacție, căci el adeverește buna organizare a serviciilor de navigație aeriană, buna pregătire a piloților și telegrafiștilor cari fac curse regulate trecând zilnic la dus și întors Carpații.

Meritul acestei realizări revine eminentului organizator, d. comandor Andrei Popoviciu, dintre primii piloți români, și ajutorilor săi, dnii ing. Cociașu, cpt. av. I. Popa și cpt. av. Paul Dimitescu. Avioanele societății achiziționate dintre mărcile cu renume ca: „Douglas“, „Lochid“, „Savoya Marchete“, „Dragon Rapid“ și „Poteze“ în număr de 40 bucăți, cu câte 7, 10, 14 și 25 locuri, cu rapiditate dela 250 la 380 km. pe oră, înzestrate cu cel mai rafinat confort, cu siguranță de sută la sută, fac zilnic între 8500—9000 km. drum, continuu pline până la ultimul loc.

În fără societatea deservește dela București orașele Tg.-Mureș, Cluj, Arad, Turnu-Măgurele, Craiova,

Turnu Severin, Timișoara; Călărași, Bazargic, Balciu, Constanța, apoi Galați, Ismail, Cetatea Albă; Chișinău, Iași, Cernăuți, având legături zilnice și imediate cu Sofia, Belgrad, Veneția, Roma și Paris; Budapesta, Viena, Berlin; Varșovia, Riga, Stocholm și celelalte capitale din țările nordice. Prețul călătoriilor nu depășesc pe ale Căilor Ferate. În general se acordă o reducere de 10% pentru biletele dus și întors. Funcționarii publici beneficiază de 30% reducere, iar militarii de 50%. Copiii până la 3 ani plătesc 10% din tariful normal, iar cei de 3—7 ani, 50%. Astfel o călătorie Cluj—București cu tarif normal costă 1250 lei; Cluj—Arad, 850 lei; Cluj—Cernăuți, 1000 lei, Cluj—Satu-Mare 680 lei, București—Balciu, 710 lei, din care se desocotesc reducerile.

În ce privește orașul nostru, e locul să arătăm că a devenit un centru important pentru transporturile aeriene. Zilnic își iau sborul din Cluj avioane pentru orașele țării și peste hotare. Avem o aerogară în care s'a investit un capital de 48 milioane lei, care urmează să fie inaugurată oficial la 8 Sept. în prezența M. S. Regelui. Momentan se amenajează un drum de acces și parcul de flori, dintr'un fond de 300 mii lei pus recent la dispoziție de Rezidenția Ținutului Someș. Comandantul aeroportului civil din Cluj, d. Dumitru Iosipescu, căruia îi datorăm buna organizare locală, activează intens pentru terminarea lucrărilor în vederea inaugurării oficiale.

Înceind aceste rânduri subliniem mândria țării noastre de a răspunde la jubileul de 20 ani al inaugurării traficului aerian cu o organizare dintre cele mai moderne din Europa, înscriindu-se între primele state ale continentului. E un merit care se cere relevat.

Delabrea.

VENIȚI CU NOI ÎN ITALIA. Uniunea Ziaristilor Români din Transilvania organizează pe jumătatea a doua a lunii Septembrie o excursiune de propagandă în Italia. Cititorii revistei noastre, cari doresc să ia parte la această excursiune, sunt rugați să-și rețină locuri din vreme și cel mai târziu până la finele lunii August. Comitetul organizator își dă silința să obțină toate înlesnirile posibile. Informații se dau la Redacție, Str. Vasile Goldiș 18/b.

CRONICI

Cărți - Reviste - Ziare

Monumentul I. Pop Reteganul

La inițiativa Asociației Învățătorilor din Cluj, și cu sprijinul d-lui Al. Anca, librar, s'a făcut un bust popularului dascăl și scriitor, lui Ion Pop Reteganul, mort la 1905. Astfel locul rămas gol alături de bustul lui George Lazăr, la intrarea Casei Învățătorilor, s'a complectat, cu un vrednic urmaș al dascălului dascălilor de la Avrig.

Inaugurarea s'a făcut cu solemnitate deosebită, I. P. S. Sa Episcopul Iuliu Hossu, a celebrat sfânta slujbă a binecuvântării și a deschis seria cuvântărilor. Toate autoritățile școlare, administrative și culturale, în frunte cu „Astra”, al cărei funcționar fusese în toate sensurile — au făcut elogiile omului de cultură și de simțire națională, care a fost modestul învățător și scriitor popular.

Cu acest prilej s'au publicat mai multe scrieri ocazionale.

Comitetul serbării a scos o cărticică în care mai mulți cunoscători îi fac aprecierea vieții și faptei celui comemorat: Dr. Seb. Stanca, Dr. Ilie Dăianu, Andrei Pora, etc.

„Biblioteca Învățătorilor” de sub conducerea d-lui prof. Iencica, dir. revistei „Satul și Școala” — a scos cu acest prilej o carte: *Ion Pop Reteganul*, de Vasile Netea.

Autorul face biografia ilustrului său antecesor, și dă aprecierile altora mai competenți.

D. N. Iorga, a zis: „E o uimire ce a strins el într'o viață destul de scurtă și plină de atâtea greutăți”.

Mih. Dragomirescu, îl așează alături de Anton Pan, Ispirescu, Creangă și Ion Dragoslav.

Cea mai justă apreciere i-au făcut-o învățătorii de acum, cari l'au socotit vrednic a sta alături de Gheorghe Lazăr, în bronz nepieritor, ca și al Avrigeanului.

*

„Oameni de ispravă”

Sub acest titlu și-a adunat o parte a scrierilor sale d-l *Aurel P. Bănuțiu*, scriitorul binecunoscut în lumea noastră, mai ales pentru operele sale comice și umoristice, ca „*Achim Filărul*”, — cunoscut prin toate satele Ardealului, „*Tempi passati*” și altele.

În volumul acesta, foarte frumos și ca formă, și ca fond, autorul, liric și epic, ne dă tot lucruri

serioase, unele duioase, altele aproape tragice, ca cea despre popa Bercan din Cohalm.

Scrisorile lui Aron Pumnul, — către părintele Autorului, care era jurist la Academia din Sibiu pe vremuri, și s'a făcut judecător, sunt de un interes superior. Din ele ni-se arată sufletul celui ce a fost și patronul sufletesc al acelui Mihail, din Ipotești, „gimnasiast privatist” din Cernăuți, care a ieșit în urmă cel mai mare geniu poetic al neamului românesc, cel mai superior și integral suflet românesc. Pumnul ne apare un suflet plin de dragoste pentru neamul său, un suflet religios, care se roagă în genunchi și cade în fața icoanei Maicii Domnului, când nu mai știe cum să ajute pe bieții elevi români prigonii de puternicii fără suflet și fără inimă, numai pentru că ei, drăguții, voiau și ei să facă o slujbă bună cauzei românești, ca fiii de români ce erau.

Aceste scrisori, cari nu se pot citi nici azi, după 70—80 de ani, fără a nu ți se înfiora inima, — seryesc de uvertură a operei d-lui Bănuțiu. Ele nu sunt produse ale condeului său măiestru, dar se datorește numai pietății filiale a sufletului său delicat, că ni s'au păstrat, și ni le face cunoscute.

Ele arată pe Aron Pumnul, într'o lumină cu totul alta, de cât aceea în care ni-l prezintă manualele de școală, cari îl înșiruie pur și simplu printre gramatici și ortografi. Din ele se vede omul mare la suflet, care a înțeles din vreme pe băiețandru Mihail Eminovici, botezat la noi în Ardeal, Eminescu, — și l-a luat în casa sa, sub scutul său, și l-a adăpat din fântânile fermecate ale bibliotecii sale.

Din dragostea acestui ardelean a prins Eminescu dragoste de Ardeal, și curând după îngroparea lui, și după stropirea mormântului lui cu acele „*Lăcrimioare*” cari au rămas strălucitoare până azi, a pornit spre Ardeal, și spre vatra lui luminoasă, care era atunci Blajul.

Ca un evlavios pelerin a făcut călătoria pe jos, abia dela Târgu-Mureș l-au luat în căruță niște tineri, cari mergeau și ei spre Blaj. Când s'a văzut în dealul Sâncelului, de unde se deschide priveliștea Blajului, în văile mute ale Târnavelor, și-a ridicat căciula și a zis mișcat:

— Slavă Ție, Dumnezeuule, că am ajuns să văd și eu Meca românismului...

Păcat, că în Blaj între numeroșii profesori nu s'a mai aflat nici unul ca Pumnul, care să fi știut

citi ce-i scris în ochii „zeului adolescent” cum îi zice Cezar Petrescu.

Dar uite, unde mă duce volumul omului de ispravă, Aurel Bănuțiu, primarul dela Ocna Sibiului.

Așa sunt „Oamenii de ispravă” ai d-lui Bănuțiu. Ori care capitol îl citești, te încântă, te desfătează, și-ți sugerează cele mai frumoase idei, pentru că evocă figurile cele mai grăitoare ale trecutului nostru mai apropiat. Prețul volumului este de 85 lei și o parte a venitului este menit unui scop cultural: Căminul din Ocna-Sibiului. S'a tipărit în Sibiu, la „Dacia Traiană”.
Dr. I. D.

*

Viața și opera prof. I. P. Voitești de Victor Stanciu, prof. univ. Cluj. Constituie vol. 4 din Biblioteca populară a Secției științelor naturale — a „Astrei”.

O carte frumoasă, scrisă într'un stil dulce și ușor, cum scrie de obicei V. Stanciu, și povestind viața unui om întreg, care a tăiat drum nou în știința românească.

*

Renunțările Luminoase — poeme — de I. M. Rașcu. — Cunoscutul profesor al liceului „Șincai” din capitală, scoate anual câte o carte ori două. Și ele se alternează regulat: proză și poezie. După un studiu literar de analiză și exegeză estetică — urmează un volum de poezie originală.

Am anunțat câteva volume de studii, despre „Alexandri și Eminescu”, — „Eminescu și catolicismul”, „Convingeri literare”. Acum ne surprinde cu un volum frumos de poeme.

Originale, profunde reflexii, de om gânditor și simțitor, și profund credincios.

Incheiu cu câteva rânduri de sfârșit:

*Prin tina globului încins de nori,
Orbăcăin trudiții „fii ai Evei”,
In așteptarea ultimei sentințe,
Potolitoare-a zbuciumului vremei.
Ea ne va încinge frunțile crispate
Cu îmbătrânite cântece de leagăn
In melopea lor vom adormi cândva.*

*Ca să-ți vedem mai vie Sfânta Față,
Atunci când, obosiți de cale lungă
Ne-om odihni sub veșnicele corturi.*

(p. 60) — Volumul frumos tipărit, costă 40 lei — și se găsește la autor, ori în librăriile mai mari.

Dr. I. D.

*

Sbor peste ape

Inchei cronică cărților cu frumoasa carte de poeme, ale celui ce nu mai este între cei vii, dar a fost așa de aproape de noi: *Ion Moldoveanu*. Un

tinăr învățător, fiu de țăran din Cluj. Tatăl său își are căsuța, cu grădină, pe lângă legendarul Drumul Feleacului . . . așa de aproape de cimitirul Clujului.

Și tocmai în ziua când s'a desvălit bustul dascălului Ion Pop Reteganul, a fost coborât în mormânt acestalalt Ion, care ar fi putut să fie un Reteganul al vremurilor noi ale Țării Românești.

Cartea lui, întâia și cea de pe urmă, i-a scos-o gruparea *Symposion* din Cluj. E frumos tipărită și frumos ilustrată, coperta comentând „Sborul peste ape”, pe care poetul l-a luat imediat ce și-a văzut cartea cu ochii.

Părea că-și așteaptă biletul de intrare în veșnicie. Era suferind de mult de o boală neiertătoare.

Iși semna exemplarele menite prietinelor tinerții sale — de 26 primăveri, tocmai când infloriau liliacii în grădină . . . Semnase zece exemplare . . . Și i-a căzut condeiul din mână. Sufletul își luase sborul peste apele veșniciei.

Ca un prinos memoriei lui reproducem și ca mostră, un poem, în care și prevede îngroparea:

*Ca și unda Someșului Mic,
Lin voiu trece calea cătră dric,
Și discret m'oiu presăra in drum,
Ca un cântec ori ca un parfum.*

*Mi-or cânta plecarea in poem
Paseri albe'n stih de requiem
Iar in noaptea inflorită, clară,
Stele mari crescute peste țară.*

*Spice'ngenunchiate-n lanuri coapte
Vor svoni plecarea mea in noapte,
Iar in sat toate Măriușele
Vor stropi cu lacrimi nătrămușele.*

*Și va fi, ca și cum Do'nnul Sfânt
Ar trona o clipă pe mormânt,
Când m'or trece'n înălțimi și har
Clopote cu glasul tot mai rar.*

Și din aceste câteva strofe se vede, că în Ion Moldovanu, s'a pierdut un poet cu har de sus, și că avem de ce deplânge sfârșitul așa de timpuriu al tinărului învățător, care a sburat prea curând peste apele mării moarte.
Dr. I. D.

*

Petru Tămăian, Reuniunea Mariană a credincioșilor gr. cat. români din Oradea (1914—1939) Oradea, 1939, proprietatea Reuniunii, 64 pagini, 10 lei.

Păr. P. T. canonic în capitolul catedralei unite din Oradea a tipărit o nouă lucrare de valoare. Ea se înșiră cu cinste alături de biografia S. Ioan Gură de Aur, alături de „Așa a iubit Dumnezeu lumea” și celelalte lucrări ale acestui cucernic preot, fost profesor. Această privire retrospectivă asupra întâiului sfert de veac de existență al Reuniunii, are, firește, mai întâi un interes religio-bisericesc. Ea

evocă însă și momente însemnate din istoria întregului românism ardelean. Așa sunt cele scrise în legătură cu „internarea” Blăjenilor la Oradea în 1916—1917, apoi cele privitoare la eliberarea graniței de Vest din ghiarele bolșevismului lui Bela Kuhn. Dar evident rândurile cele mai calde le găsim despre foștii președinți (Coriolan Pop, Demetriu Kiss), președinte (Lucreția Frențiu), membre (Gora Sabina Minișan). Iată ce rânduri se reproduc dintr'o iconiță cu chipul Lucreției Frențiu, sora P. S. Sale Valeriu Traian episcopul unit al Orăzii: „Lucreția Frențiu prin pâinea cerească model de viață creștinească și mama orfanilor, soră de caritate răniților, mângâietoare bolnavilor, ajutătoare săracilor, îndrumătoare celor ajunși în necazuri, făcându-se tuturor toate, în ziua în care Domnul în trup a venit, ea de trup s'a despărțit, ca să primească dela Isus ca dar de Crăciun fericirea cerească”.

Iar despre sora Sabina: „Fecioara înțeleaptă cu candela sa aprinsă, râvnitoare după adevăr, aflat-a credința cea adevărată. Slabă în trup, nebiruită în suflet, pe sine și toată viața lui Cristos dându-și-o. Luminătoare de minți și suflete în școală, ocrotitoare tinerelor țărance în oraș, pășit-a eroic pe drumul binelui, jertfindu-se, îndemnând irezistibil inimile la virtute și chemându-le mereu la Isus. Cași crinul între spini, către ceruri tu suspini. Pace ție!”

Cetind asemenea rânduri de pomenire și cetitorii profani dobândesc tot mai mult nostalgia cerului (ig).

*

Al. Bărbat. Dezvoltarea și structura economică a Țării Oltului, cu un plan de organizare.

Redactorul economic al ziarului „Tribuna” din localitate, d. prof. Al. Bărbat, doctor în științele economice, după studiile *Principii și probleme de economie dirijată; Politica economică ungurească și dezvoltarea burgheziei române în Ardeal; Fapte de politică economică în Ardeal, înainte și după Unire*, publică în editura „Tipografia Națională” din Cluj un volum de 320 pagini dezvoltând subiectul arătat în titlu. Lucrarea este prefată de d. prof. G. Moroianu dela Academia comercială.

În loc de orice elogii reproducem din prefata eruditului profesor d. G. Moroianu, directorul revistei „Observatorul Economic”:

„Noi felicităm pe dl. Bărbat pentru frumoasa-i lucrare pe care a desăvârșit-o cercetând direct realitățile, întreprinzând anchete și pătrunzând — cu un discernământ pe care nu-l întâlnești la mulți din cei cari se dedică studiului chestiunilor social-economice — prețioase izvoare de informație pe care le cuprind multe documente de arhivă și operele valoroase în această materie ale celor mai cunoscuți și apreciați istorici, și specialiști ai noștri, cuprinși în bogata bibliografie pe care ne-o înfățișează la finele lucrării sale și în care sunt arătate, pe lângă numeroase scrieri românești, și multe publicațiuni străine”.

*

Anuarul Școlii Primare urbane de băieți „Spiru Haret” și al Școlii Primare urbane de fete Nr. 1 din Timișoara-Cetate. Str. General Grigorescu Nr. 3, pe anul școlar 1937—1938, întocmit de Iuliu Vulpe director școlar.

E o broșură de 96 de pagini, format cu ilustrații în text, tipărită în condiții tehnice ireproșabile. Îți dai seama dela prima examinare că la aceste școli e o puternică pulsație didactică și națională. Relevăm articolul „Din cronica anului școlar 1937—38” al directorului *Iuliu Vulpe*.

Felicităm pe dl director Iuliu Vulpe și pe vajnicii săi colaboratori pentru inima și sufletul care transpiră din orice pagină; pentru puternica pildă de animațiune creatoare pe care o dă dl director și corpul său didactic, în raport cu noul ritm al renașterii naționale.

Reviste

Am vrea să ne ocupăm de fiecare în parte. Presa din provincie este, în multe privințe, mai interesantă decât cea din capitală de mare tiraj. De importanța acestei prese am avut ocazia să ne ocupăm în numeroase rânduri. Multe din publicații au făcut și fac obiectul preocupărilor noastre permanente. Probleme ale românismului se găsesc în coloanele lor și ignoranța acestora nu poate fi decât dăunătoare.

Cu această ocazie, suntem nevoiți însă să relevăm faptul că, pe când noi ne dăm silința de a urmări și de a prezenta publicului munca asiduă a propovăduitorilor scrisului românesc, muncă depusă în organele de publicitate ce ne parvin; acestea, cele de mai multe ori, ignorează complet problemele pe cari le ridicăm noi și ideologia care ne animează și nici nu ne anunță cel puțin apariția.

Nu credem că acesta este un bun procedeu. Credem din contră, că noi, cei ce ne erijăm în purtători de cuvânt ai neamului din care facem parte, trebuie să fim primii cari să dăm exemplu de considerațiune reciprocă, de solidaritate și de unitate în muncă și aspirații, de iubire și de dreptate, fără de cari toată acțiunea, toată truda noastră, este ca frunza în vânt.

Din lipsă de spațiu, suntem nevoiți, de astădată, să prezentăm numai cetitorilor, publicațiile, de cunoștință veche, pe cari le primim în mod regulat la redacție.

„**Afirmarea**” din Satu-Mare, an. IV, Nr. 6—7, Iunie-Iulie, sub conducerea dlor Const. Gh. Popescu și Oct. Ruleanu, apare regulat și în condițiuni vrednice de cele mai bune cuvinte. Opera dlor Popescu și Ruleanu la Granița de Vest se cere relevantă și spijinită, fiindcă interesează viața românească dintr'un colț de țară unde ne trebuiesc pionieri eminenti. Relevăm colaborarea dlui A. Iuga, care în ultimele numere publică articole de o valoare deosebită.

„**Indrumări și Fapte străjerești în Ținutul Mureș**“ an. I, Nr. 1, Mai-Iunie 1939, organul oficial al Ținutului străjeresc Mureș. Comandantul Ținutului, d. dr. Sever Pop, conferențiar la Universitatea Daciei Superioare, autorul *Atlasului lingvistic român*, care face epocă în scrisul românesc, a inaugurat prin publicația arătată în titlu o nouă operă de excepțională valoare pentru instituția „Straja Țării”. Distinsul conferențiar clujan imprimă publicației o înaltă ținută academică și, prin aceasta, tineretului, îndemnul să se deprindă a cinsti creația și valorile naționale. Inițiativa răspunde unei imperioase necesități și mai cu seamă în ce privește pregătirea generației de mâine, care trebuie să gândească și lucreze în spiritul art. 4 din constituție.

—o—

„**Symposion**“, Cluj, an. II, nr. 2—3, Iunie 1939.

Tânăra revistă editată de gruparea „Symposion” își continuă apariția în mod regulat, în condițiuni continu îmbunătățite în ce privește cuprinsul și formatul. Meritul grupării de a face să apară în capitala Ardealului o revistă literară românească bine îngrijită, este mai presus de orice laude. Acesta cu atât mai mult, cu cât în jurul revistei s’au adunat un frumos număr dintre scriitorii tineri din provincia noastră.

Din ultimul număr remarcăm colaborarea dlor: Dumitru Isac, Leontin Brudașcu, Radu Stanca, Tit Liviu Valea, C. S. Anderco, Horia Stanca, G. P. Stamatov, Șt. Bezdechi, Ion Vlasiu, Ion Țolescu Văleni, Demosthene Nolla, Gh. Pavelescu, V. Copilu Cheatră, Ion Georgescu, pe lângă o cronică bogată, recenzii și însemnări.

—o—

„**Observatorul Social-Economic**“ revistă trimestrială de studii și anchete social-economice, an. IX Nr. 2—4, Cluj, sub direcțiunea dlui prof. G. Moroianu. Din numărul primit relavăm colaborările dlor George Moroianu, prof. G. Șofronie, P. N. Panaitescu, dr. Aug. Tătaru, Al. Barbat, Al. Doboși, V. Tarția, apoi recenzii și o cronică deosebit de bogată. Revista prin cuprinsul ei de înaltă ținută academică se însirue între publicațiile de mare prestigiu.

—o—

„**Vestitorul**“ organul Eparhiei Române unite de Oradea și revistă de cultură religioasă, cu Nr. 13 din 29 Iunie a. c. sărbătorește printr’un număr festiv jubileul de 25 ani a Societății literare „Sf. Ioan Gură de Aur” a studenților teologi dela Oradea. Relevăm colaborările: P. S. S. episcop Dr. Valeriu Traian Frențiu, Dr. Ilie Dăianu, prof. Gheorghe Bana, preot George Bone, canonic Ludovic Vida, canonic dr. Titus Malai, canonic Aloisie Tăutu, prof. Gavril Barbul, canonic Ioan Georgescu, Vasile Ga-

vrișiu președ. societății, preot E. Potovan, Pop Dumitru și Ioan M. Gârleanu.

—o—

„**Fântâna Darurilor**“ de sub direcția dlor pr. Toma Chiricuță și subdir. Ioan G. Savin.

Deși e o revistă care apare de 11 ani, ne vine pentru prima oară la redacție. Avem nrile 12—15 an. 11, 23 Aprilie — 14 Mai 1939. Revista e o adevărată „*Fântână a darurilor*”. Un puternic suflu de spiritualitate pur creștină o caracterizează. Inițiază o mișcare sănătoasă de reincreștinare, de renaștere, de regenerare națională, care nu se poate face decât în spiritul lui Christos, trăit, nu învățat, real, nu formal.

Dacă vom lua orice articol, spre pildă, articolul „Apostolul Toma”, de dl Ioan Gh. Savin, din nr. 12, sau articolul Propagandă națională de părintele Toma Chiricuță, oricare, vom face aceeași înălțătoare constatare.

—o—

„**Vatra**“, anul V, Ianuarie—Mai 1939, revista învățătorilor din jud. Năsăud, ne sosește în număr festiv, 112 pagini, cu un material bogat și select. Învățătorimea din loc își pune la contribuție munca, pentru a sărbători cu demnitate cei cinci ani în cari au înțeles „*să slujească unui ideal*”, să-i jertfească „anii cei mai frumoși ai visurilor, ai plămuirilor tinerești, ai setei de frumos, ai dorului de dincolo de stele”.

Și ei au reușit pe deplin. Noi ii felicităm. Așa le șade bine unor tineri, mai ales când ei sunt învățători, pregătitorii generațiilor de mâine, speranța, viitorul *Patriei*.

—o—

„**Ardealul Administrativ**“ organul Asociației Funcționarilor Administrativi din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș, an. II Nr. 6—7, Iunie—Iulie, cu colaborarea dlor prof. univ. Petre Sergescu, conf. univ. Dr. Mircea Georgescu, Ioan I. Predovici președintele secției criminale a Curții de Apel Cluj, Dimitrie Goga dir. Școlii normale de băieți din Cluj, Dr. Iacob Peptea, prof. Iustin Ilieșiu și Valentin Strava. Apare la Cluj sub direcțiunea dlui Dr. Petru Roșca, secretarul general a Ținutului Mureș. Revista, scrisă în cadrele preocupărilor asociației, se menține la un înalt nivel.

—o—

„**Cuvântul Nostru**“ din Dorohoi, an. X, Nr. 6, Iunie 1939 sub direcția dlui V. Cornescu, numărul primit este închinat memoriei lui Mihail Eminescu.

—o—

„**Căminul**“ revistă creștină pentru familii, organul cultural al societății „Solidaritatea” a clerului Eparhiei Dunării de jos, an. XV Nr. 6—7, Iunie-Iulie 1939, cu un bogat și select cuprins, se impune între primele publicații cu caracter religios-moral.

—o—

„**Revista Economică**“ organ financiar-economic, sub direcțiunea dlor Ion I. Lapedatu și Vasile Vlaicu, editura „Solidarității“, Cluj, cu Nr. 52 din Dec. 1938, într'un volum de 80 pagini format mare serbează jubileul de 25 ani. Relevăm străduința de mare merit a dlui Vlaicu de a întocmi o evidență a comercianților, industriașilor, meseriașilor și altor profesioniști români cu scopul de a se cunoaște între ei, de a colabora și a se ajuta în lupta cu elementul străin.

—o—

„**Neamul Românesc pentru popor**“ an. XXVII, Nr. 14—15, Iulie, este o publicație scrisă cu îngrijire și de mare folos pentru săteni. Regretăm că nu este răspândită pe cât ar merita.

—o—

„**De Strajă**“ an. II Nr. 6, Iunie 1939, revista „Străjii Țării“ pentru tineret cu redacția în București, calea Victoriei 25, urmând o cale bine precizată, revista se menține la nivelul superior cu care a plecat întâia dată la drum. Este o revistă bună și de mare folos pentru tineretul țării.

—o—

Din revista „Femeia Satelor“ reproducem:

„Iată câteva lucruri pe care o fată tânără ar trebui să le știe și să le practice mai înainte de a împlini vârsta de 16 ani:

Invață să coci pâine sănătoasă, căci aceasta e mai necesar decât să coci cozonaci.

Nu lăsa ca vr'un nasture să lipsească dela vre-o haină mai mult de 12 ore.

Inchide îndată orice sertar și orice ușă, pe care le vez deschise, dar încet și fără șgomot.

Hotărăște-ți un ceas anumit la care să te scoli, și caută să te scoli regulat la ceasul acela.

Nu veni niciodată nepieptenată la masa de prânz, nici chiar atunci când „nu este altcineva de față“.

Ține-ți cea mai desăvârșită rânduială în odaia și dulapurile tale, căci după starea în care se află acestea se vor trage concluzii asupra caracterului tău.

Nu umbra cu ghetetele descheiate ori scâlciate, și nici cu șireturile lor nodate sau murdare. Dacă porți ghetete de piele, caută să fie bine lustruite, puțină cremă nefiind o cheltuială prea mare.

Nu îngâna niciodată o melodie, ci cânt'o, căci cântecul, pe lângă că întărește gâtul și plămâni, bucură și pe alții, pe când mormăiala turbură pe oricine.

Fă mai întâi lucrările neplăcute și obișnuște-te să ai în același timp o față plăcută.

Invață să speli vasele curat și fără șgomot nefolositor.

Nu te mbufna niciodată, ci primește cu răbdare orice observație dreaptă, străduindu-te să rămâi, pe cât cu putință, în această dispoziție.

Fii amabilă, prevenitoare, modestă și plină de atențiune față de toată lumea, și mai cu deosebire față de cei bătrâni.

Acelea cari vor urma aceste prescripțiuni, vor fi văzute de toți cu dragoste în preajma lor, și vor deveni, cu toată tinerețea lor, o binecuvântare pentru toți.

„**Țară Nouă**“ îndreptar ardelenesc de gând și faptă românească, publicație săptămânală înființată de d. prof. univ. dr. Victor Jinga, subsecretar de stat la Ministerul Economiei naționale. Apare la Cluj cu colaborarea unui mănunchiu dintre cei mai desținși publiciști ardeleni. Realizarea dlui ministru V. Jinga îi face mare cinste, iar publicisticii ardeleni un neprețuit dar.

—o—

„**Tribuna Noastră**“ organul Reuniunilor de meseriași, comercianți, industriași și muncitor români cu sediul în Cluj, cu n-rul 25—26 din 25 Iunie a. c. și-a sărbătorit printr'un număr festiv 5 ani de regulată apariție. Este un popas care se cere relevant cu satisfacție, fiindcă înseamnă tot atâția ani de osteneți pentru organizarea comercianților, industriașilor, meseriașilor și muncitorilor de limba și legea românească în lupta cu elementul minoritar. Meritul în covârșitoare măsură revine dlui Ștefan Peneș, secretarul centralei și directorul publicației, român de credință veche, organizator de seamă, publicist valoros și luptător dârș pentru restaurarea românilor în drepturile lor firești.

—o—

„**Conștiința Națională**“, anul al 15-lea, nr. 1—3, ziaru, craiovean de sub direcția energicului nostru confrate, dl Grigore Bran, tot într'un număr festiv de 14 pagini, ne aduce vestea pornirii cu hotărâre în al 15 lea an de existență și de luptă în labirintul vieții publice.

Luptătorul neînfricat, care e Grigore Bran, nu vrea să știe de „sărăcia cumplită în care se zbate biata presă de provincie, într'o epocă de centralism complet — ucigătoare pentru toate regiunile și pentru toate orașele“ — după cum se exprimă dl. C. Șerbân-Făgețel în articolul său din acest număr festiv.

—o—

„**Presa Olteniei**“, tot din capitala Branilor, își sărbătorește șr'ea zece ani de existență. Numărul 1109 dela 5 Mai 1939 ne sosește ca număr festiv în 24 pagini. Și aici e un record de durată, date fiind condițiunile vitrege în care e nevoit să trăiască un ziar de provincie. Dl Virgil Molin, fondatorul și dnii Ștefan Dinculescu și Dem. Vlăsceanu, directorul și primul redactor ai acestui ziar au sădit mult suflet în coloanele lui pentru a-i asigura o apariție neîntreruptă pentru un interval așa de lung. Dinamismul lor este de invidiat și roadele lui, o justă răsplată și o garanție de viitor.

În creierea afător energii culturale și naționale „Presa Olteniei“ și a cucerit prin perseverență locul ei bine definit.